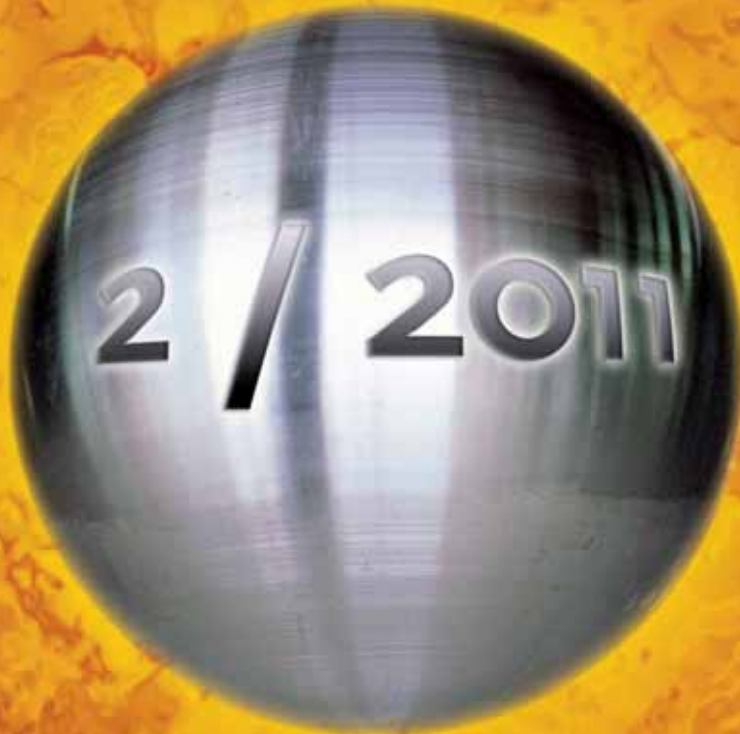

kvartti

NELJÄNNESVUOSIJULKAISU * KVARTALSPUBLIKATION

1911
2011

HELSINGIN KAUPUNGIN TIETOKESKUS
HELSINGFORS STADS FAKTACENTRAL * CITY OF HELSINKI URBAN FACTS

Neljännesvuosijulkaisu | Kvartalspublikation | Quarterly

Päätoimittaja | Ansvarig redaktör

Editor in Chief

Asta Manninen

Toimittaja | Redaktör | Editor

Vesa Keskinen

Käännökset | Översättning | Translations

Magnus Gräsbeck

s. 32-43, 58-66 Lingoneer Oy

Kuviot | Figurer | Graphs

Pirjo Lindfors

Taitto | Ombrytning | General Layout

Ulla Nummio

Ulkoasu ja kansi | Grafisk formgivning och pärm

Graphic Design and Cover

Pekka Kaikkonen

Painoyhteydet | Tryckerikontaktperson

Liaison with printers

Tarja Sundström-Alku

Paino | Tryckeri | Print

Tammerprint Oy, Tampere 2011

Julkaisija

Helsingin kaupungin tietokeskus

PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki

puh. 09 310 1612

Utgivare

Helsingfors stads faktacentral

PB 5500, 00099 Helsingfors stad

tel. 09 310 1612

Publisher

City of Helsinki Urban Facts

P.O. BOX 5500, FI – 00099 City of Helsinki,

Finland

telephone +358 9 310 1612

Tilaukset, jakelu | Beställningar, distribution

tel. 09 310 36293

tilaukset.tietokeskus@hel.fi

Orders by phone, Distribution

telephone +358 9 310 36293

tilaukset.tietokeskus@hel.fi

ISSN 0788-1576 (painettu)

ISSN 1796-7279 (verkossa)

kvartti 2/2011

kvartti

KVARTTI on Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaisema Helsinkiä ja Helsingin seutua koskevaa ajankohtaista tutkimus- ja tilastotietoa esittelevä lehti. Kvartti on suunnattu paitsi päätöksenteon tueksi Helsingin päättäjille ja suunnittelijoille, myös kaikille muille, jotka haluavat tarkemmin perehtyä kaupunki-ilmiöitä koskevaan tietoon. Lehti on alusta saakka ollut kokonaan kaksikielinen (suomi/ruotsi). Nykyisin yksi numero vuodessa on englanninkielinen. Quarterly pyrkii palvelemaan lukijoita ja yhteistyökumppaneita kansainvälisesti.

Ohjeita kirjoittajille

Aineisto lähetetään mieluiten sähköpostin liitetiedostona ja tekstit voivat olla suomen-, ruotsin- tai englanninkielisiä. Artikkelin alkuun tulee lyhyt sisältöä kuvaava ingressi. Artikkelin toivotaan painottuvan tulosten/tulkintojen esittelyyn. Otsikkojen tulee olla kertovia eivätkä johdanto, lopuksi, keskustelua – tyyppisiä. Tekstin maksimipituus on 4–5 sivua eli n. 1 700 sanaa / 15 000 merkkiä. Tekstejä kirjoitettaessa on otettava huomioon, että

- Teksti aloitetaan vasemmasta reunasta ilman sisennyksiä, tasaus ainoastaan vasempaan reunaan.
- Pakollista rivinvaihtoa käytetään vain kappaleiden lopussa. Kappaleiden väliin jätetään yksi tyhjä rivi. Tavutusta ei käytetä.
- Lähdeviitteet sijoitetaan tekstissä sulkeisiin siten, että ensiksi tulee kirjoittajan nimi, sitten lähteen julkaisuvuosi ja lopuksi mahdollinen viittauksen sivunumero (esim. Karisto & Monten 1996, 25). Alaviitteitä tulee välttää.
- Kuvien, taulukkojen ja karttojen numeroaineisto toimitetaan mieluiten Excel- tiedostona. Niiden otsikot kirjoitetaan tekstiin ja niitä tehtäessä tulee huomioida, että otsikot ja selitteet tulevat lopulliseen tekstiin kahdella kielellä (poikkeuksena Quarterly).
- Valokuvat ovat suotavia, niiden minimiresoluutio on 300 dpi. Tiedostomuoto on jpg tai tiff.
- Lähdeluettelo liitetään kirjoituksen loppuun otsikolla Kirjallisuus.

Julkaistusta artikkelista maksetaan 200 euron kirjoittajapalkkio.
Kvartin aineisto- ja ilmestymispäivät ovat vuonna 2011 seuraavat:

Kvartti	Aineisto toimitukseen	Lehti ilmestyy
3/11	23.9.2011	30.10.2011
4/11	11.11.2011	16.12.2011

kvartti -lehden toimitus

Päätoimittaja Asta Manninen
puh. 09 310 36400
etunimi.sukunimi@hel.fi

Toimittaja Vesa Keskinen
puh. 09 310 36296
etunimi.sukunimi@hel.fi

Osoite: Tietokeskus, PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki
Käyntiosoite: Ympyrätalo, Siltasaarenkatu 18–20 A, 5 krs.

kvartti 2/2011

☀ **ASTA MANNINEN**

Tieto ja hyvinvointi – monta mittaria
Information och välstånd – många mätare behövs

☀ **HEIKKI HELIN**

Yhteisöjen maksamat verot – jatkuvan kiistan kohteena
Samfundsskatten – ett ständigt stridsäpple

☀ **SEIJA ILMAKUNNAS**

Kaupunkitalouden vakautta kannattaa tavoitella
Stabil stadsekonomi en god målsättning

☀ **HEIKKI A. LOIKKANEN & ILKKA SUSILUOTO**

Suurien kaupunkiseutujen pitkän ajan talouskehitys
Stora stadsregioners ekonomiska utveckling i ett långsiktigt perspektiv

☀ **ESKO LAURONEN**

Helsingin suurkaupungistuminen nostaa talouden tuottavuutta
Metropoliseringen i Helsingfors ger högre ekonomisk produktivitet

TÖISSÄ TIEKESSÄ – PÅ JOBB PÅ FAKTACENTRALEN

☀ **ESA KATAJAMÄKI**

Muistoja kansainvälisestä ja liikunnallisesta tietokeskuksesta
Minnen av en internationell och sportig faktacentral

☀ **MARTA GOMES**

Kokemuksia työskentelystä Helsingissä ja Portossa
Erfarenheter av arbete i Helsingfors och Porto

☀ **SUMMARY**

★ ASTA MANNINEN Tieto ja hyvinvointi – monta mittaria Information och välbefinnande – många mätare behövs	3
★ HEIKKI HELIN Yhteisöjen maksamat verot – jatkuvan kiistan kohteena Samfundsskatten – ett ständigt stridsäpple	9
★ SEIJA ILMAKUNNAS Kaupunkitalouden vakautta kannattaa tavoitella Stabil stadsekonomi en god målsättning	21
★ HEIKKI A. LOIKKANEN & ILKKA SUSILUOTO Suurien kaupunkiseutujen pitkän ajan talouskehitys Stora stadsregioners ekonomiska utveckling i ett långsiktigt perspektiv	32
★ ESKO LAURONEN Helsingin suurkaupungistuminen nostaa talouden tuottavuutta Metropoliseringen i Helsingfors ger högre ekonomisk produktivitet	44

ESA KATAJAMÄKI

Muistoja kansainvälisestä ja liikunnallisesta tietokeskuksesta

53

Minnen av en internationell och sportig faktacentral

MARTA GOMES

Kokemuksia työskentelystä Helsingissä ja Portossa

58

Erfarenheter av arbete i Helsingfors och Porto

★ SUMMARY

68

Tieto ja hyvinvointi – monta mittaria

Information och välstånd – många mätare behövs

Helsingin kaupungin tietokeskus juhlisti satavuotista toimintaansa järjestämällä kansainvälisen juhlaseminaarin 26.–27.5.2011. Juhlaseminaarin teemat olivat *Tieto ja hyvinvointi* sekä *Avoin tieto*, vaivaton pääsy tietoon (ohjelma s. 7). Juhlaseminaari kokosi yhteen lähes kaksisataa osallistujaa Helsingin seudulta, Suomen suurkaupungeista ja kauempaakin eli tietokeskuksen yhteistyökumppaneita ja sidosryhmien edustajia useista Euroopan suurkaupungeista. Kansainvälisesti arvostettujen puhujien ansiosta ja myötävaikutuksella juhlaseminaari sai mielenkiintoisen ja teemoja ajankohtaisesti ja kansainvälisesti tarkastelevan ohjelman. Kaupunginjohtaja Jussi Pajunen ja apulaiskaupunginjohtaja Tuula Haatainen avasivat tietokeskuksen juhlaseminaarin. Kiitos puhujille ja kaikille seminaariin osallistuneille!

Seminaarissa pohdittiin monta perustavaa laatua olevaa kysymystä koskien tietoa, sen tarjontaa, kysyntää ja saatavuutta sekä jakamista ja käyttöä. Tarkasteltiin tietoa ja sen merkitystä yhteiskunnalle useasta näkökulmasta, kuten julkisen sektorin, yksityisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan tarpeista. Tämän päivän yhteiskunnassa korostuu avoin tieto, johon kaikilla kuuluu olla mahdollisimman helppo pääsy. Tietopoliikka nousee keskiöön.

Elämme jatkuvassa tietotulvassa. Joudumme etsimään tietoa ja tekemään valintoja, mitä tietoa käyttää. Tieto on usein sirpaleista. Tarvittavaa tietoa ei aina löydy. Mitkä ovat kulloinkin valintaperusteet? Mikä rooli arvoilla on valintatilantees-

Den 26.–27.5.2011 firade Helsingfors stads faktacentral sin hundraåriga verksamhet med ett eget internationellt jubileumsseminarium. Temana var *Kunskap och välstånd* samt *Öppen information, behändig åtkomst till kunskap* (programmet s. 7). Jubileumsseminariet samlade nästan tvåhundra deltagare från Helsingforsregionen, de största städerna i Finland och många andra storstäder i Europa där Faktacentralen har samarbetspartners och kontakter. Tack vare de internationellt namnkunniga föreläsarna fick seminariet ett mångsidigt program som granskade temana aktuellt och internationellt. Seminariet öppnades av stadsdirektör Jussi Pajunen och biträdande stadsdirektör Tuula Haatainen. Ett varmt tack till föreläsarna och alla som var med!

Vid seminariet dryftades många grundläggande frågor kring information och utbudet och efterfrågan på den, samt hur den sprids och används. Dess samhällliga verkningar togs upp ur flera synvinklar, t.ex. den offentliga sektorns, den privata sektorns och medborgarsamhällets. I vår tids samhälle betonas det slags öppen information som är så lättillgänglig som möjligt för allmänheten. Informationspolitik blir ett nyckelbegrepp.

Vi lever mitt i ett ständigt flöde av information. Vi måste välja och välja bort. Informationen är ofta fragmentarisk. Och just det vi behöver veta hittar vi inte alltid. Och vilka är kriterierna? Vilken roll spelar våra värderingar när vi väljer information? Och trots det väldiga flödet finns det

sa? Tietotulvasta huolimatta, on myös tietoa-
koja. On uusia ilmiöitä, joista ei vielä ole tietoa.
On yllättäviä muutoksia ja kehityskulkuja, joiden
kuvaamiseen ja ymmärtämiseen olemassa olevat
käsitteet ja välineet osoittautuvat riittämättömiksi.

Hyvinvoinnin ja elämisen laadun mittaami-
sen esimerkkejä, käytänteitä ja ajankohtaista ke-
hittämistyötä eri maista ja kaupungeista käsitel-
tiin monipuolisesti. Vieläpä pohdittiin mahdolli-
suuksia onnellisuuden mittaamiseen tai tutkimi-
seen. Kansainvälisten järjestöjen, kuten
OECD:n ja YK:n, aloitteita kansainvälisesti ver-
tailukelpoisten elinolovertailujen tai hyvinvoin-
tierojen kuvaamiseen esiteltiin, samoin korkea-
koulujen ja tutkimuslaitosten työtä kilpailuky-
vyn, hyvinvoinnin ja kestäväen kehityksen maa- ja
kaupunkivertailujen suorittamiseksi. Laajojen
vertailujen tulos julkaistaan usein kiteytettynä si-
jalukuun, jonka pohjana on monipuolinen jouk-
ko muuttujia. Näissä rankingeissa on kysymys ns.
komposiitti-indekseistä ja ne saavat paljon huo-
miota tiedotusvälineissä.

Elämän laadun mittaamisesta oltiin yksimieli-
siä: tarvitaan sekä objektiivisten olojen seurantaa
ja mittaamista, joihin kuuluvat terveys, asumi-
nen, koulutus, tulot ja varallisuus jne., sekä tietoa
subjektiivisesta hyvinvoinnista eli koetusta elä-
män laadusta ja onnellisuudesta. Aineellisista
elinoloista ja niiden jakautumisesta on tilastotie-
toa, mutta koetusta hyvinvoinnista ja elämänlaa-
dusta tarvitaan tutkimustietoa.

Juhlaseminaarissa pidettyihin puheisiin ja esi-
tyksiin on tarkoitus palata tarkemmin seuraavas-
sa Kvartissa.

Juhlaseminaarin aikoihin valmistui myös tie-
tokeskuksen satavuotisjuhlakirja ”Helsinki tie-
don kohteena”, joka tarkastelee tietokeskuksen
historiaa, nykypäivää ja tulevaisuutta. Kirjan kes-
kiössä on Helsinki. Pääkaupunkia ja sen kehitystä
tarkastellaan mm. asumisen, talouden, perheen
ja kaupunkikulttuurin näkökulmista. Ote kau-
punkitietoon kulkee kaupunkitalouden, kansain-
välisten kaupunkivertailujen, kaupunkiraken-
teen ja suomalaisen kaupunkitutkimuksen muu-

informationsluckor. Det finns fenomen som man
inte har information om. Det finns oväntade för-
ändringar och trender, som inte låter sig beskre-
vas och begripas med de begrepp och redskap vi
har idag.

I mångsidighetens tecken dryftade seminariet
exempel på hur välbästand och livskvalitet mäts i
praktiken i olika länder och städer och hur mä-
tandet utvecklas. Även möjligheterna att mäta el-
ler forska i lycka tangerades. Initiativ från interna-
tionella organisationer såsom OECD och FN om
internationellt jämförbara beskrivningar av lev-
nadsförhållanden eller välbästandsskillnader pre-
senterades, liksom även universitets och forsk-
ningsanstalters arbete med jämförelser av kon-
kurrenskraft, välbästand och hållbar utveckling län-
der och städer emellan.

Dessa omfattande jämförelser bygger på ett
mångsidigt urval variabler och ger s.k. komposit-
indexvärden för jämförelseobjekten. Resultaten
uttrycks ofta som rankingar, och dessa brukar få
mycket uppmärksamhet i media.

Enighet rådde om mätandet av livskvalitet:
det behövs såväl mätning och beskrivning av den
objektiva verkligheten – hälsa, boende, utbild-
ning, inkomst och förmögenhet – som kunskap
om subjektiv välmåga, dvs. upplevd livskvalitet
och lycklighet. Om materiella levnadsförhållan-
den och deras fördelning finns det statistik, men
för att mäta upplevd välmåga och livskvalitet
behövs det forskning.

Tanken är att i följande nummer av Kvartti
återkomma till de anföranden och presentationer
som hölls vid jubileumsseminariet.

I samma tider som jubileumsseminariet hölls
utgavs också Faktacentralens hundraårspublika-
tion Helsinki tiedon kohteena – Helsingfors som
föremål för kunskap, som berättar om Faktacen-
tralens förflutna, nutid och framtid. Men fokus
ligger på hela staden Helsingfors, och utgångs-
punkten är bl.a. boende, ekonomi, familjer och
stadskultur. Greppet om kunskapen om staden
går via stadsekonomi, internationella stadsjämfö-
relser, stadsstruktur, förändring inom finländsk

toksen ja kaupunkisuunnitteluhistorian kautta. Kaupungin historiaa ja muutosta kuvataan lisäksi kuvien ja karttojen avulla. Ks. s. 8.

Tässä Kvartissa painottuu talousnäkökulma. Tietokeskuksen erikoistutkija Heikki Helin tarkastelee yhteisöjen maksamia veroja ja niihin liittyviä ongelmia. Palkansaajien tutkimuslaitoksen johtaja Seija Ilmakunnas, aikaisemmin tietokeskuksessa erikoistutkijana työskennellyt, pohtii kuntatalouden vakautta ja kestävyyttä. Helsingin yliopiston professori Heikki A. Loikkanen, myös aikaisemmin tietokeskuksessa tutkimuspäällikkönä toiminut, ja tietokeskuksen erikoistutkija Ilkka Susiluoto kuvaavat Suomen suurimpien kaupunkiseutujen aluetaloudellista kehitystä aina vuodesta 1975 tähän päivään. He toteavat, että Suomen aluekehitys on ollut uuden talousmaantieteen ajatusten mukaista ja että erityisesti Helsingin seudun voimakas pitkän ajan kasvu nousee esiin. Yhtenä tutkimustuloksena he nostavat esille, miksi tutkimus- ja kehittämisanoksen suuntaaminen Helsingin seudulle on kansantaloudellisesti perusteltua. Insinööri Esko Lauronen kaupunkisuunnitteluvirastosta kiinnittää huomiota Helsingin suurkaupungistumiseen ja sen myötä Helsingin suurempaan talouden tuotavuuteen.

Jatkamme myös tietokeskus 100 vuotta – teemaa siten, että tietokeskuksessa aikaisemmin työskennelleet kollegat muistelevat tietokeskusta uransa varrella. Tässä numerossa tuotantopäällikkö Esa Katajamäki muistelee aikaa tietokeskuksessa nuorena tutkijana. Maantieteilijä Marta Gomez Portosta tarkastelee Helsingin ja Porton eroja ja yhtäläisyyksiä kymmenen viikon vaihto-ohjelman kokemusten kautta.

Tietokeskuksen satavuotisen toiminnan merkeissä huomio on kiinnittynyt pitkän aikavälin kehityskulkuihin, mutta emme silti ole unohtaneet nopean tiedon kysyntää. Juuri ilmestynyt Helsingin seudun suunnat 2/2011 kertoo monta myönteistä merkkiä paremmasta suhdannekuvasta. Helsingin seudulle on muuttovoittoa aiempaa enemmän ja samanaikaisesti muutto

stadsforskning, och stadsplaneringshistoria. Dessutom beskrivs stadens historia och förändringar med hjälp av bilder och kartor. Se sida 8.

I föreliggande nummer av Kvartti står ekonomin främst. Heikki Helin, Faktacentralens specialforskare i kommunekonomi, ser på samfundsskatten och därtill anknyttande problem. Seija Ilmakunnas, direktör vid Löntagarnas forskningsinstitut och f.d. anställd vid Faktacentralen, begrundar kommunekonomins stabilitet och hållbarhet. Heikki A. Loikkanen, professor vid Helsingfors universitet och Ilkka Susiluoto, specialforskare vid Faktacentralen beskriver Finlands största stadsregioners regionalekonomiska utveckling sedan år 1975. De konstaterar att den regionala utvecklingen i Finland överensstämmer med de tankar som uttrycks i den nya ekonomiska geografien och att i synnerhet den långvariga starka tillväxten i Helsingforsregionen träder fram.

Ett forskningsrön som Loikkanen och Susiluoto tar fram är varför det är nationalekonomiskt motiverat att rikta in forsknings- och utvecklingsresurser på Helsingforsregionen. Esko Lauronen, ingenjör vid Helsingfors stadsplaneringskontor tar fasta på Helsingfors metropolisering och den produktivitetshöjning som den medför.

Vi fortsätter även på temat faktacentralen 100 år med artiklar av f.d. anställda. Denna gång är det Esa Katajamäki, numera produktionschef vid Jord- och skogsbruksministeriets informationstjänstcentral, som minns sin tid som ung forskare vid Faktacentralen. Han sekunderas i en annan artikel av geografen Marta Gomez från Porto som jämför sin egen stad med Helsingfors utgående från det hon lärde sig under tio veckor som utbytesanställd inom da Vinci-programmet.

Trots att vi nu kring Faktacentralens 100-årsjubileums fäster stor uppmärksamhet vid långsiktstrender får vi inte glömma vikten av att kunna få fram information snabbt. Helsinki Trends 2/2011, som nyligen utkom, vittnar om många goda tecken på förbättringar i konjunktur bilden. Migrationsöverskottet har ökat igen

Pääkaupunkiseudulta kehysalueelle on laimentunut. Suhdannotilanne jatkaa elpymistään ja kulluttajat luottavat myönteiseen talouskehitykseen. Kaupan myynti on vahvassa nousussa. Työttömyysaste on yhä laskussa, samoin työttömien määrä. Toimeentulo- ja asumistuen saajien määrä kasvaa entistä hitaammin. Huolenaiheena on kuitenkin tuotannon kasvuvauhti, joka on alhaisempi kuin koko maassa ja hidastui edelliseen vuosineljännekseen verrattuna.

Asta Manninen
johtaja

för Helsingforsregionen, och samtidigt har flyttandet från dess kärnområde Huvudstadsregionen, dvs. Esbo, Grakulla, Helsingfors och Vanda, till Helsingforsregionens kranskommuner minskat. Konjunkturläget forstärker repa sig och konsumenterna tror på en förmånlig ekonomisk utveckling. Handelns försäljningssiffror stiger starkt. Arbetslöshetsgraden sjunker, liksom antalet arbetslösa. Antalet utkomststöds- och bostadsbidragstagare växer allt långsammare. Men ett orosmoment är produktionens tillväxttempo, som var lägre än i landet som helhet och blev långsammare jämfört med föregående kvartal.

Asta Manninen
direktör

City of Helsinki Urban Facts' Centenary Conference 26–27 May 2011

26 May 2011

Opening and Welcome Address

Lord Mayor *Jussi Pajunen*
Deputy Mayor *Tuula Haatainen*

Information and Welfare

Professor *Denise Lievesley*, King's College London:
Data for Public Policy and Empowerment
Chancellor, Professor *Ilkka Niiniluoto*, University of Helsinki:
Improving Urban Life: Facts and Values
Director General *Heli Jeskanen-Sundström*, Statistics Finland:
Statistics and Measuring Welfare – Challenges and Recent Developments at National and International Level
Chair: Director *Asta Manninen*, City of Helsinki

Panel Discussion

Cities and Regions in International Perspective
Information and Knowledge – Connection to Quality of Life and Happiness
Director *Joanna van Antwerpen*, Amsterdam Innovation Motor
Professor *Leo van den Berg*, European Institute for Comparative Urban Research, Erasmus University Rotterdam
Senior Lecturer *Derek Bond*, Business and Management Research Institute, University of Ulster
Professor *Michael Parkinson*, European Institute for Urban Affairs, Liverpool John Moores University
Moderator: Director *Eero Holstila*, City of Helsinki

Short Presentations

Monitoring Quality of Life – A Challenge to City Statistics and Urban Research
Director *Jeanette Bandel* and Project Manager *Birgitta Ljungdahl*, City of Stockholm:
The Use of Statistics in the City Planning Process
Professor *Mari Vaattovaara*, University of Helsinki:
Livable Cities and Urban Development
Senior Researcher *Isabel Martins*, City of Porto and Professor *Luis Delfim Santos*,
Santos University of Porto: Monitoring Quality of Life: The Porto Experience
Information Manager *Leila Lankinen*, City of Helsinki:
Housing and Quality of Life in Helsinki
Chair: Research Director *Timo Cantell*, City of Helsinki

27 May 2011

Open Data, Open Access

Opening – Director *Asta Manninen*, City of Helsinki

Project Manager *Ville Meloni*, Forum Virium Helsinki and Project Manager *Pekka Vuori*, City of Helsinki:
Helsinki Region Infoshare – Achievements and Experiences
Ministerial Adviser *Taru Rastas*, Ministry of Transport and Communication:
Open Access to Public Data
Director *Pirjo-Leena Forsström*, CSC – IT Center for Science:
Open Access to Research Data
Director *István Kecskeméti*, The National Archives, Finland:
Digital Cultural Heritage
Head of Section *Berthold Feldman*, European Commission, Eurostat:
After Ten Years of Good Experience in Urban Statistics: A Through Reform of the Urban Audit Project
Director *Klaus Trutzel*, EU Tools project and Director *Thomas Willmann*, City of Freiburg:
Comparable Local Surveys – Experiences of the EU Tools Project

HELSINKI TIEDON KOHTEENA

Helsingin kaupungin tietokeskuksen satavuotisjuhlakirja Helsinki tiedon kohteena – Helsingin kaupungin tietokeskus 100 vuotta ilmestyi 14.6.2011. Teoksen ovat toimittaneet Timo Cantell ja Tero Lahti. Juhlajulkaisussa tarkastellaan kymmenellä artikkelilla kaupungin kehitykselle tärkeitä aihepiirejä, joita tietokeskuksessa on seurattu koko viraston historian ajan. Samalla teos kuvaa tietokeskuksen ja myös laajemmin Helsingin kaupungin historiaa, nykypäivää ja tulevaisuutta, sillä onhan tietokeskuksen tehtävänä huolehtia helsinkiläisen kaupunkitiedon koko kaaresta arkistojen dokumenteista nykypäivän tilastoihin ja tutkimuksiin sekä tulevaisuuden ennakkointiin. Julkaisussa korostetaan erityisesti pitkiä jatkumoa sekä toisaalta viraston kykyä uusiutua ja seurata aikaansa.

Juhlakirjan keskeinen päähenkilö on Helsinki. Kirja koostuu kahdesta osasta, jotka on jaettu aiheiltaan Helsinkiin ja tietoon. Ensimmäiset viisi artikkelia keskittyvät Helsinkiin kaupunkina ja sen kehityksen kuvaamiseen. Aihepiireinä Helsinki-luvussa ovat asuminen Helsingissä, kaupungin talouden kehitys, kaupunkikulttuurin kehitys tietokeskuksen kulttuurijulkaisujen näkökulmasta, helsinkiläisen perheen muutos sadan vuoden aikana sekä toteutumattomat kaupunkirakentamisen suunnitelmat nykyisen tietokeskuksen perustamisajalta 1910-luvulta.

Kirjan toinen luku keskittyy kaupunkitietoon ja sen teemoina ovat kaupunkitalous, kaupunkirakenteen muutos Helsingin seudulla, kaupunkitiedon ja suomalaisen kaupunkitutkimuksen muutos sadan vuoden ajalla sekä kaupunkisuunnittelun historia. Kirjan päättävässä artikkelissa tarkastellaan kansainvälisiä kaupunkivertailuja ja Helsingin sijoittumista niissä. Samalla peilataan myös kaupunkitiedon tulevaisuutta avoimen tiedon jakelun kautta.

Juhlakirjassa on dokumentoitu myös artikkelien väleissä olevilla kahdeksalla väliskeellä tietokeskuksen satavuotisjuhlanäyttelyyn sisältöä ja tunnelmia. Erityisesti väliskeissä on keskitytty näyttelyyn kuvitukseen. Tietokeskuksen satavuotisjuhlanäyttely Kaikkeaa Helsingistä – 100 vuotta kaupunkitietoa oli avoinna Virka Galleriassa Helsingin kaupungintalolla 4.3.–3.4.2011.

HELSINGFORS SOM FÖREMÅL FÖR KUNSKAP

Den 14.6.2011 utkom Helsingfors stads faktacentrals hundraårspublikation Helsingfors som föremål för kunskap – Helsingfors stads faktacentral 100 år. Boken har redigerats av Timo Cantell och Tero Lahti. De tio artiklarna i publikationen granskar teman av betydelse för stadens utveckling som man bevakat under ämbetsverkets hela existens. Samtidigt beskriver boken Faktacentralens och även i vidsträcktare bemärkelse Helsingfors stads historia, nuläge och framtid – Faktacentralen har ju till uppgift att förvalta kunskap om Helsingfors allt från historiska dokument på Stadsarkivet till färsk statistik och forskning om vår tid och till framtidsvisioner. Publikationen betonar kontinuiteten samtidigt som den också visar på Faktacentralens

förmåga att förnya sig och följa sin tid.

Huvudperson i boken är staden Helsingfors. Boken är uppdelad på två huvudavsnitt, det ena om själva staden, det andra om helsingforskunskapen. De första fem artiklarna fokuserar på Helsingfors som stad och dess utveckling. Som teman i helsingforsavsnittet är boende i Helsingfors, stadens ekonomiska utveckling, stadskulturens utveckling ur Faktacentralens kulturpublikationers synvinkel, förändringen i en helsingforsisk familjs liv under hundra år, samt oförverkligade planer på stadsbygge från de tider då nuvarande Faktacentralen grundades på 1910-talet.

Bokens andra avsnitt koncentrerar sig på stadsfakta enligt temana stadsekonomi, stadsstrukturens förändring i Helsingforsregionen, förändringen på hundra år i stadsdata och finländsk stadsforskning, samt stadsplaneringens historia. Bokens sista artikel granskar internationella stadsjämförelser och Helsingfors placering i dem. Samtidigt pejlas också stadsfaktas framtid inom öppen informationsdistribution.

Mellan artiklarna innehåller jubileumsboken åtta inslag med stoff och stämningar från Faktacentralens 100-årsjubileumsutställning. I synnerhet de bilder som visades på utställningen återges i mellaninslagen. Hundraårsutställningen visades i Virka Galleri på Helsingfors stadshus den 4.3.–3.4.2011.

Yhteisöjen maksamat verot – jatkuvan kiistan kohteena

Samfundsskatten – ett ständigt stridsäpple

Kuntien itsehallintoon on alun perin kuulunut oikeus kantaa kunnan jäseniltä kunnallisveroa ensimmäisestä kunnallista 1865 alkaen¹. Jokainen oli velvollinen antamaan osansa niihin menoihin, joita kunnan on suoritettava. Kunnallisverotukselle oli luonteenomaisesta tulojen kolmijako. Taksoituksen helpottamiseksi tulo oli jaettava kolmeen eri ryhmään: 1) tuloihin talosta, tontista ja maasta, 2) tuloihin elinkeinosta ja liikkeestä sekä 3) tuloihin palkkaeduista, eläkerahasta tai muista tulolähteistä, joita ei edellä nimetty.

Elinkeinosta ja liikkeestä kannettua veroa vastaa nykyinen yhteisövero. Tässä artikkelissa tarkastellaan suppeasti yhteisöjen maksamia veroja ja niihin liittyviä ongelmia, joita kahta tyyppiä: 1) Miten jakaa yhteisöjen maksamat verot valtion ja kuntien kesken? 2) Miten jakaa kuntien

I Finland har kommunal autonomi ursprungligen – allt sedan den första kommunallagen 1865¹ – inneburit rätten att uppbära kommunalskatt av kommunmedlemmarna. Alla och envar var m.a.o. skyldiga att delta i kommunens kostnader. För att underlätta taxeringen indelades inkomsten i tre olika kategorier: 1) inkomst av gård, tomt och mark, 2) inkomst av näring och rörelse, samt 3) inkomst av löneförmån, pension eller annan källa än de två föregående.

Den skatt som uppbars för inkomst av näring och rörelse motsvaras idag av samfundsskatten. I denna artikel granskas snävt samfundsskatten och därtill anknytande problem, som är av två typer: 1) Hur skall man dela upp de pengar samfundsskatten ger mellan stat och kommuner? 2) Hur dela upp kommunernas del av ”kakan”

¹Ensimmäinen kunnallislaki eli vuoden 1865 asetus kunnallishallinnosta maalla antoi kunnalle tämän oikeuden. Kunnallisveroa koskevassa luvussa todettiin, ketkä olivat verovelvollisia, mutta ei määritelty tarkemmin, millä perusteella verotuksen tuli tapahtua. Perusteet jäivät kuntien päätettäväksi, mistä seurasi erilaiset käytännöt eri kunnissa. Laissa olisäännös (KKA (= asetus kunnallishallituksesta kaupungeissa 8.1.1873 N:o 40-/73) 53 § ja MKA (= asetus maalaiskuntain kunnallishallinnosta 15.6.1898 N:o 21/98) 78 §), jonka mukaan jokainen on velvollinen antamaan osansa niihin menoihin, joita kunnan on suoritettava. | Den första kommunallagen alias förordningen om kommunal förvaltning av år 1865 gav kommunerna denna rätt. I kapitlet om kommunalskatt slogs fast vilka instanser som var skattepliktiga, men man preciserade inte på vilka grunder beskattningen skulle ske. Grunderna fick kommunerna själva bestämma om, vilket ledde till olika praxis i olika kommuner. Lagen kom sedan att innehålla en förordning angående förvaltning i stad (8.12.1873 N:o 40/73 § 53), enligt vilken ”medlem af stadskommun vare i allmänhet skyldig att till de utgifter, som för kommunens behof... böra uttaxeras, lemna bidrag..”, och en förordning angående kommunalförvaltning på landet (15.6.1898 N:o 21/98 § 78), med en likande formulering om skattepliktighet.

osuus kuntien kesken? Näiden taustalla on myös kysymys yhteisöjen maksamien verojen sopivuudesta kuntien verotuloksi. Lisäksi sivutaan suppeasti myös yhteisöjen maksamien verojen merkitystä Helsingin kaupungin taloudelle.

Kiista veron jaosta kuntien kesken 1950-luvulla

Yhteisöjen verotus on herättänyt monenlaisia intohimoja. Uutta verolakia valmistellut komitea ehdotti 1950-luvun alussa perustetavaksi kuntien keskusrahaston. Siihen oli tarkoitus kerätä verotamalla mm. 30 prosenttia kauppaja pankkiliikkeiden ja kotimaisten vakuutuslaitosten kunnallisverotuksessa verotettavista tuloista kiinteistötuloja lukuun ottamatta. Rahastosta olisi jaettu avustusta sellaisille vähävaraistilanteille, joille lakimääräisten avustusten lisäksi on jouduttu antamaan erityistä avustusta. Tämän valtion varoista maksettavan avustuksen lopettamiseksi komitea ehdotti, että vähävaraisten kuntien tukeminen olisi järjestettävä kunnallisverotuksen pohjalla avustusrahastoon kertyvistä varoista. Sittemmin tähän ”keskusrahastoon” ehdotettiin kerättäväksi myös puuta raaka-aineenaan käyttävän teollisuuden veroista 25 prosenttia.

Kaupungit vastustivat hanketta. Se unohtui palaten keskusteluun taas 1960-luvulla. Uudet valtionosuusjärjestelmät tekivät kuitenkin aikaa myöten sen tarpeettomaksi. Suomen Kunnallislehdessä ja Maalaiskuntalehdessä mielipiteet olivat jyrkät. Kiista yhteisöjen verojen jaosta kuntien kesken leimahti uudelleen vuonna 1999.

Kuollut kurkistaa

(Suomen Kunnallislehti, pääkirjoitus 8/1954)

- Verotusten yhdistämisestä, uudistamisesta, yhdenmukaistamisesta, parantamisesta, yksinkertaistamisesta jne. on enemmän kuin parin vuosikymmenen aikana saatu kuulla melkoinen määrä sanahelinää ja nähdä toinen toistaan viisaampia ehdotuksia. Eräs sellainen on muutama viikko sitten taas nähnyt päivänvalon. Nimittäin verolakikomitean – kuinkahan monennen? – viimeinen ehdotus yhdistetyksi, uudistetuksi jne, verolaiksi.

kommuner emellan? I bakgrunden finns även frågan hur väl samfundsskatten lämpar sig som kommunal inkomstform. Vidare tas en titt på vilken roll samfundsskatten spelar för Helsingfors stads ekonomi.

Twist om fördelningen av kakan på 1950-talet

Samfundsbeskattningen har väckt många slags lidelser. På 1950-talet föreslog en kommitté som berett en ny skattelag att en centralfond för kommuner skulle grundas. I den skulle man genom beskattning samla in 30 procent av de kommunalbeskattningsbara inkomsterna av handel, bankväsende och inhemska försäkringsinrättningar, med undantag för fastighetsinkomsterna. Tanken var att ur fonden bevilja medel åt sådana mindre bemedlade kommuner som man varit tvungen att ge även annat understöd än de lagstadgade. För att avskaffa de understöd som betalades ur statens medel föreslog kommittén alltså att stödet åt de fattiga kommunerna skulle ordnas med hjälp av en hjälpfond uppsamlad inom kommunsektorn. Sedermera föreslogs att man i denna ”centralfond” även skulle samla in 25 procent av skatterna från den industri som använde trä som råämne.

Städerna motsatte sig förslaget. Det föll sedan i glömska men togs upp igen på 1960-talet. Men med tiden gjorde de nya statsandelssystemen dem onödiga. Fräna åsikter uttrycktes i Finsk Kommunaltidskrift och Maalaiskuntalehti. Och år 1999 flammade tvisten om fördelningen av samfundsskattekakan upp igen.

Liket tittar

(Finsk kommunaltidskrift, ledare 8/1954)

- Angående sammanslagning, reformering, förenhetligande, förbättrande, förenklade o.s.v. av beskattningarna har vi under mer än ett par decennier fått höra orationer i avsevärd mängd och bevittna förslag, som överträffat varandra i klokhet. Ett sådant har för några veckor sedan åter sett dagens ljus. Nämligen skattelagskommitténs – vilket i ordningen måhända? – senaste förslag till sammanslagen, reformerad osv. skattelag.

- Joitakin vuosia sitten näillä palstoilla oli pakko aloittaa sota maalaisliiton kruununjuristien keksimää ja verolakiesitykseen uittamaa kuntien keskusrahastoatetta vastaan... Keskusrahastovainaja on herätetty haudastaan ja uudelleen kastettuna, tällä kertaa kuntien avustusrahas-to-nimiseksi, marssitettu jälleen areenalle... Tiedetäänhän, että kullassa ja jalokivissä piehtaroivat kaupungit ja kauppalat eivät olkoonpa veroäyriin hinta kuinka korkea tahansa, voi vihreiden silmälasien läpi koskaan olla vähävaraisia...
- ...Kaupunkilaisväestö on valtion veronmaksajana saanut tottua siihen tosiasiaan, että he saavat kustantaa sekä omasta että myös maalaisten puolesta valtion yhteiset menot ja sen lisäksi vielä suoranaisesti elättää valtakunnan tunnetusti ryhdikkään maatalousväestön
- Papin säkin sanottiin aikoinaan olleen pohjattoman. Mainittu työväline näyttää viime aikoina kuitenkin saaneen ennen näkemättömän laajan käytön vallan toisen säädyn keskuudessa. Valtion varojen rohuaminen ei riitä, vaan samaan pohjattomaan säkkiin halutaan vielä kaupunkien ja kauppala-in verotulot

Veron jakoperusteet kuntien kesken vuoteen 1993 saakka

Ennen vuoden 1993 pääomaverouudistusta (pääomatulojen verotuksen ja yritysverotuksen uudistus) yhteisöjen tuloistaan kunnille maksumat verot olivat osa kunnallisveroa. Verot perustuitvat äyrimäärään ja kuntakohtaiseen äyriin hintaan.

Tulot, joista kunta sai verotuloja, jaettiin ennen pääomaverouudistusta kiinteistötuloihin, liike- ja ammattituloihin sekä henkilökohtaisiin tuloihin. Kiinteistötuloja olivat mm. tulot maataloudesta ja metsätaloudesta. Kiinteistötuloista maksetut verot menivät kiinteistön sijaintikunnalle. Elinkeinotoiminnasta saadut tulot olivat joko liiketuloja tai ammattituloja. Niistä maksettavat verot menivät niille kunnille, joissa liikettä tai ammattia oli harjoitettu kiinteästä toimipaikasta, jossa oli liikkeen tai ammatin pysyvää harjoittamista varten erityinen laitos tai jossa oli ryhdytty erityisiin järjestelyihin, esimerkiksi paikkaa, missä sijaitisi liikkeen johto, sivuliike,

- För några år sedan var vi i dessa spalter nödsakade att öppna krig mot den av agrarförbundets kronjurister uppfunna och i skattelagspropositionen insmusslade idén om kommunernas centralfond ... Hänsovna centralfonderna har uppväcks ur sin grav och ånyo döpts, denna gång att heta kommunernas understödsfond ... Det är ju känt, att städer och köpingar, som vältrar sig i guld och ädelstenar, genom gröna glasögon sett aldrig kan vara mindrebemedlade, hur hög skattöresvalören i dem än månde vara.
- ... Stadsbefolkningen har i egenskap av skattebetalare till staten redan i decennier fått vänja sig vid faktum, att de får såväl för egen som för landsbornas del bekosta statens gemensamma utgifter och därtill ännu direkt underhålla rikets erkänt driftiga lantbruksbefolkning. ...
- Prästsäcken sades på sin tid vara bottenlös. Nämda redskap synes likväl på senaste tider ha vunnit användning i tidigare inte skådad omfattning inom ett alldeles annat stånd. Att man korpar åt sig statens medel är inte nog, utan i samma bottenlösa säck vill man ytterligare få med städernas och köpingarnas skatteintrader.

Grunderna för delningen av kakan mellan kommunerna fram till 1993

Innan reformeringen år 1993 av kapital- resp. samfundsskatten var den skatt samfunden betalade åt kommunerna kommunalskatt. Skatten byggde på antalet taxerbara skatteören och uttaxeringen per skatteöre.

Före 1993 delades de inkomster för vilka en kommun fick skatteintäkter upp i fastighetsinkomster, affärs- och yrkesinkomster samt personliga inkomster. Fastighetsinkomster är bl.a. inkomst av jord- och skogsbruk. De skatter som betalades för fastigheter gick till den kommun där fastigheten låg. Inkomst av näring var antingen affärs- eller yrkesinkomster. De skatter som uppbars på dessa gick till den kommun där affärsverksamhet eller yrke bedrivits vid fast lokal särskilt inrättad för ändamålet. Det kunde t.ex. handla om det ställe där affärsrörelsens ledning verkade, eller alternativt en filial, en industrianläggning, en anläggning för framställning en verkstad eller övrigt varaktigt sälle för köp eller försäljning.

teollisuuslaitos, tuotantolaitos, työpaja taikka muu pysyvä osto- tai myyntipaikka.

Jos liike-tulosta oli suoritettava kunnallisvero useammalle kunnalle, 5 % siitä – tai joskus enemmän taikka vähemmän – verotettiin siinä kunnassa, jossa pääkonttori sijaitsi (ns. pääkonttorilisä). Loput verotettiin niissä kunnissa, joissa oli kiinteä toimipaikka. Tulot jaettiin verotettavaksi kuntien kesken eri kunnissa valmistettujen tavaroitten arvon, liikevaihdon suuruuden, sijoitettujen varojen määrän, työntekijöiden lukumäärän tai muiden sellaisten perusteiden mukaan, jotka saattoivat osoittaa eri kunnissa saaduksi katsottavan tulon määrän. Jos tulosta oli suoritettava veroa kolmelle tai useammalle kunnalle, jaon vahvisti lääninverolautakunta.

Ennen vuoden 1993 pääomaverouudistusta yhtiöillä saattoi olla liike-tuloa, kiinteistö-tuloa ja henkilökohtaista tuloa. Yhteisöt maksoivat valtionveroa suhteellisen verokannan mukaan sekä kunnallis- ja kirkollisveroa äyrimäärän ja äyrinhinnan mukaan. Yhteisöjä olivat esimerkiksi osakeyhtiö, osuuskunta, säätiö, yhdistys, valtio, kunta ja seurakunta.

Muutokset 1993 ja 1998

Vuoden 1993 uudistuksessa yhteisöjen tulot siirrettiin kokonaan pois kunnallisverotuksen piiristä ja kunnille kohdistettiin osuus yhteisöveron tuotosta.

Yhteisöjen tuloista suoritetaan vero suoraan valtiolle yhtenäisen, lailla säädetyn yhteisöverokannan mukaan. Uudistuksessa valtiolle ja kunnille aiemmin erillisinä maksetut yhteisöjen tuloverot muutettiin yhtenäiseksi yhteisöjen tuloveroksi. Kunnilla ei enää ollut mahdollisuutta määritellä näitä tuloja koskevaa veroprosenttia. Kunnat ovat näistä muutoksista huolimatta kuitenkin edelleen tuloverolaissa määritelty yhteisöveron veronsaajiksi.

Yhteisöveron jako-osuuksien ongelmaksi muodostui se, että laskennan perusteena olivat vuosien 1991 ja 1992 verotustiedot, joiden pohjalta määriteltiin kiinteät kuntakohtaiset jako-

Om det för affärsinkomst gällde att betala kommunalskatt till flera kommuner betalades 5 % av den – ibland mera, ibland mindre – till den kommun där huvudkontoret låg. Resten betalades till de kommuner där affärsverksamhet bedrevs vid fast affärsställe. Inkomsterna beskattades av kommunerna enligt en fördelning uppjord på grundval av faktorer såsom värdet på varor framställda i olika kommuner, omsättnings storlek, mängden placerade medel, antal anställda, m.fl. faktorer som avgjorde hur stor inkomst som inhämtats i respektive kommun. Om skatt skulle betalas till tre eller flera kommuner fastställdes fördelningen av länsskattenämnden.

Innan kapitalskattereformen år 1993 kunde ett företag ha affärsinkomst, fastighetsinkomst och personlig inkomst. Samfunden betalade statsskatt enligt den relativa skattebasen och kommunal- och kyrkoskatt enligt antal skatteören och uttaxeringen per skatteöre. Samfunden var t.ex. aktiebolag, andelslag, stiftelser, föreningar, staten, kommuner eller församlingar.

Förändringar 1993 och 1998

Vid reformen år 1993 åtskiljdes samfundsskatterna helt från kommunalbeskattningen, och en del av den sammanlagda s.k. samfundsskattekakan anvisades åt kommunerna.

För samfunds inkomster erläggs skatt direkt till staten enligt en enhetlig, lagstadgad samfundsskatteprocent. Reformen innebar att samfundens inkomstskatter, som tidigare betalats skilt till stat och kommuner, gjordes om till en enhetlig inkomstskatt för samfund. Kommunerna hade därmed inte längre möjlighet att fastställa skatteprocenten på dessa inkomster. Trots dessa förändringar definieras kommunerna fortfarande i inkomstskattelagen som mottagare av samfundsskatt.

Problemet för hur samfundsskattekakan skulle delas blev sedan att kalkylen utgick från beskattningsdata för åren 1991 och 1992 och att den påföljande ekonomiska utvecklingen bland

osuudet. Tämän jälkeen kunnassa toimivien yritysten taloudellinen kehitys ei vaikuttanut kunnan yhteisöverosuuteen millään tavalla.

Sisäasiainministeriö asetti 11.6.1997 työryhmän uudistamaan yhteisöveron kuntakohtaiset jakoperusteet. Työryhmä sai aikaan yksimielisen ratkaisun². Se ei kelvannut sellaisenaan, vaan esitystä muuteltiin moneen kertaan. Sen jälkeen asia eteni vauhdikkaasti ja uusia käännteitä tuli mukaan. Päätöksenteko yhteisöveron kuntakohtaisten jako-osuuksien muutoksesta vuosina 1997–1998 oli vaikeaa. Laskelmat olivat epätarkkoja ja muuttuivat useaan kertaan. Päätöksenteon pohjana olivat osittain puutteelliset tiedot. Helsingin menetykset vaihtelevat 76–822 miljoonan markan välillä. (Helin 2008, 69–82)

Valtiovarainministeriö: Yhteisövero on sopimaton kuntien veroksi

Valtiovarainministeriön kanta yhteisöveron sopivuudesta kuntien palvelujen rahoitusmuotona on ollut horjumaton. Sen mukaan yhteisövero ei suhdanneherkkyytensä ja huonon ennustettavuutensa vuoksi sovellu kuntien peruspalvelujen rahoitukseen. Ministeriön mukaan peruspalvelujen rahoituksen turvaamiseksi kuntien yhteisöverosuudesta tulisi luopua ja tehdä vastaava lisäys valtionosuuksiin. Tämä perustelu toistuu lähes kaikissa tarkasteluissa, joissa valtiovarainministeriö on ollut mukana. Lisäksi on esitetty muitakin perusteita (esimerkiksi HS 27.5.2002.)

Lähdeluettelosta on lueteltu erilaisia selvityksiä ja kannanottoja, joissa valtiovarainministeriö on ollut mukana ja joissa sivutaan yhteisöveron asemaa kuntien verotulona.

Vanhasen I hallituksen ohjelmassa (17.4.2003) mainittiin yhteisövero: ”Osana kokonaisselvitystä selvitetään mahdollisuudet yhteisöveron siirtämiseen kokonaan valtiolle kun-

företagen i en kommun inte alls påverkade kommunens andel av samfundsskattekakan.

Därför tillsatte Inrikesministeriet den 11.6.1997 en arbetsgrupp för att göra om grunderna för hur samfundsskatten skulle delas ut åt kommunerna. Arbetsgruppen enades om en lösning². Den dög inte som sådan, utan ändrades om många gånger. Men småningom började det gå undan, och det blev mera svängar i långdansens. Beslutsprocessen åren 1997–98 om samfundsskattekakans delning blev besvärlig. Kalkylerna var inexakta och ändrades många gånger. Besluten byggde delvis på bristfällig information. Helsingfors beräknas ha förlorat minst 76 miljoner mark, men eventuellt ända upp till 822 miljoner mark (Helin 2008, 69–82).

Finansministeriet: Samfundsskatten är olämplig som kommunskatt

Finansministeriets inställning till samfundsskattens lämplighet som kommunal skatteform har varit orubblig. Enligt ministeriet lämpar sig samfundsskatten p.g.a. sin konjunktürkänslighet och låga förutsägbarhet inte för finansiering av kommunal basservice. Enligt ministeriet borde man – för att trygga finansieringen av den kommunala basservicen – sluta betala andelar av samfundsskatten åt kommunerna och i stället göra motsvarande ökning i statsandelarna åt kommunerna. Denna argumentering återkommer i nästan alla analyser som Finansministeriet varit med i. Och även andra argument har framlagts (t.ex. HS 27.5.2002.).

Källförteckningen innehåller olika utredningar och kommunikéer, där Finansministeriet varit med och som tar upp samfundsskatten såsom kommunal skatteinkomst.

I Vanhasens första regeringsprogram (17.4.2003) nämndes samfundsskatten såtillvida att man som en del av en helhetsbedömning skul-

²Yhteisövero-osuustyöryhmän selvitys kuntien yhteisövero-osuuksien muuttamiseksi. Sisäasiainministeriö. Kuntaosaston julkaisu 1/1998. | Samfundsskattefordelning-sarbetsgruppens utredning för ändring av andelarna. Inrikesministeriets kommunavdelning 1/1998.

tatalouden vakauden lisäämiseksi ja suhdanneherkkyyden vähentämiseksi.”

Tiukan taistelun jälkeen päädyttiin siihen, että yhteisvero säilyy kuntien tulona. Merkittävää kiistassa oli Suomen Kuntaliiton tiukka kanta yhteisöveron säilyttämisestä kuntien verona. Aiemmissa uudistuksissa liitto oli ollut valmis muuntamaan osan veroista valtionosuudeksi. Nykyään Kuntaliitto korostaa yhteisöveron merkitystä kuntien motivoinnissa yritysten toimintaedellytysten kehittämiseen.

Kuntien osuus yhteisöveron tuotosta kunta–valtio -suhteen tasausjärjestelmä

Verovuoden 1992 yhteisöverokantojen perusteella määriteltiin vuodesta 1993 alkaen veronsaajien osuudet seuraavasti: valtio 51,84 %, kunnat 44,80 % ja seurakunnat 3,36 prosenttia. Yhteisvero kasvoi laman jälkeen yllättävän voimakkaasti.

1990-luvulla valtio leikkasi taloutta tasapainottaakseen kuntien valtionosuuksia. Kuntatalouden pitäminen sopivan kireänä myös kuntien yhteisöverosuuden supistamista. (HS 12.10.2000). Siinä ei merkinnyt mitään kuntien itsehallinnon peruspilarina pidetty verotusoikeus eikä veronsaajan asema. Lakeja on muutettu, silloin kun ne olivat valtion pyrkimysten esteenä.

Kuviossa 1 on esitetty kuntaryhmän yhteisöverosuuden kehitys 1993–2011. Osuus on toiminut jonkinlaisena valtio–kunta-suhteen tasapainotuseränä. Kuntaryhmän jako-osuuden pienentämisen perusteita on ollut monenlaisia kuten seura kooste osoittaa (Helin 2008 ja Helin 2009, 6–8):

- Hallituksen esityksessä (HE 102/1997) todettiin, että ”samanaikaisesti kun yhteisöveron tuotto on voimakkaasti kasvanut, valtion velka on edelleen lisääntynyt tuntuvasti. Sitä vastoin kuntien ja seurakuntien rahoitusasema on helpottunut.” Niinpä valtio leikkasi kunnilta ja seurakunnilta yhteisövero-

le utreda möjligheterna att i syfte att stabilisera kommunekonomin och minska dess konjunkturskänslighet helt överföra samfundsskatteinkomsterna till staten.

Efter en hård dragkamp blev resultatet att samfundsskatten förblir en kommunal inkomst. Remarkabelt var hur hårt Finlands Kommunförbund höll fast vid samfundsskatten som kommunal skatteform. I tidigare reformer hade förbundet varit berett att göra om en del av skatterna till statsandelar. Numera betonar Kommunförbundet samfundsskatten som en morot för kommuner att ordna gynnsamma villkor för företagsetableringar.

Kommunernas andel av skattekekakan – utjämningspost stat-kommun

På grundval av samfundsskatten år 1992 fastslogs fr.o.m. år 1993 skattemottagarnas andelar enligt följande: staten 51,84 %, kommunerna 44,80 % och församlingarna 3,36 %. Samfundsskattekekakan växte sedan oväntat snabbt efter depressionen.

På 1990-talet skar staten för att balansera ekonomin ner på kommunernas statsandelar. Även kommunernas andel av samfundsskatten beskars för att hålla kommunerna lagom stramt (HS 12.10.2000). Av föga betydelse var då kommunernas hävdvunna rätt att uppbära – snarare än bara mottaga – skatt. Lagar har stiftats om när de stått i vägen för statens strävanden.

Figur 1 visar hur kommunsektorns andel av samfundsskattekekakan utvecklats 1993–2011. Andelen har fungerat som ett slags utjämningspost mellan staten och kommunerna. Många skäl har framlagts för att minska kommunernas andel, såsom följande sammanställning visar (Helin 2008 och Helin 2009, 6–8):

- I regeringens proposition (RP 102/1997) konstaterades att samtidigt som samfundsskattens avkastning vuxit kraftigt hade statens skulder fortsatt växa kännbart – medan kommunernas och församlingarnas finansierings-

kannan vuonna 1996 tuoneen korotuksen alentamalla kuntien osuutta 40,00 prosenttiin. Tämän ja eräiden työnantajan sosiaaliturvamaksuun liittyvillä järjestelyillä pyrittiin varmistamaan, että kehitysyhteistyömäärärahoja voitiin nostaa ja kunnille maksettavia harkinnanvaraisia rahoitusavustuksia voitiin korottaa. Kuntien menetys oli noin 770 miljoonaa markkaa.

- Vuonna 2000 yhteisöverokanta korotettiin yhdellä prosenttiyksiköllä 29 prosenttiin. Valtio otti tästä johtuvan lisätuoton itselleen alentamalla vastaavasti kuntien jako-osuutta 1,38 prosenttiyksiköllä. Kuntien menetys oli noin 410 miljoonaa markkaa.
- Valtionvarainministeriö halusi puolittaa indeksikorotuksen vuonna 2000. Korotus tehtiin lopulta täysimääräisenä, mutta maksettiin kunnilla alentamalla kuntien yhteisöveron jako-osuutta (noin 391 Mmk). Lisäksi budjettiriihessä korotettiin määrärahaa harkinnanvaraisiin rahoitusavustuksiin 70 Mmk:lla. Tämäkin maksettiin kunnilla yhteisöveron jako-osuuksia alentamalla. Yhteensä yhteisöveron jako-osuutta alennettiin pysyvästi 1,37 prosenttiyksikköä.
- Lisäksi tehtiin ns. tasapainotuspaketti, jossa kunnille osoitettiin rahoja eri kohteisiin. Yhteisöveroleikkausten määräksi esitettiin 250 milj. markkaa eli 0,86 prosenttiyksikköä kuntien osuudesta. Tämä oli väliaikainen kuntaosuuden alennus. Tällä leikkauksella vähennettiin kunnille maksettavaa yhteisöveroa todellisuudessa eli toteutuneiden lukujen perusteella 381 miljoonalla markalla verovuodelta 2000
- Verotulotasauksen viive supistettiin kolmesta vuodesta kahteen vuoteen. Tästä johtuen valtiinosuudet kasvoivat ja valtio kuittasi sen kunnilta alentamalla kuntien jako-osuutta verovuoden 2001 jako-osuutta 1,96 prosenttiyksikköä.
- Kuntien arvonlisäveron palautusten takaisinperinnän uudistaminen 2002 toteutettiin

läge lättat. Därför urvattnade staten den höjning i samfundsskatteprocenten som gjorts år 1996 genom att minska kommunernas andel av kakan till 40 procent och även minska församlingarnas andel. Med detta och vissa andra arrangemang i anknytning till arbetsgivarernas socialavgifter ville man trygga att anslagen för utvecklingsamarbete kunde höjas och de prövningsbundna finansieringsunderstöden till kommunerna kunde höjas. Kommunerna förlorade ca. 770 miljoner på kuppen.

- År 2000 höjdes samfundsskatteprocenten med en procentenhet till 29 procent. Den ökningen lade staten beslag på genom att samtidigt sänka kommunernas andel av kakan med 1,38 procentenheter. Kommunerna förlorade ca. 410 miljoner.
- Samma år ville Finansministeriet halvera indexhöjningen. Sist och slutligen gjordes höjningen till fullt belopp, men på kommunernas bekostnad i och med att kommunernas andel av samfundsskatten minskades (ca. 390 miljoner mark). Dessutom höjde man i budgetmanglingen anslagen för prövningsbelagda finansieringsstöd med 70 Mmk. Även detta på kommunernas bekostnad, i och med att kommunernas andel av samfundsskatten minskades. Sammanlagt sänktes samfundsskatteandelen varaktigt med 1,37 procentenheter.
- Dessutom gjordes ett s.k. stabiliseringspaket åt kommunerna med anslag för olika ändamål. Man föreslog sammanlagt 250 Mmk sänkningar i samfundsskatten, alias 0,86 procentenheter av kommunernas andel. Även detta var en tillfällig sänkning i kommunandelen. Med denna nedskärning minskade man de facto med facit i hand de samfundsskatter som kommunerna fick med 381 miljoner mark skatteåret 2000.
- Fristen för skatteinkomstutjämnningen minskades från tre år till två. Därför växte statsandelarna – och staten kvitterade detta av kommunerna genom att sänka kommunernas an-

pääosin alentamalla kuntien yhteisöveron jako-osuutta 12,03 prosenttiyksiköllä.

- Kuntien ja valtion välisten rahoitussuhteiden muutokseen liittyen 2002 kuntien jako-osuutta alennettiin 1,13 prosenttiyksiköllä. Tätä perusteltiin kolmella tekijällä: yhteisöveron arvioitu tuotto oli alentunut, työnantajan kansaneläkemaksua päätettiin alentaa valtionvarainministeriön budjettiriihessä esittämää pohjaehtotusta enemmän ja kunnallisverotuksen ansiotulovähennystä päätettiin korottaa vähemmän kuin ministeriön pohjaehtotuksessa.
- Lisäksi 2002 kuntien jako-osuutta alennettiin verotilityslain 12 §:n perusteella 0,87 prosenttiyksiköä. Muutoksella kuitattiin verotulotasauksen laskennalliseen nettomuutos.
- Vuonna 2003 osuuden leikkauksen perustana olivat alv-uudistuksen laskelmien tarkennus, verotulotasauksen muutos ja kuntatyönantajan kansaneläkemaksun 0,25 prosenttiyksikön lisäalennus.

Yhteisöverokanta on muuttunut. Valtio ei aina ole korvannut verokannan nousua kunnalle tai korvaus on tapahtunut viiveellä, joten kunnilla jäi saamatta niille lain hengen mukaisia verotuloja. Yhteisöverokannan kehitys on esitetty kuviossa 2.

Yhteisöveron määrä oli korkeimmillaan vuonna 2000. Kuntaryhmän osuus verosta oli alimmillaan vuosina 2003–2004. Valtio korotti kuntien osuutta 10 prosenttiyksiköllä tilapäisesti vuosiksi 2009–2011.

Yhteisöveron merkitys Helsingin taloudelle

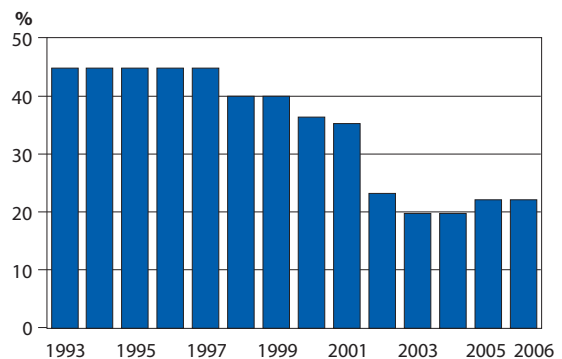
Helsingin vahvan veropohjan taustalla on ollut helsinkiläisten maan keskitasoa selvästi korkeampi tulotaso, mitä kuvaa henkilökohtaisten äyrien määrä asukasta kohti. Toinen ratkaiseva tekijä oli liike- ja ammattiäyrien määrä. Niiden osuus Helsingin kokonaisäyrimäärästä oli suurimmillaan kolmisenkymmentä prosenttia. 1990-luvun alussa niiden osuus putosi noin kym-

del av kakan skatteåret 2001 med 1,96 procentenheter.

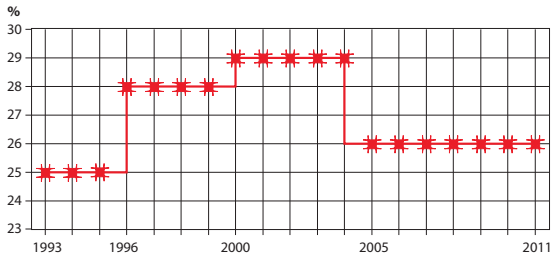
- Reformen av återindrivningen av kommunernas mervärdesskatteåterbäringar gjordes i huvudsak genom att sänka kommunernas andel av samfundsskattekakan med 12,03 procentenheter.
- I samband med förändringarna i finansieringsbalansen mellan stat och kommuner sänktes år 2002 kommunernas andel av kakan med 1,13 procentenheter. Detta på tre grunder: samfundsskattens avkastning hade blivit mindre än beräknat; arbetsgivarnas folkpensionsavgifter sänktes mera än Finansministeriet ursprungligen föreslagit vid budgetmanglingen; och förvärvsinkomstavrdraget vid kommunalskatt höjdes mindre än ministeriet ursprungligen föreslagit.
- Dessutom sänktes år 2002 kommunernas andel av kakan i åberopande av lagen med 0,87 procent. Därmed kvitterades skatteinkomstutjämnings nettoförändring.
- År 2003 var grunden till nedskärningarna i kommunernas andel preciseringen i kalkylerna om momsreformen, förändringen i skatteinkomstutjämnings och den 0,25 procent-

Kuvio 1. Kuntaryhmän yhteisöveron jako-osuuden kehitys 1993–2011

Figur 1. Kommunsektorns andel av samfundsskatten 1993–2011

Kuvio 2. Yhteisöverokannan kehitys 1993–2011 (%)
Figur 2. Samfundsskatteprocentens utveckling 1993–2011

menesosaan äyreistä. Yhteisöjen maksamien verojen vähetessä laman takia 1990-luvun alussa, vähenivät myös Helsingin verotulot asukasta kohti. Kuviossa 4 on vuosilta 1950–1992 liike- ja ammattiäyrien osuus ja vuodesta 1993 lähtien yhteisöveron osuus kunnan verotuloista.

Vuoden 1993 uudistuksen seurauksena Helsingin osuus yhteisöveroista kasvoi voimakkaasti osittain johtuen siitä, että jako-osuudet eivät heijastelleet kuntakohtaista kehitystä, vaan ne oli kiinnitetty laman pohjavuosien 1991–1992 tilanteeseen.

Vuonna 2002 poistettiin kunnilta arvonnäköveron takaisinperistä. Vastaava summa vähennettiin kuntien osuudesta yhteisöveroon. Mitä suurempi kunnan yhteisövero euroa/asukas oli, sitä suurempi oli menetys. Tämän kuittauksen ja samanaikaisesti verotulotasaukseen tehdyn muutoksen seurauksena Helsingin talous notkahti. Sen jälkeen kaupungin verotulot ja valtionosuudet eivät ole riittäneet kattamaan peruspalvelujen (sosiaali- ja terveydenhuolto, opetus ja kulttuuri) nettokustannuksia. (Helin 2011)

Verotus "valtiollistunut"

Entisen Suomen Kunnallisliiton varatoimitusjohtaja Eero Koivukoski luonnehtii tapahtunutta kehitystä seuraavasti (Koivukoski 1991, 108.): "Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että kunnallisverotusta ja sitä koskevia säännöksiä on kehitetty erityisesti viime vuosina enemmän valtion kanalta tärkeiden näkökohtien eikä niinkään kun-

tenheter stora tilläggsänkningen i kommunarbetsgivarnas folkpensionsavgift.

Samfundsskatteprocenten har förändrats med åren, men staten har inte alltid låtit kommunerna få sin rättmätiga del. Justeringarna har antingen inte kompensrats eller så har justeringarna gjorts i efterskott. Figur 2 visar hur samfundsskatteprocenten utvecklats.

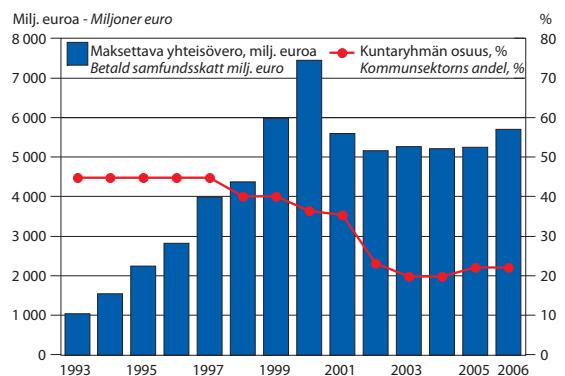
Samfundsskattekakan var som störst år 2000. Som minst var kommunsektorns andel av skatterna åren 2003–2004. För åren 2009–2011 har staten tillfälligt höjt kommunernas andel med 10 procentenheter.

Samfundsskattens betydelse för Helsingfors stads finanser

Att Helsingfors haft en stark skattebasis har berott på att helsingforsborna haft klart högre inkomster (antal personliga skatteören per capita) än finländarna i gemen. En annan avgörande faktor har varit antalet ören från affärsrörelse eller yrke. De utgjorde som allra mest omkring trettio procent av skatteörena i Helsingfors. Under den ekonomiska depressionen i början av 1990-talet krympte deras andel till ca. en tiondel av skatteörena. Då minskade också Helsingfors skattein-

Kuvio 3. Maksettava yhteisövero (milj. euroa) ja kuntaryhmän prosentiosuus 1993–2011

Figur 3. Betald samfundsskatt (milj. euro) och kommunsektorns procentandel 1993–2011

nallishallinnon tarpeiden ja tavoitteiden mukaan. Kunnallisverotuksenkin osalta on tapahtunut eräänlaista ”valtiollistumista”, mikä on osaltaan ollut heikentämässä kuntien itsehallintoa.”

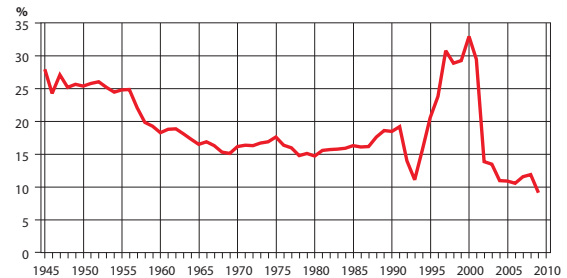
Viimeisen 20 vuoden aikana Koivusaaren kuvaaman ”valtiollistuminen on jatkunut. Silloin kun valtio on tarvinnut lisää rahaa, on tarvittaessa muutettu lakiakin. Valtiovarainministeriö on pitänyt tiukasti kiinni siitä kannastaan, että yhteisövero on sopimatonta kuntien palvelujen rahoittamiseksi. Tätä osoittaa liitteenä olevat selvitykset. Ministeriön kanta on säilynyt, vaikka maan hallitus on ollut toista mieltä.

Ministeriön virkamiesten näkemyksiä heijastelee Eero Murron kirjoittama kansliapäällikkö Erkki Virtasen elämänkerta (2010). Murto kirjoittaa näin: ”Ei ole ilkeyttä poliitikkoja kohtaan, mutta sellainen lainalaisuus kuitenkin lienee, että tuleepa vaikka minkälaisen hallituksen ja minkälaisen puolueen edustaja valtiovarainministeriksi, aika lyhyen ajan jälkeen hän taipuu – ja on taittava – lukemaan numeroita samoin kuin valtiovarainministeriön virkamiehet. Oppiminen ei yleensä kestä kauan, mutta eipä ministeri muutoin pestillään pitkään istuisikaan. – – Keskeisissä kysymyksissä ministeri yleensä omaksuu, ainakin päälinjauksissa, virkamiesten näkemyksen eikä päinvastoin – – Vaikka hallituksessa puolueet ja ministerit vaihtuvat, silti ministerin vaihtuessa ministeriön linja muuttuu aika vähän – oli ministerin tausta mikä hyvänsä.

Edellä oleva kertoo karusti, miten uusi ministeri sopeutuu ministeriön virkamiesten käsityksiin. Valtiovarainministeriön rooli on korostunut. Matti Wibergin mukaan muodollisesti budjettivalta on eduskunnalla, mutta tosiasiallisesti se on hyvin pitkällä valtiovarainministeriöllä. (TS 13.2.2008).

Kunnallisen itsehallinnon peruspilariksi mainittu verotusoikeus on pitkälle valtion päätettävissä. Jos yhteisövero muutettaisiin valtionosuudeksi, menettäjänä olisivat kunnat, joissa yhteisövero euroa/asukas on koko maan keskiarvoa suurempi. Menetyksensä olisi erityisen raskas pääkaup-

Kuvio 4. Yhteisöjen osuus Helsingin verotuloista 1950–2010
Figur 4. Samfundens andel av Helsingfors stads skatteinkomster 1950–2010

komster per capita. Figur 4 visar andelen ören som härrörde från affär eller yrke åren 1950–1992, och sedan 1993 samfundsskattens andel av kommunens skatteinkomster.

Som följd av reformen år 1993 växte Helsingfors andel av samfundsskatten till en början starkt delvis beroende på att fördelningsandelarna inte avspeglade utvecklingen i de olika kommunerna eftersom de var bundna till läget under bottenåren 1991–92.

År 2002 slopades kommunernas rätt att återindriva omsättningsskatt. En motsvarande summa drogs av kommunernas andel av samfundsskattekakan. Ju mera samfundsskatt per capita kommunen fick, desto mera förlorade den. Som följd av denna kvittering och en samtidig förändring av skatteinkomstutjämnningen sviktade Helsingfors stads finanser. Och sedan dess har stadens skatteinkomster och statsandelar inte räckt till för att täcka nettokostnaderna för basservicen (social- och hälsovård, utbildning och kultur) (Helin 2011).

”Förstatligad” beskattning

Eero Koivukoski, i tiden vice VD vid finskspråkiga kommunalförbundet Suomen Kunnallisliitto, skrev år 1991 (Koivukoski 1991, 108.) att man överlag kunde konstatera, att kommunalbeskattningen och bestämmelserna om den de senaste

punkiseudulle. Valtionosuuksia on helpompi leikata valtion talouden tasapainottamiseksi, mutta myös verotuloja voi käyttää kunta–valtio-suhteen tasapainotuseränä ja valtion talouden vahvistamiseksi

Yhteisöveroon liittyviä selvityksiä: Utredningar som anknyter till samfundsskatten

Pääomatulojen verotuksen ja yritysverotuksen kehittämislinjat. Asiantuntijatyöryhmän muistio. Valtiovarainministeriö. Vero-osasto. Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 1991:28. (p.j. ylijohtaja Lasse Arvela)

Yhteisövero-osuustyöryhmän selvitys kuntien yhteisövero-osuuden muuttamiseksi (Sisäasianministeriö, Kuntaosaston julkaisu 1/1998)

Selvitysmies Jukka Pekkarinen, Kuntien peruspalvelujen rahoitus ehdotus: Kuntien peruspalvelujen rahoitukseen vakautta ja ennustettavuutta (18.1.2001)

Kuntien hankintojen arvonlisävero -työryhmä. Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 3/2001.15.5.2001. (pj. budjettineuvos Raija Koskinen)

Kuntien valtionosuuksia ja arvonlisäveropalautuksia selvittävä työryhmä. Muistio 15.4.2001. (p. valtiosihteeri (Raimo Sailas)

Sisäasianministeriö, VOS – periaate -työryhmä. Keskustelumistio 15.4.2002.(pj. ylijohtaja Cay Sevon)

Valtiovarainministeriö, Kilpailukykyiseen verotukseen – tuloverotuksen kehittämistyöryhmän muistio. Työryhmämuistioita 12/2002 (pj. ylijohtaja Lasse Arvela)

Valtiovarainministeriö, Valtio ja kunnallisen toiminnan rahoitus. Työryhmäraportti Helmikuu 2003. 14..2.2003. (pj. budjettineuvos Raija Koskinen).

Arviointia ja laskelmia kuntien rahoitusjärjestelmän kehittämiseksi. Kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunta. Valtionosuusjaosto. Kuntaosaston julkaisu 1 2003. (pj. neuvotteleva virkamies Rainer Alanen).

Valtiovarainministeriö, Hyvinvointipalvelujen turvaaminen. Kansantalousosasto julkaisu 4/2003.(apulaisosastopäällikkö Anne Brunila ja työryhmä).

Kuntien rahoitusjärjestelmän arviointi työryhmä. Sisäasianministeriön julkaisuja 52/2006 1.12.2006 (pj. neuvotteleva virkamies Rainer Alanen)

Kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän uudistaminen. Väiliraportti 30.3.2007. (pj. ylijohtaja Cay Sevon).

Julkinen talous tienhaarassa, finanssipolitiikan suunta 2010-luvulla. Valtiovarainministeriö 8/2010 Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset. Helmikuu 2010. (pj. ylijohtaja Jukka Pekkarinen).

Finanssipolitiikan linja – Kuntatalouden vakaus ja kestävyys. Valtiovarainministeriö. Kunta 42/2010 (pj. valtiosihteeri Juha Luukko, valtiosihteeri Mika Rossi).

åren utvecklats utgående snarare från synpunkter som varit viktiga för staten än från kommunalförvaltningens egna behov och målsättningar. Också för kommunalbeskattningens del har ett visst ”förstatligande” skett, vilket bidragit till att försvaga den kommunala autonomi.

Under de senaste 20 åren har det ”förstatligande” som Koivukoski talade om fortsatt. Då staten behövt mera pengar har man vid behov t.o.m. ändrat lagen. Finansministeriet har envist hållit fast vid sin ståndpunkt att samfundsskatten är olämplig som finansiering av kommunal service. Detta framgår av de utredningar som nämns i källförteckningen. Ministeriets ståndpunkt har inte förändrats ens när landets regering tyckt annorlunda.

Ministeriets tjänstemäns åsikter avspeglas i kanslichef Erkki Virtanens biografi (2010) skriven av Eero Murto. Sistnämnde skriver bl.a. att det inte är av elakhet mot politikerna som man, om man så vill, kan se en lagbundenhet där en finansminister – oavsett från vilket parti eller regering han kommer – ganska snart ger med sig (och måste ge med sig) och börjar läsa siffror på samma sätt som Finansministeriets tjänstemän. Vanligtvis tar inlärnigen inte lång tid – men inte skulle ju ministern annars sitta länge kvar på sin post. I de stora och vitala frågorna är det i regel ministern som åtminstone i huvudsak anpassar sig till tjänstemännens åsikter och inte tvärtom. Trots att partier och ministrar växlar i regeringen förändras ministeriets linje ganska lite.

Så långt biografien. Men den vittnar krasst om hur en ny minister tar till sig ministeriets tjänstemäns åsikter. Finansministeriets roll har blivit mera framträdande. Enligt Matti Wiberg ligger budgetmakten formellt hos Riksdagen, men i verkligheten långt därifrån: på Finansministeriet (TS 13.2.2008).

Kommunernas rätt att uppbära skatt har kallats hörnstenen för den kommunala autonomi, men den regleras i hög grad av staten. Om samfundsskatten gjordes om till statsandelar skulle de kommuner lida som har högre samfundsskatt

Muut lähteet: | Övriga källor:

Helin Heikki, Yhteisövero. Suuret kaupungit 1993–2007 Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuskatsauksia 2007:7.

Helin Heikki, Tapausten kulku. Valtionosuus- ja verouudistukset ja uudistussuunnitelmat 1990–2006 ja valtion toimenpiteiden vaikutus kuntien talouteen. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2008:4.

Helin Heikki, Helsingin talouden muutos 1950–2009: Yhä suurempi osa verorahoituksesta kohdistuu peruspalveluihin. Tietokeskuksen 100-vuotisjulkaisu 2011.

Koivukoski Eero, Kuntien itsehallinnon puolesta. Suomen Kunnallisliitto 1971–1991. 1991.

Murto Eero, Virtanen, kansliapäällikkö Erkki Virtasen 60-vuotistaival. Edita. 2010.

Taatila Hannele, Miten jakaantuu yhteisövero? (Kuntapuntari 6/1997).

per capita än riksmedeltalet. Förlusten skulle bli särskilt tung i Huvudstadsregionen. Det är lätt att skära ner på statsandelarna för att balansera statens finanser, men även skatteinkomster kan användas som utjämningspost mellan stat och kommuner och för att stärka statens finanser.

Kaupunkitalouden vakautta kannattaa tavoitella

Stabil stadsekonomi en god målsättning

Taluskriisi rokotti erityisesti suurten kaupunkien ja vientiteollisuuskuntien taloutta, mutta kaiken kaikkiaan kuntatalous kärsi talouden sukelluksesta pelättyä vähemmän. Ennakoitua paremmasta kehityksestä huolimatta kuntien velkaantuneisuus on kuitenkin jatkanut kasvuaan niin pääkaupunkiseudun isoissa kaupungeissa kuin muuallakin maassa. Kuntien menoissa on lisäksi kasvupaineita väestön ikääntymisen vuoksi ja ratkaisuja kuntien talouden tasapainoon on perusteltua hakea niin meno- kuin tulopuolelta. Artikkelissa esitellään malleja kuntaverotuksen uudistamiseksi ja peräänkuulutetaan suurempaa vakautta kaupunkitalouteen.

Huomiota kuntien tuloihin

Koko julkista taloutta koskevat huolet ovat heijastuneet kuntataloutta koskevaan päätöksentekoon. Pääosassa ovat olleet politiikat, joilla on pyritty vaikuttamaan kuntien menokehitykseen. Tehokkaampaan palvelutuotantoon tähtäävä PARAS-hanke käynnistyi jo viime vuosikymmenen puolivälissä yhtenä vastauksena väestön ikääntymisen synnyttämiin hoito- ja hoivapalvelumenojen kasvupaineisiin (VM 2009). Sen jälkeen taluskriisi on ollut omiaan vauhdittamaan

Den ekonomiska krisen drabbade i synnerhet stora städerna och exportindustrikommunernas ekonomi, men allt som allt led kommunekonomin mindre än befärat av senaste ekonomiska svacka. Det oaktat fortsatte kommunernas skuldsättning öka både i storstäderna i Huvudstadsregionen och i övriga delar av vårt land. Kommunerna står dessutom inför det faktum att befolkningens allt äldre åldersstruktur förorsakar behov av utbyggd service och att det därför är motiverat att finna balans mellan kommunernas inkomster och utgifter. Artikeln söker modeller för förnyelse av kommunbeskattningen och efterlyser bättre stabilitet i stadsekonomi.

Se också på kommunernas inkomster

Oron för den offentliga ekonomin som helhet har avspeglat sig på beslutsfattandet om kommunekonomin. Därvidlag har man framför allt sett på kommunernas utgifter. Redan i medlet av 00-talet startade projektet PARAS – ett projekt för effektiviserad serviceproduktion – som ett svar på det kostnadstryck som befolkningens åldrande innebär för omsorgsservicen. Sedan kom den ekonomiska krisen och gjorde kraven på höjd

vaatimuksia kuntapalveluiden tuottavuuden nostamiseksi.

Kuntien tulopuoli on jäänyt vähemmälle huomiolle ja esimerkiksi vireillä ollut laajempi valtionosuusudistus jäi viime hallituskaudella toteuttamatta. Kuntien riittävä rahoitus kuitenkin ansaitsee oman huomionsa, sillä kuntien peruspalvelut ovat suomalaisen hyvinvointimallin ytimessä ja keskeinen osa hyvinvointierojen tasoitusta. Palvelumenojen joka tapauksessa kasvaessa on tärkeää, että palvelut voidaan rahoittaa kestävästi ja koko kansantaloudenkin kannalta järkevällä tavalla. Näistä syistä tässä artikkelissa tarkastellaan joitakin kuntaverotuksen rakennetta koskevia uudistusesityksiä. Omien verotulojen merkitys kuntien taloudessa on kasvanut viimeisten parin vuosikymmenaikana ja ne kattavat tällä hetkellä keskimäärin hieman runsaat puolet kuntien rahoituksesta loppuosan koostuessa myyntija maksutuloista, valtionosuuksista ja lainanotosta.

Kirjoituksen aluksi luon lyhyen katsauksen kuntatalouden tilaan koko valtakunnan tasolla ja muistutan suurimpien kaupunkien keskeisistä merkityksestä. Seuraavaksi käyn läpi ajankohtaisia uudistusesityksiä, joita on tehty kuntaverotuksen uudistamiseksi ja kommentoin joidenkin uudistusesitysten mahdollisia vaikutuksia niin koko verorakenteen kuin paikallistalouden kannalta.

Kuntatalous kesti talouskriisin – velkaantuneisuus kuitenkin kasvussa

Taluskriisi rokotti erityisesti suurten kaupunkien ja vientiteollisuuskuntien taloutta, mutta kaiken kaikkiaan kuntatalous kärsi talouden sukeluksesta pelättyä vähemmän. Tähän vaikuttivat sekä taantumien suhteellisen lyhyt kesto että kriisin aikana päätetyt toimet, joilla kuntataloutta vahvistettiin (kuntien yhteisövero-osuuden tilapäinen korottaminen, kiinteistöveron rajojen nosto sekä työnantajan kela-maksun poistaminen). Myös kuntien omat säästötoimet selittävät ennakoitua parempaa kehitystä.

produktivitet inom kommunservicen ännu mera motiverade.

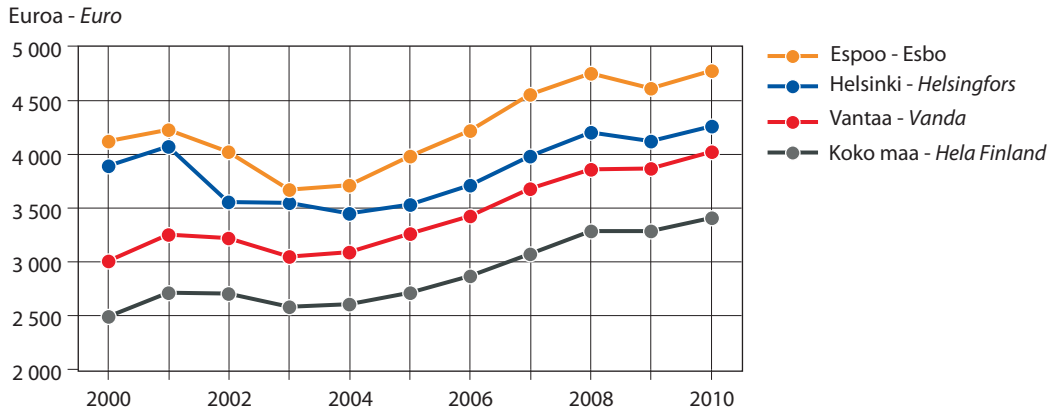
Det som rönt mindre uppmärksamhet är kommunernas inkomster, och under förra regeringsperioden blev t.ex. en tilltänkt större statsändelsreform inte av. Och ändå är tillräcklig finansiering i kommunerna av intresse i och med att den kommunala basservicen är en hörnsten för den finländska välfärdsmodellen och en central del av utjämnandet av välståndsskillnader. Eftersom serviceutgifterna i vilket fall som helst ökar är det viktigt att servicen kan finansieras hållbart och vettigt med tanke på hela nationalekonomin. Av dessa orsaker synar föreliggande artikel vissa förslag till ändring av kommunbeskattningens struktur. Under de två sista årtionena har de egna skatteintäkternas betydelse för kommuners ekonomi vuxit, och de står idag i medeltal för lite över hälften av kommunernas finansiering, medan försäljnings- och avgiftsinkomster, statsandelar och upplåning står för resten.

Jag börjar med en kort översikt av kommunekonomin nuläge på riksnivå och påminner om de största städernas stora betydelse. Därefter går jag igenom aktuella förslag till reformering av kommunbeskattningen och kommenterar vilka verkningar en del av dessa förslag kunde tänkas få på dels skattestrukturen som helhet, dels den lokala ekonomin.

Kommunekonomin klarade krisen – men skuldsättningen ökar

Den ekonomiska krisen drabbade i synnerhet stora städernas och exportindustrikommuners ekonomi, men allt som allt led kommunekonomin mindre än befarat av den ekonomiska svackan. Det berodde dels på att recessionen blev relativt kortvarig, dels på att åtgärder vidtogs för att stärka kommunekonomin (tillfällig ökning av kommunernas andel av samfundsskatteekakan, höjning av fastighetsskattegränserna samt slopandet av arbetsgivarens FPA-avgifter). Även kommunernas egna sparåtgärder bidrog till att utvecklingen blev bättre än väntat.

Kuvio 1. Verotulot asukasta kohden 2000–2010
Figur 1. Skatteinkomster per invånare 2000–2010

Lähde: Kuntatilastot, Tilastokeskus - Källa: Statistikcentralens kommunstatistik

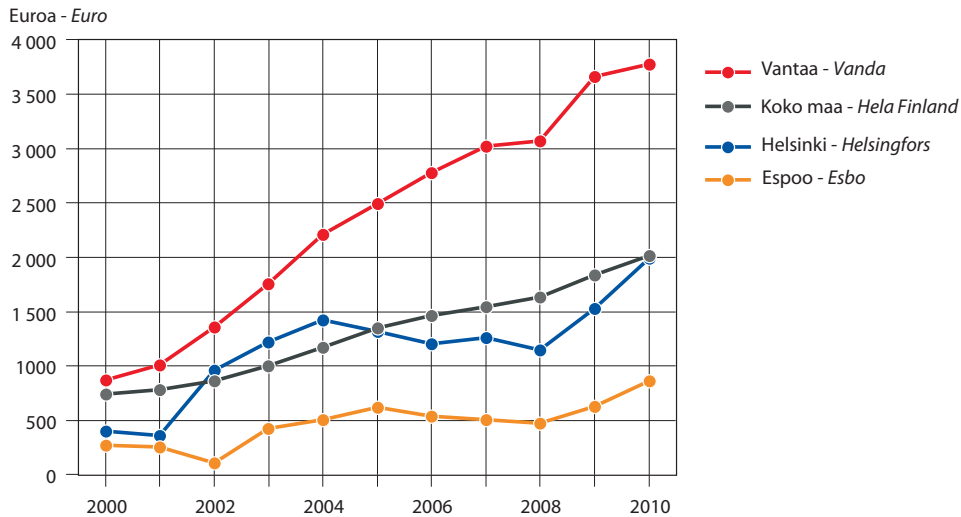
Kuntien verotulot eivät talouskriisin aikana romahtaneet, vaikka kokonaistuotanto sukelsi vuonna 2009 noin kahdeksan prosenttia. Yhtenä selitystekijänä oli se, että työttömyyden kasvu jäi pienemmäksi kuin ennakoitiin. Yhteisöveron tuotto kuitenkin aleni noin viidenneksellä, vaikka kuntien osuutta tämän verolajin tuotosta tilapäisesti nostettiin. Yhteisöverotulojen supistuminen näkyi asukasta kohden laskettujen verotulojen notkahduksena v. 2009 esimerkiksi Helsingissä ja Espoossa (Kuvio 1). Kysymyksessä on hyvin suhdanneherkkä veromuoto ja tämän verolajin keskimääristä suurempi merkitys isoissa kaupungeissa on omiaan tuomaan suhdannevaihtelua koko kuntasektorin tulokehitykseen.

Ennakoitua paremmasta kehityksestä huolimatta kuntien velkaantuneisuus on jatkanut kasvuaan niin pääkaupunkiseudun isoissa kaupungeissa kuin muuallakin maassa (Kuvio 2). Kuntasektorin investoinnit ovat edellyttäneet lainakan kasvua ja erityisen nopeaa velkaantuneisuuden kasvu on ollut juuri edellä mainituissa kaupungeissa. Kehitystä eivät ole katkaisseet edes luovutusvoitot omaisuuden myynneistä ja liikelaitosten ulkoistamisista. Vantaalla asukasta

Kommunernas skatteinkomster kollapsade inte under den ekonomiska svackan, trots att totalproduktionen år 2009 dök ner med åtta procent. En förklaring var att arbetslösheten inte ökade så mycket som man befarat. Men samfundsskatten inbragte ca. en femtedel mindre för kommunerna, trots att deras andel av kakan tillfälligt förstörades. Att den sviktade syntes i att skatteinkomsterna per capita år 2009 sjönk t.ex. i Helsingfors och Esbo (se figur 1). Det handlar ju om en mycket konjunkturkänslig skatt, och i och med att det är främst de stora städerna som den påverkar känns konjunktursvängningarna i kommunsektorns ekonomi som helhet.

Trots att det gick bättre än väntat har kommunernas skuldsättning fortsatt att öka både i de stora städerna i Huvudstadsregionerna och i övriga Finland (figur 2). Investeringarna inom kommunsektorn har i detta läge krävt upptagande av nya lån, och skuldsättningen har ökat snabbt särskilt i nyss nämnda stora städer. Trenden har inte brutits ens av överlåtelsevinster av såld egendom eller att affärsverk sålts ut. I Vanda är länestocken per capita nästan dubbelt så stor som medeltalet för hela landet.

Kuvio 2. Lainakanta asukasta kohden 2000–2010
 Figur 2. Lånestock per invånare 2000–2010

Lähde: Kuntatilastot, Tilastokeskus - Källa: Statistikcentralens kommunstatistik

kohden laskettu lainakanta on liki kaksinkertainen koko maan keskiarvoon verrattuna.

Huolta tulevasta

Väestön ikääntyminen tulee lisäämään kuntien vastuulla olevia hoito- ja hoivamenoja. Ne muodostavat laskelmien mukaan noin puolet niin sanottujen ikämenojen kasvusta ja niiden merkitys koko julkisen talouteen on pitkällä aikavälillä suurin piirtein yhtä suuri kuin eläkemenojen kasvu. Valtiovarainministeriö ja Kuntaliitto ovatkin päätyneet arvioissaan siihen, että kuntien osuus koko julkisen talouden ns. kestävyysvajeesta on noin puolet (VM 2010a). Tosin arviot itse koko kestävyysvajeen suuruudesta vaihtelevat. Menoarvioiden pohjalta valtiovarainministeriö on myös esittänyt laskelmia kuntaverotukseen kohdistuvista korotuspaineista. Kunnallisveroprosentin keskimääräinen nousupaine olisi jopa seitsemän prosenttiyksikköä, mikäli kasvava menorasitus rahoitettaisiin pelkästään kunnallisverotusta kiristämällä (VM 2010b). Ainakin toistaiseksi verotuksen kiristykset ovat suuntautuneet kunnalliseen tuloverotukseen pikemmin kuin

Oro för framtiden

Den allt åldrigare befolkningsstrukturen kommer att öka kommunernas utgifter för vård och omsorg. Dessa utgifter beräknas utgöra ca. hälften av ökningen i de s.k. ålderskostnaderna, och deras inverkan på hela den offentliga ekonomin är på lång sikt ungefär lika stor som pensionskostnadernas ökning. I sina bedömningar har både Finansministeriet och Kommunförbundet kommit fram till att kommunernas andel av hela den offentliga ekonomins s.k. hållbarhetsunderskott är ca hälften (FM 2010a). I och för sig finns det ju olika bedömningar av hela hållbarhetsunderskottet. Utgående från uppskattade utgifter har Finansministeriet lagt fram beräkningar om hur mycket det finns behov av att höja kommunbeskattningen.

Om man finansierade det ökade kostnadsstrycket helt genom skärpt kommunalskatt borde kommunalskatteprocenten höjas med kanske rentav sju procentenheter (FM 2010b). Åtminstone hittills har åtstramningarna i beskattningen snarare varit inriktade på inkomstskatten än på t.ex. fastighetsskatten. I det ljuset finns det fak-

esimerkiksi kiinteistöverotukseen. Tässä valossa ministeriön huoli kunnallisverotuksen nousupaineista onkin perusteltu. Riskeinä voidaan tunnistaa nimenomaan työhön kohdistuvan verotuksen kiristyminen, kuntien välisten erojen kasvu ja suhteellisen verotuksen painoarvon kasvu.

Eri kunnat ja alueet kohtaavat ikääntymisen mukanaan tuomat menopaineet eri suuruisina. Ns. vanhushuoltosuhteen heikkenemiseltä eivät säästy mitkään kunnat, mutta väestörakenteella mitattuna heikoimmassa asemassa ovat Tilastokeskuksen ennusteen mukaan Pohjois- ja Itä-Suomen kunnat. Väestön ikääntymisen kuntatason vaikutuksia on tarkasteltu muun muassa Pekka Parkkisen väitöskirjassa (Parkkinen 2007). Siinä on laadittu laskentamalli, jossa käytetään hyväksi kuntakohtaisia väestöennusteita ja oletuksia eri talousskenaarioista. Laskelmien perusteella Helsingin kaupunkitalous kehittyisi selvästi koko maan keskiarvoa suotuisammin. Tämä on kaupungin kannalta luonnollisesti myönteistä, mutta muiden alueiden heikompi kehitys toki myös säteilee tännekin. Välittävänä tekijöinä on muun muassa kuntien välisten erojen tasoittamisen tarve ja sen vaatimat resurssit, jotka erityisesti tiukan valtiontalouden oloissa luovat painetta verotulojen tasauksen kasvattamiseen.

Huolista toimenpiteisiin?

Ratkaisumalleja kuntatalouden ongelmiin on esitetty runsaasti kuluvan vuoden eduskuntavaalien alla, sillä valtiolla on viime kädessä kokonaisvastuu julkisen talouden tasapainosta ja kestäväydestä. Keskusteluissa onkin korostunut myös se, että valtion ja kuntien välille tulisi saada aikaisempi aikaisempaa vahvempi luottamus. Kunnat ovat syyttäneet valtiota uusien tehtävien osoittamisesta ilman vastaavaa uutta rahoitusta ja valtio on puolestaan kritisoinut kuntia liiallisesta menojen kasvattamisesta ja heikosta tuottavuuskehityksestä.

Ratkaisuja kuntien talouden tasapainoon on perusteltua hakea niin meno- kuin tulopuolelta.

tiskt fog för ministeriets oro för ökat behov av höjningar. Bland riskerna urskiljer man åtminstone en skärpning av beskattningen uttryckligen på arbete, växande skillnader kommuner emellan och att relativ beskattningsgrad får allt större betoning.

Olika kommuner och områden ligger olika till beträffande de kostnadstryck som befolkningens åldrande innebär. Men ingen kommun kommer helt undan försämringen i den s.k. åldringsförsörjningskvoten. Enligt Statistikcentralens prognos är det kommuner i norra och östra Finland som ligger sämst till. Verkningarna av åldrandet på kommunnivå har analyserats bl.a. i en doktorsavhandling av Pekka Parkkinen (Parkkinen 2007). Han har gjort upp en kalkylmodell som utgår från befolkningsprognoser kommunvis och olika scenarier för den ekonomiska utvecklingen. Enligt kalkylerna skulle Helsingfors stads ekonomi utvecklas klart fördelaktigare än medeltalet för hela landet. Detta är givetvis positivt för staden, samtidigt som en sämre utveckling i övriga landsändor givetvis märks också här. Förmedlande faktorer är bl.a. behovet av att utjämna skillnader kommuner emellan – och de resurser detta kräver, vilket i sin tur särskilt under tider av ansträngd statsekonomi skapar tryck på ökad utjämning av skatteinkomsterna.

Från oro till handling

Inför riksdagsvalet i våras framlades många modeller för hur kommunekonomins problem kunde lösas. Staten har ju i sista hand helhetsansvaret för den offentliga ekonomins balans och hållbarhet. Debatten har också klart visat att det ömsesidiga förtroendet mellan stat och kommuner borde stärkas. Kommunerna har anklagat staten för att pålägga dem nya arbetsuppgifter utan att ge dem motsvarande ny finansiering, och staten har för sin del kritiserat kommunerna för alltför stor utgiftsökning och dålig produktivitetsutveckling.

Det är befogat att söka lösningar på kommunernas ekonomiska balans både för utgifternas och inkomsternas del. T.ex. Kommunförbundet

Esimerkiksi Kuntaliitto esitti tuoreessa arviossaan seuraavia toimenpiteitä (Kuntaliitto 2011):

- toimintamenojen kestävä hallinta (noin 0,5 prosentin vuotuinen reaalkasvu)
- toimintatulojen lisääminen myynti- ja maksutuloissa
- veropohjan turvaaminen ja laajentaminen
- valtion rahoitusosuuden nostaminen
- investointien karsinta
- omaisuuden myynti

Tässä kirjoituksessa päähuomio on kuntien tulojen vahvistamisessa ja vakauttamisessa ja edellä mainituista toimista keskitytään erityisesti kuntaverotukseen liittyviin kysymyksiin. Kuntaliiton esityksessä veropohjan turvaamisella ja laajentamisella tarkoitetaan ensinnäkin kuntien yhteisövero-osuuden säilyttämistä korotetulla tasolla. Lisäksi Kuntaliitto ehdottaa, että pääomaerotuloista osoitetaan osa kunnille ja jäteverotuloutetaan kokonaan kunnille. Kiinteistöverotusta tulisi sen mukaan kiristää sen ylärajoja nostamalla ja ulottamalla ko. veromuoto kaivostointaan. Verovähennykset tulisi suunnata valtion tuloverotukseen ja kuntaveroista tehtävät vähennykset korvata kunnille täysimääräisesti kuntakohtaisesti.

Myös muita esityksiä kuntaverotuksen kehittämiseksi on tehty. Niitä on sisällytynyt valtionvarainministeriön kuntataloutta koskeviin katsauksiin ja myös Martti Hetemäen verotyöryhmä otti kantaa kuntaverotukseen. Näissä esityksissä yhtenä keskeisenä pyrkimyksenä on ollut vähentää kuntien tulojen suhdanneriippuvuutta. Valtionvarainministeriön virkamiesten laatimassa Kuntapolitiikan linja-julkaisussa kuntaverotusta muutettaisiin ensinnäkin siten, että kuntien yhteisöverosta luovuttaisiin kustannusneutraalisti (VM 2010b). Tällä tarkoitettaneen sitä, että verotulomenetykset kompensoitaisiin kuntasektorille valtionosuusjärjestelmän avulla ja siten, että siirtymävaiheen kuntakohtaiset rahoitusmuutokset minimoitaisiin. Niin ikään ehdotetaan, että kiin-

föreslog nyligen följande åtgärder (Kommunförbundet 2011).

- bemästra driftsutgifterna på ett hållbart sätt (0,5 procent årlig realökning)
- öka verksamhetsinkomsterna av försäljning och avgifter
- trygga och utvidga skattebasen
- höja statens finansieringsandel
- gallra i investeringarna
- sälja egendom.

I föreliggande skrift ligger huvudfokus på stärkande av kommunernas inkomster, och bland ovan nämnda åtgärder behandlar den i synnerhet frågor kring kommunbeskattningen. I Kommunförbundets förslag avses med tryggad och utvidgad skattebas att kommunernas andel av samfundsskattekakan bibehålls på den höjda nivån. Dessutom föreslår Kommunförbundet att en del av kapitalskatteintäkterna anvisas till kommunerna och att avfallsskatten går helt till kommunerna. Fastighetsskatten borde skärpas genom att höja de övre gränserna och att ålägga den även på gruvdrift. Skatteavdragen borde riktas in på den statliga inkomstbeskattningen, och de avdrag som får göras i den kommunala inkomstbeskattningen borde ersättas tillfullo kommunvis.

Även andra förslag har givits för att utveckla kommunekonomin, t.ex. i Finansministeriets översikter av kommunekonomin. Även Martti Hetemäkis skattearbetsgrupp tog ställning till kommunbeskattningen. En central strävan i förslagen har varit att minska kommunernas inkomsters konjunkturkänslighet. I verket Kuntapolitikens linja (kommunalpolitikens linje) uppgjort av tjänstemän från Finansministeriet skulle kommunbeskattningen för det första ändras så att kommunernas samfundsskatt skulle slopas på ett kostnadsneutralt sätt (FM 2010b). Med detta torde avses att de uteblivna samfundsskatterna skulle kompenseras av statsandelssystemet sålunda att förändringarna kommunvis i finansieringen skulle minimeras under ett övergångske-

teistöveron painoarvoa kuntien tulolähteenä lisäämään asteittain korottamalla veroprosenttien rajoja. Vielä esitetään selvitettäväksi kiinteistöveron ulottaminen maa- ja metsätalousmaahan sekä maapohjan ja rakennusten veroperusteiden eriyttäminen. Tarvetta on kiinteistöjen verotusarvojen saattamiselle likemmäs käypiä arvoja ja yhdenmukaisemmille arvostuskäytännöille.

Hetemäen verotyöryhmän esitykset kuntaverotuksen muutoksiksi ovat hyvin samansuuntaiset kuin edellä kuvatut ministeriön esitykset (VM 2010c). Sen mukaan yhteisövero on kunnille sopimaton veromuoto, koska kuntien vakaat palvelutehtävät edellyttävät vakaata rahoitusta ja yhteisövero on erittäin suhdanneherkkä veromuoto. Kuntien tulojen suhdannevaihtelu johtaa myös menojen suhdanteita myötäilevään kehitykseen ja lopputuloksena on koko kansantalouden kannalta ei-toivottu nousu- ja laskukausien voimistuminen. Valtiolle tällainen veromuoto sopii paremmin ja on siis parempi ohjata ko. tuotot valtiolle ja vastaavasti korottaa kuntien saamia valtionosuuksia. Veropohjan epävakaus on myös syy siihen, että verotyöryhmä pitää pääomatuloja huonona veropohjana kunnille.

Verotyöryhmän mukaan kiinteistöveron korotuksilla tulisi vähentää kunnallisveron korotuspainetta. Työryhmä esittää myös, että kiinteistövero kohdentuisi nykyistä enemmän maapohjaan. Nykyjärjestelmässä yleinen kiinteistövero kohdistuu sekä maahan että liikerakennuksiin, mutta työryhmä ehdottaa näiden eriyttämistä toisistaan. Tällöin kunnat voisivat säätää maahan kohdistuvaa verotusta ilman että liikerakennusten verotus muuttuu. Lisäksi maapohjalta, liikerakennuksilta ja vakituksilta asuinrakennuksilta ehdotetaan poistettavaksi veroprosenttien yläraja. Tältä osin siis kiinteistöverotus ja kunnallinen ansiotuloverotus tulisivat ”samalle viivalle” siinä, että kummankaan kohdalla ei olisi valtiovallan asettamaa kattoa veron kireydelle. Lisäksi työryhmän mielestä kannattaa selvittää, miten valtionosuuksien tasausjärjestelmää tulisi kehittää siten, että kunnilla olisi suurempi kiinnostus kiin-

de. Vidare föreslås att fastighetsskattens roll som inkomstkälla för kommunerna gradvis utökas genom att höja skatteprocentsgränserna. Ytterligare föreslås för prövning att fastighetsskatten utsträcks till jord- och skogsbruksmark samt att grunderna för beskattning av dels byggnader, dels mark, skiljs åt. Det finns behov att få beskattningsvärdet på fastigheter att bättre motsvara det gängse värdet och att få fram enhetligare värderingskriterier.

Hetemäkis arbetsgrupps förslag till ändrad kommunbeskattning går åt samma håll (FM 2010c). Enligt den är samfundsskatten en olämplig skatteform för kommuner, i och med att kommunernas ganska oföränderliga serviceåligganden förutsätter stabil finansiering och att samfundsskatten är mycket konjunkturkänslig. Konjunkturväxlingarna i kommunernas inkomster leder också till växlingar i utgifterna, och slutresultatet ur hela kommunekonomin synvinkel är en oönskad ekonomisk berg- och dalbana. Samfundsskatten skulle vara bättre lämpad för statens ekonomi, och det är alltså bättre att styra dessa inkomster till staten och att i motsvarande grad höja statsandelarna till kommunerna. Och även för kapitalskattens del är det dess instabilitet som får skattearbetsgruppen att se den som en dålig skattebas för kommuner.

För fastighetsskattens del går arbetsgruppens förslag lite längre än ministeriets tjänstemäns. Enligt arbetsgruppen borde man genom höjningar av fastighetsskatten minska höjningstrycket på kommunalskatten, och arbetsgruppen håller på en 50 procents höjning av fastighetsskatteinkomsterna från nuvarande 1,2 miljarder på riksnivå. Arbetsgruppen föreslår också att fastighetsskatten i högre grad än idag skulle gälla själva marken. För närvarande gäller den allmänna fastighetsskatten både mark och affärsbyggnader, men arbetsgruppen föreslår att dessa skulle skiljas åt. Då kunde kommunerna reglera beskattningen av mark utan att beskattningen av affärsbyggnaderna ändras. Dessutom föreslås att övre gränsen slopas för skatteprocenten på mark, affärsbyggnad-

teistöverotuksen käyttöön. Yksi mahdollisuus on poistaa kiinteistövero kokonaan verotulojen tasauksesta.

Suurempi kuntien tulojen vakaus on paikallaan

Ajankohtaiset esitykset kuntien rahoituksen uudistuksiksi pitävät siis sisällään erilaiset näkemykset toivotusta kehityksen suunnasta. Ekonomistien arvioissa korostuvat kuntatalouden vakautta korostavat seikat ja pyrkimys löytää kunnille rahoituslähteet, jotka sopivat nimenomaan paikallistalouden rahoitukseen. Katsaus lähimenneisyyteen osoittaa, että kehitys ei ainakaan kaikilta osin ole ollut myönteistä. Sitten 1990-luvun alun valtionosuuksien merkitys on laskenut ja vastaavasti omien verotulojen merkitys on kasvanut kuntapalveluiden rahoituksessa (ks. tarkemmin Helin 2008). Tämä kehitys on merkinnyt muun muassa kuntien tulojen aiempaa suurempaa suhdannevaihtelua. Pyrkimys kuntien vakaampiin tuloihin lähteeikin toteutuneen kehityksen perustalta, sillä parin viime vuosikymmenen aikana kuntatalouden tila on selvästi heijastunut palvelutuotantoon. Hyvinä vuosina kuntien verotulot ovat kasvaneet ja niiden mukana myös menot ovat lisääntyneet vauhdilla, kun kuntalaisten palvelutarpeisiin on vastattu samassa mitassa kuin tulokehitys on antanut myöden. Vastaavasti taantuma on heijastunut välittömästi kuntien talouteen ja saanut aikaan menokuurin, joka pahimmillaan on voimistanut koko talouden suhdannevaihteluja ja heikentänyt kuntalaisten palvelujen saatavuutta juuri silloin, kun niiden tarve on suurin.

Kuntien välitön rahoitustilanne on siis pitkälle sanellut tuotettujen palvelujen määrän ja sitä, kuinka kattavasti kuntalaisten palvelutarpeet tulevat tyydytetyiksi. Kunnilla on lisäksi pitkälle menevä autonomia päättää palvelujen tarjonnan ja niiden välillä voi olla suuriakin eroja palvelujen saatavuudessa. Tämä tuottaa eriarvoisuutta kansalaisten välille asuinkunnasta ja sen taloudellisesta tilasta riippuen. Rahoitukseen liittyvä tem-

der och varaktigt bebodda bostadsbyggnader. På det viset skulle varken fastighetsskatten eller den kommunala förvärvsinkomstsskatten ha en övre gräns stipulerad av statsmakten, och till denna del ha lika villkor. Dessutom vore det enligt arbetsgruppen idé att klarlägga hur systemet för utjämnande av statsandelarna kunde utvecklas för att kommunerna skulle få större intresse av fastighetsskatten. En möjlighet vore att helt och hållet lösgöra fastighetsskatten från utjämnningen av skattebasen.

Mera stabilisering av kommunernas inkomster

De nu aktuella förslagen till hur kommunernas finansiering borde ordnas utgår alltså från olika åsikter om vart utvecklingen borde gå. Ekonomisternas bedömningar betonar dels faktorer som bidrar till stabilitet inom kommunekonomin, dels strävan att finna finansieringskällor som passar just lokala ekonomier. En överblick av de senaste årtiondena visar att utvecklingen inte varit fördelaktig till alla delar. Sedan början av 1990-talet har statsandelarnas betydelse minskat medan kommunernas egna skatteinkomster fått bekosta en allt större del av kommunservicen (jfr. Helin 2008). Denna utveckling har bl.a. inneburit att kommunernas inkomster varit konjunkturkänsligare än tidigare. Strävan att göra kommunernas inkomster stabilare utgår från den utveckling man sett: under de senaste 20 åren har kommunekonomin tillstånd klart avspeglat sig i servicen. Under goda år har skatteinkomsterna stigit, och med dem även utgifterna i och med att kommunerna svarat på invånarnas servicebehov så långt inkomsterna tillåtit. På samma sätt har ekonomiska svackor avspeglat sig på kommunernas hushållning och lett till sparåtgärder, som sedan rentav kunnat förstärka lågkonjunkturen och försämra invånarnas tillgång till service just då behovet varit som störst.

Kommunernas ekonomis dagsläge har alltså rätt långt dikterat hur mycket service som producerats och hur väl kommuninvånarnas servicebehov tillgodosetts. Dessutom har kommunerna

poilevuus ja alueelliset erot nakertanevat omalta osaltaan luottamusta siihen, että kuntapalvelut säilyvät laadukkaina ja kattavasti saatavilla olevina.

Kuntataloudessa on perusteltua tähdätä tuotavuuden kasvun parantamisen ohella myös ennustettavampaan ja vakaampaan kehitykseen. Omat veropohjat eivät automaattisesti takaa kunnille hyvää ennustettavuutta verotulojen kehityksestä, koska valtio voi muun muassa yhteisöveron jako-osuuksia säätelemällä vaikuttaa kuntien saamiin verokertymiin.

Vakauden näkökulmasta kiinteistöverojen ja valtionosuuksien merkitystä olisi perusteltua kasvattaa kuntien tulolähteenä. Kiinteistöverotuksen kiristäminen merkitsisi rahoituspaineiden kohdistamista veromuotoon, jonka taso on Suomessa lähtökohtaisesti matala kansainvälisessä vertailussa. Kiinteistövero on ekonomistien ”lempivero” paikallisten palveluiden rahoituksessa, koska sen liikkumaton veropohja sopii hyvin globalisaation oloihin (ks. tarkemmin Loikkanen ja Lyytikäinen 2009). Kiinteistöjen arvoissa heijastuvat myös kaupunginosien erot palveluiden saavutettavuudessa, kunnallistekniikassa ja liikenneyhteyksissä, jolloin sen avulla voidaan myös toteuttaa myös ”hyötyjä maksaa periaatetta”. Pääkaupunkiseudun kaltaisilla metropolialueilla veroperusteiden yhdenmukaisuus olisi tavoiteltavaa haitallisen verokilpailun estämiseksi.

Valtionosuuksien suhteellisen merkityksen kasvattaminen (ja vastaavasti suhdanneherkkien verojen jättäminen valtion kirstuun) merkitsisi parin viime vuosikymmenen aikana toteutuneen vastakkaisuuntaisen kehityksen katkaisemista. Yksi motivaatio omien verotulojen korostamiselle on tähän asti ollut se, että näin on ajateltu saatavan aikaiseksi parempaa menokuria kuntiin. Toteutunut kehitys ei kuitenkaan ole kovin vakuuttavaa ja muutoksen tuulia voi joka tapauksessa tuoda se, että kuntien menokehitystä saatetaan jatkossa ohjata menokehityksillä. Kuntien ja valtion yhdessä sopimat menolinjaukset antaisivat samalla ennustettavan kuntien talousraamin,

stor autonomi i serviceproduktionsfrågor och det förekommer ganska stora skillnader i hurdan service de erbjuder. Detta leder till ojämlikhet beroende på i vilken kommun man bor och i vilket skick dess ekonomi är. De finansieringsrelaterade fluktuationerna och de lokala skillnaderna i servicen bidrar till att underminera förtroendet för kommunservicens kvalitet och tillgänglighet.

Det är skäl att inom kommunekonomin inte bara eftersträva höjd produktivitet utan även en mera förutsägbar och stabil utveckling. Egen skattebas garanterar inte automatiskt att skatteinkomsterna utvecklas förutsägbart, eftersom staten bl.a. genom att justera samfundsskattekans bitars storlek kan inverka på kommunernas skatteintäkter.

Ur stabilitetssynvinkel vore det befogat att öka fastighetsskattens och statsandelarnas betydelse som kommunala inkomster. Skärper man fastighetsskatten höjer man en beskattningsform som i Finland länge stått på internationellt sett låg nivå. Fastighetsskatten är ekonomisternas ”älsklingskatt” för finansiering av lokal service därför, att dess rätt oföränderliga skattebas lämpar sig bra i globaliseringen (jfr. Loikkanen och Lyytikäinen 2009). Värdet på fastigheter avspeglar också skillnaderna stadsdelar emellan i servicetillgänglighet, kommunalteknik och trafikförbindelser, och därmed kan man även tillämpa principen om att den som drar nytta skall vara den som betalar. I metropolområden som vår huvudstadsregion vore förenhetligade skattegrunder eftersträvarvärda med tanke på att föbygga en skadlig skattekonkurrens.

Att öka statsandelarnas betydelse för kommunerna och i motsvarande grad ge de konjunkturskänsliga skatterna åt staten skulle innebära att den utveckling i motsatt riktning som rått de senaste årtiondena avbröts. En motivering till att betona de egna skatteinkomsterna har hittills varit att det skulle leda till bättre utgiftsdisciplin i kommunerna. Men den utveckling vi sett har inte varit särskilt övertygande, och nya förändringar kan föranledas av att kommunernas utgifts-

joka mahdollistaisi myös valtionosuuksien osuuden kasvattamisen. Jotta kehityssuunta ei olisi metropolialueen kannalta huono, tämän tulisi tapahtua erityisesti peruspalvelujen valtionosuuksien avulla eikä verotulojen tasauksen kautta.

Palvelulupauksien täyttäminen edellyttää päätöksiä

Kuntatalouden ajankohtaiskeskustelussa on monia aineksia. Yhtäältä mukana on talouskriisin synnyttämä menojen ja tulojen välitön epätasapaino ja lääkkeet sen korjaamiseksi. Niihin kytkeytyvät pidemmän aikavälin rahoitushuolet, jotka kumpuavat niin palvelumenojen tulevista kasvupaineista ja valtiontalouden heikosta tilasta. Riittävän rahoituksen varmistamisen ohella ratkaisuja kaivataan myös rakenneuudistuksista, joiden sisällöistä ja mittaluokista ei toistaiseksi kuitenkaan ole kovin laajaa yhteisymmärrystä. Nämä uudistukset liittyvät niin kuntaliitoksiin, palvelujärjestelmän sisällä tehtäviin reformeihin (esimerkiksi mahdolliset isot muutokset terveydenhuollon rahoitus- ja ohjausjärjestelmässä) kuin myös valtionosuusjärjestelmän ja kunta-verotuksen rakennemuutoksiin. Uudistuksia valmisteltaessa kannattaa hyödyntää myös muiden pohjoismaiden kokemuksia (ks. Moisio 2010).

Niin kauan kuin isoista uudistuksista ei ole päätöksiä olemassa, ei myöskään voida arvioida niistä saatavia taloudellisia hyötyjä. Vastaavasti kuntaverotukseen kohdistuvien korotuspaineiden suuruusluokkaa on puolestaan vaikea ennustaa niin kauan kuin nämä päätökset puuttuvat. Tällainen tilanne lisää kansalaisten huolta siitä, pystytäänkö palvelulupaukset toteuttamaan. On siis kaikki syy toivoa, että kuntataloutta koskevia päätöksiä saadaan aikaiseksi.

Kuntatalouden kestävyys edellyttää myös tulojen kasvattamista. Koko kansantaloudenkin kannalta on merkitystä sillä, missä suhteessa tämä toteutuu toisaalta kuntien verotusta kiristämällä ja toisaalta valtionosuuksilla. Tämä valinta säätelee myös progressiivinen ja suhteellinen ansiotuloverotuksen painoarvot kotimaisessa vero-

utveckling även i framtiden kan komma att styras med utgiftsramar. Gemensamt antagna riktlinjer mellan kommuner och stat för hur utgifterna borde skötas skulle samtidigt ge förutsägbarhet i kommunernas inkomstramar, vilket också skulle göra det möjligt att utöka statsandelarnas del av finansieringen. För att hindra en ofördelaktig utveckling för metropolområdet borde detta ske via främst via höjda statsandelar för basservice – inte genom utjämning av skatteinkomsterna.

Det behövs beslut för att kunna hålla löftena

Det finns många ingredienser i debatten om kommunekonomin. Dels handlar det om obalansen i utgifter och inkomster p.g.a. den ekonomiska svackan och hur den rättats till. De anknyter till finansieringsbekymmer på längre sikt, som beror på den växande servicebelastningen och på statsekonomin svaga läge. Det gäller att säkra en tillräcklig finansiering men också att komma till beslut om strukturreformerna, vars innehåll och storleksklass det än så länge inte rätt särskilt stort samförstånd om. Dessa reformer gäller både kommunsammanslagningar, ändringar inom servicesystemet (t.ex. eventuella stora förändringar inom finansieringen och ledandet av hälsovården) och strukturella förändringar inom statsandelssystemet och kommunbeskattningen. Vid beredandet av reformerna lönar det sig också att dra nytta av erfarenheterna i de övriga nordiska länderna (se Moisio 2010).

Så länge det inte finns detaljerade beslut om de stora reformerna kan vi inte seriöst bedöma vilken ekonomisk nytta de kan ge. På samma sätt är det svårt att sja om hur stort behovet är att höja kommunskatten så länge dessa beslut inte fattats. Ett sådant här läge ökar invånarnas oro för att löftena om service inte kan hållas. Vi har alltså allt skäl att önska att man nu får till stånd beslut om kommunekonomin.

Hållbar kommunekonomi förutsätter också ökade inkomster. Ur hela nationalekonomins synvinkel är det av betydelse i vilken mån de skall ökas genom dels höjd kommunbeskattning, dels

rakenteessa. Kuntien verorakenteessa olennainen kysymys puolestaan liittyy siihen, purkautuvatko kiristyspaineet lähinnä vain kunnallisen tuloverotukseen vai onnistutaanko kiristyspaineita kanavoimaan myös esimerkiksi kiinteistöverotukseen. Veronkorotukset aiheuttavat aina joka tapauksessa suurta vastustusta ja esimerkiksi käy juuri kiinteistöverotus. Oikoteitä onneen ei ole ja myös veropolitiikassa kaivataan linjakkaita ratkaisuja.

statsandelar. Detta val avgör också vilken tyngd som skall ges åt en progressiv och relativ förvärvs-inkomstbeskattning. En väsentlig fråga angående kommunernas skattestruktur är huruvida höjningstrycket enbart slår ut på den kommunala inkomstkatten eller om man lyckas kanalisera över det på t.ex. fastighetsbeskattningen. Skattehöjningar möter alltid stort motstånd, och fastighetsskatten är säkert inget undantag. Det finns ingen genväg till lycka, och även inom skattepolitiken behövs det långsiktiga lösningar.

Kirjallisuus | Litteratur:

Helin, Heikki (2008), Kuntatalouden suuri linja 1990–2006: valtio siirtänyt rahoitusvastuuta kunnille, Kvartti 01/2008.

Kuntaliitto (2011), Julkisen talouden kestävyys ja kuntatalouden rahoitusvaje -muistio, Kunnat.Net.

Loikkanen, H. & Lyytikäinen, T. (2009), Kiinteistöverojen kohtaannosta ja käyttäytymisvaikutuksista (muistio Hetemäen verotyöryhmälle), http://www.vm.fi/vm/fi/05_hankkeet/012_veroryhma/06_esitysaineisto/Kiinteistovero_HAL_ja_TL_290409-muistio.pdf

Moisio, Antti (2010), Local public sector in transition: A Nordic perspective, Julkaisuja 56, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Parkkinen, Pekka (2007), Väestön ikääntymisen vaikutukset kuntatalouteen, Tutkimuksia 136, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Valtiovarainministeriö (2009), Valtioneuvoston selonteko kunta- ja palvelurakenneudistuksesta, valtiovarainministeriö.

Valtiovarainministeriö (2010a), Finanssipolitiikan linja – Kuntatalouden vakaus ja kestävyys, valtiovarainministeriön julkaisuja 42/2010.

Valtiovarainministeriö (2010b), Kuntapolitiikan linja, valtiovarainministeriön julkaisuja 43/2010.

Valtiovarainministeriö (2010c), Verotuksen kehittämistyöryhmän loppuraportti, valtiovarainministeriön julkaisuja 51/2010.

Valtiovarainministeriö (2011), Peruspalveluohjelma 2012–2015, valtiovarainministeriön julkaisuja 18a/2011.

Seija Ilmakunnas toimi Helsingin kaupungin tietokeskuksen erikoistutkijana vuosina 1988–1993. Nykyisin hän on Palkansääjien tutkimuslaitoksen johtaja.

Seija Ilmakunnas verkade som specialforskare vid Faktacentralen åren 1988–1993. Numer a är hon direktör för Löntagarnas forskningsinstitut.

Suurien kaupunkiseutujen pitkän ajan talouskehitys

Stora stadsregioners ekonomiska utveckling i ett långsiktigt perspektiv

Tässä artikkelissa kuvataan suurimpien kaupunkiseutujen aluetaloudellista kehitystä Suomessa vuodesta 1975 lähtien. Kaupunkialueet määritellään seutukunniksi suurimpien kaupunkien ympärillä, sillä tätä aluekäsitettä vastaavaa tietoa on saatavilla Tilastokeskuksen aluetilinpäädöstä.

Keskittymisen syitä ja etuja

Keskittymiselle suuriin kaupunkialueisiin on useita syitä. Ensinnäkin kaupungistumisen ja suurimpien kaupunkialueiden kasvun myötä näiden alueiden merkitys on korostunut entisestään. Ennen 1990-luvun lamaa kaupungistuminen eteni niin että kaikki kaupunkialueet kasvoivat väkiluvultaan suhteellisesti verraten samaa tahtia. Laman jälkeen alkaneessa nousussa osassa kaupunkialueita on tapahtunut väestön laskua tai kasvu on jäänyt verraten pieneksi. Sitä vastoin väestö ja työpaikkamäärät ovat kasvaneet erityisesti pääkaupunkiseudulla ja suurimmilla yliopistokaupunkiseuduilla. Niiden osuus koko maan väestöstä, työpaikoista ja kokonaistuotannosta on kasvanut.

Kaupunki- ja aluetaloustieteen 1990-luvun alussa syntynyt uusi suuntaus, niin sanottu uusi talousmaantiede, korostaa kasautumisen markkinaehtoisia etuja, joilla on suuri merkitys yritys-

I denna artikel beskrivs den regionalekonomiska utvecklingen av de största stadsregionerna i Finland från år 1975. Stadsområden definieras som ekonomiska regioner kring större städer, eftersom information som motsvarar detta regionbegrepp finns tillgänglig i Statistikcentralens regionalräkenskaper.

Orsaker till och fördelar med centralisering

Centraliseringen till större stadsområden beror på många orsaker. För det första har dessa områden fått ökad betydelse i och med urbaniseringen och tillväxten av större stadsområden. Före lågkonjunkturen på 1990-talet framskred urbaniseringen på så sätt att alla stadsområden växte till folkmängden proportionellt jämfört i samma takt. I och med tillväxten som började efter lågkonjunkturen har befolkningsantalet i en del stadsområden minskat eller också har tillväxten förblivit relativt liten. Däremot har befolkningsmängderna och antalet jobb vuxit särskilt i huvudstadsregionen och i de största universitetsstadsregionerna. Deras andel av hela landets befolkning, jobb och helhetsproduktion har ökat.

Den nya inriktningen i stads- och regionalekonomi som uppstod i början av 1990-talet, den så kallade nya ekonomiska geografien, framhäver de marknadsbestämda fördelarna av

ten sijaintipaikkavalinnoille. Suurilla kaupunkiseuduilla yritykset pääsevät hyötymään saman alan yritysten läheisyydestä seuraavista lokalisatioeduista, suuren kaupunkialueen tarjoamasta yritysten ja niitä palvelevien alihankkijoiden kirjosta sekä suuresta paikallisesta kysynnästä. Paikallisen markkinan koon ja monipuolisuuden lisäksi suuret kaupunkialueet linkittyvät hyvine ulkoisine yhteyksineen muita paremmin myös kansainväliseen talouteen. Kasvun kierteeseen päästyään kasvu voi jatkua pitkäänkin tällaisilla alueilla, jos kasautumisen etujen vastapainona olevia kasautumisen haittoja saadaan poistettua tai lievennettyä ja jos kansainvälisen talouden veto ylläpitää osaltaan kasvua.

Jos kasautumisen eduilla on entistä suurempi merkitys, niin koko maan taloudellisessa kehityksessä suurimmat kaupunkiseudut ovat entistä enemmän avainasemassa, joten niitä kannattaa tarkastella myös omana kokonaisuutenaan. Tämä artikkeli on luonteeltaan peruskuvaus, jonka avulla kartoitetaan, missä määrin on tapahtunut tuotannon, investointien, työllisyyden ja väestön kasautumista suurimmille kaupunkialueille. Tarkastelu on pääosin vuosien 1975 ja 2008 vertailua. Kuvauksen kohteena on yhdeksän väestöltään suurinta seutukuntaa, joita verrataan muihin alueisiin ja koko maahan. Artikkelissa sovelletaan Tilastokeskuksen vuoden 2006 mukaista seutukuntajakoa. Kirjoituksessa ei pyritä testaamaan aluetaloudellisen kasvun teorioita empiirisin mallein, vaan esittelemään kaupunkialueiden kehitystä muutamien avainmuuttujien avulla. Tällaisena se toimii myös myöhempien tutkimusten taustaraporttina.

Tuotanto ja työllisyys

Viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana talous on vahvasti keskittynyt suurimmille kaupunkialueille ja erityisesti Helsingin seudulle, jonka osuus koko maan tuottamasta arvonlisäyksestä on vuosina 1975–2008 noussut vajaasta neljänneksestä hiukan yli kolmannekseen (taulukko 1). Samaan aikaan on Helsingin seutukunnan asu-

koncentration som har en stor betydelse för företagens val av läge. I stora stadsområden kan företagen dra nytta av lokaliseringsfördelarna till följd av närheten av företag inom samma bransch, spektret av företag som ett stort stadsområde erbjuder och underleverantörer som betjänar dem samt den stora lokala efterfrågan. Förutom storleken och mångsidigheten av den lokala marknaden länkas de stora stadsområdena tack vare sina externa förbindelser bättre samman med den internationella ekonomin än andra regioner. När tillväxten väl kommit igång kan den i denna typ av regioner fortsätta öka en lång tid, om man som motvikt till fördelarna med koncentrationen kan eliminera eller minska dess nackdelar och om dragkraften från den internationella ekonomin för sin del upprätthåller tillväxten.

Om fördelarna med koncentrationen har större betydelse än tidigare, så har de största stadsregionerna en ännu starkare nyckelposition i hela landets utveckling, och därför ska de också betraktas som sin egen helhet. Denna artikel är till sin natur en grundläggande beskrivning med vars hjälp man kartlägger i vilken grad det har skett koncentration av produktion, investeringar, sysselsättning och befolkning i stora stadsområden. I granskningen jämförs i huvudsak åren 1975 och 2008 med varandra. Beskrivningen fokuserar på de nio ekonomiska regionerna med störst befolkningsantal som jämförs med andra områden och med hela landet. I artikeln tillämpas Statistikcentralens indelning i ekonomiska regioner från år 2006. Artikeln försöker inte pröva teorier om den regionalekonomiska tillväxten med empiriska modeller utan presentera stadsområdenas utveckling med några nyckelparametrar. Som sådan fungerar den också som en bakgrundsrapport för kommande undersökningar.

Produktion och sysselsättning

Under de senaste trettio åren har ekonomin starkt koncentrerat sig till de största stadsområ-

kasta kohden laskettu arvonlisäys kohonnut huomattavasti koko kansantaloutta nopeammin. Missään muussa suuressa seutukunnassa ei ole toteutunut vastaavaa kasvua, vaikka Tampereen seudulla sekä alueen arvonlisäysosuus että suhteellinen arvonlisäys asukasta kohden ovat pitkällä ajalla kohonneet ja myös Oulun seudun osuus koko maan kansantuotteesta on kasvanut selvästi.

Useimpien suurien seutukuntien asukasta kohti lasketut arvonlisäysluvut ovat koko kansantalouden tasoa matalampia, ja niiden suhde maan keskiarvoon on laskenut kaikkialla muualla paitsi Helsingin, Tampereen ja Kuopion seuduilla. Eryteisesti Porin, Lahden ja Turun seutujen asema on pitkällä ajalla oleellisesti pudonnut. Koko muun Suomen (muut alueet kuin yhdeksän suurinta seutukuntaa) arvonlisäys asukasta kohti oli 89 prosenttia maan keskiarvosta mutta vain 83 prosenttia vuonna 2008.

Todettakoon, että Tilastokeskuksen aluelinpidossa arvonlisäys on arvostettu perushintaan eli hintaan, jonka tuottajat saavat ostajalta, kun tuoteverot on vähennetty ja tuotetukipalkkiot on lisätty. Kun perushintaisiin lukuihin lisätään nettomääräiset tuoteverot, saadaan markkinahinta.

Koko maan keskimääräinen kansantuotteen vuosikasvu oli aikavälillä 1975–2008 2,8 prosenttia (taulukko 2). Yksityisen sektorin kasvu oli 3,1 prosenttia ja julkisen sektorin kasvu 1,4 prosenttia. Tilastokeskuksen aluelinpidon julkisen sektorin käsitettä sovelletaan tässä sellaisenaan.

Suurimpien seutukuntien piirissä nopeinta arvonlisäyksen kasvu oli Oulun seudulla, jonka jälkeen tulivat Helsingin ja Tampereen seudut. Neljän suurimman seutukunnan kasvu oli muun Suomen aluetta nopeampaa 1975–2008. Sitä vastoin esimerkiksi Porin ja Lahden seuduilla tuotannon kasvu oli selvästi koko kansantaloutta hitaampaa samana ajanjaksona, johon sisältyy sekä nopean kasvun vuosia että 1990-luvun alun lama-aikaa. Yksityisen sektorin arvonlisäys on 33 vuoden aikana kasvanut selvästi julkista sektoria

dena och speciellt till Helsingforsregionen, vars andel av värdeökningen som hela landet producerat under åren 1975–2008 stigit från en knapp fjärdedel till drygt en tredjedel (tabell 1). Samtidigt har värdeökningen per invånare i Helsingfors ekonomiska region gått upp betydligt snabbare än hela nationalekonomin. I ingen annan stor ekonomisk region har motsvarande tillväxt nåtts, fastän i Tammerforsregionen har både värdeökningandelen och den relativa värdeökningen per invånare stigit under en lång tidperiod och också Uleåborgsregionens andel av hela landets nationalprodukt klart har vuxit.

I de flesta ekonomiska regionerna är värdeökningstalen per invånare lägre än nivån för hela nationalekonomin, och deras proportion till landets genomsnitt har sjunkit på alla andra ställen förutom i Helsingfors-, Tammerfors- och Kuopio-regionerna. Särskilt har ställningen av Björneborgs-, Lahtis- och Åboregionerna sjunkit väsentligt under en längre tid. Värdeökningen per invånare i hela övriga Finland (andra områden än de nio största ekonomiska regionerna) var år 1975 89 procent av landets medelvärde men år 2008 bara 83 procent.

Det bör konstateras att värdeökningen i Statistikcentralens regionalräkenskaper har värderats till baspriset, d.v.s. till det pris som producenten får av köparen, efter avdrag av produktskatter och tillägg av produktsubventioner. När produktskatterna netto läggs till baspriserna får man marknadspriset.

I genomsnitt ökade nationalprodukten i hela landet under tidsperioden 1975–2008 2,8 procent per år (tabell 2). Tillväxten i den privata sektorn var 3,1 procent och i den offentliga sektorn 1,4 procent. Här tillämpas begreppet offentlig sektor från Statistikcentralens regionalräkenskaper som sådant.

Bland de största ekonomiska regionerna var ökningen av värdeökningen snabbast i Uleåborgsregionen och därefter i Helsingfors- och Tammerforsregionerna. Tillväxten i de fyra största ekonomiska regionerna var större än i res-

Taulukko 1. Väkiluvultaan suurimpien seutukuntien arvonlisäys 1975 ja 2008

Tabell 1. Värdeökningen i ekonomiska regioner med störst invånarantal 1975 och 2008

Seutukunta ¹ Ekonomisk region ¹	€/asukas	€/asukas, kun koko maa = 100		Alueen osuus koko maan arvonlisäyksestä %	
	€/invånare	€/invånare	när hela landet = 100	Området andel av hela landets värdeökning i %	
	2008	1975	2008	1975	2008
Helsinki Helsingfors	42 950	129	141	24,3	33,8
Tampere Tammerfors	32 187	104	106	5,4	6,7
Turu Åbo	28 999	114	95	5,9	5,5
Oulu Uleåborg	30 981	111	102	3,1	4,1
Lahti Lahtis	24 773	98	82	3,3	2,6
Jyväskylä	26 729	92	88	2,5	2,8
Pori Björneborg	24 321	97	80	2,9	2,1
Kuopio	28 548	90	94	1,8	2,1
Joensuu	23 469	85	77	1,9	1,7
Muu Suomi Övriga Finland	25 224	89	83	48,8	38,7
Koko maa Hela landet	30 396	100	100	100	100

¹Eri seutukuntiin kuului tarkastelun pohjana olevana vuonna 2006 seuraavat määrät kuntia: Helsingin seutu 13, Tampereen 7, Turun 18, Oulun 10, Lahden 9, Jyväskylän 9, Porin 11, Kuopion 4, Joensuun 8 ja Oulun seutukuntaan 10 kuntaa. Sittemmin kuntaliitokset ovat muuttaneet näitä lukuja. | Till de olika ekonomiska regionerna hörde under granskningsåret 2006 följande antal kommuner: Helsingforsregionen 13, Tammerfors 7, Åbos 18, Uleåborgs 10, Lahtis 9, Jyväskyläs 9, Björneborgs 11, Kuopios 4, Joensuus 8 och Uleåborgs ekonomiska region 10 kommuner. Sedermera har kommunsammanslagningar ändrat dessa siffror.

Taulukko 2: Arvonlisäyksen ja työllisyyden määrän kasvu suurimmissa seutukunnissa ja koko maassa 1975–2008, prosenttia vuodessa

Tabell 2. Ökningen av värdeökningen och sysselsättningen i de största ekonomiska regionerna och i hela landet 1975–2008, procent per år

Seutukunta Ekonomisk region	Arvonlisäys Värdeökning			Työllisyys Sysselsättning		
	Yhteensä Totalt	Yksityinen sektori Privat sektor	Julkinen sektori Öffentlig sektor	Yhteensä Totalt	Yksityinen sektori Privat sektor	Julkinen sektori Öffentlig sektor
Helsinki Helsingfors	3,5	3,8	2,0	1,2	1,1	1,8
Tampere Tammerfors	3,7	4,0	2,3	0,8	0,5	2,3
Turu Åbo	2,3	2,4	2,2	0,4	0,0	2,2
Oulu Uleåborg	4,2	4,9	1,8	1,3	1,1	2,0
Lahti Lahtis	1,9	2,0	1,5	-0,2	-0,7	2,0
Jyväskylä	2,9	3,3	1,9	0,7	0,3	2,0
Pori Björneborg	1,6	1,6	1,4	-0,6	-1,1	1,8
Kuopio	2,7	2,9	2,5	0,7	0,1	2,3
Joensuu	2,1	2,8	0,3	0,0	-0,4	1,0
Muu Suomi Övriga Finland	2,3	2,6	0,7	-0,4	-0,7	1,1
Koko maa Hela landet	2,8	3,1	1,4	0,3	-0,1	1,5

nopeammin. Sektorien välinen kasvuero vaihtelee seutukunnittain ja on erityisen suuri Oulun seudulla.

Työllisyys on kasvanut vuodesta ajanjaksolla 1975–2009 koko talouden tasolla ja julkisella sektorilla, mutta yksityisen sektorin työllisyys on lievästi supistunut. Yksityisen sektorin työllisyyskasvu on ollut nopeinta Helsingin ja Oulun seu-

ten av landet 1975–2008. Däremot var produktionsökningen till exempel i Björneborgs- och Lahtisregionerna tydligt långsammare än hela nationalekonomin under samma tidsperiod som omfattar både år med snabb tillväxt och lågkonjunkturen i 1990-talets början. Värdeökningen har i den privata sektorn under 33 års tid varit betydligt snabbare än i den offentliga sektorn. Till-

duilla ja kehitys on ollut heikointa Porin seudulla. Suurimmilla neljällä kaupunkialueella sekä Jyväskylän ja Kuopion seudulla työllisyys on kasvanut sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Muualla vain julkisen sektorin työllisyys on kasvanut.

Julkisen sektorin työllisyys kasvoi keskimäärin 1,5 prosentin vuosivauhtia koko maan tasolla vuosina 1975–2008 ja sitä selvästi nopeammin suurimmilla kaupunkiseuduilla. Samalla julkisen sektorin osuus koko kansantalouden työllisistä nousi vuodesta 1975 1990-luvun puoliväliin 16 prosentista noin 27 prosenttiin, minkä jälkeen osuus laski hiukan ja vakiintui 25 prosentin tuntumaan. Myös julkisen sektorin työllisyysosuuden tasossa on eroja kaupunkiseuduittain. Suurimmista neljästä seutukunnasta Helsinki, Tampere ja Turku ovat lähellä maan keskiarvoa koko tarkastelujakson, mutta Oulussa julkinen sektori on selvästi suurempi työllistäjä. Lama painoi 1990-luvun alusta alkaen jälkensä kaikkien kaupunkiseutujen työllisyyskehitykseen, mutta vain osa niistä (selvimmin Helsingin ja Oulun seutukunnat) oli nousussa sekä ennen lamaa että sen jälkeen. Osa oli laskussa jo ennen lamaa eivätkä kaikki niistä nousseet laman pohjalukemista sitä edeltävälle tai vuoden 1975 tasolle.

Toimialarakenne

Suurimpien seutukuntien tuotanto on palveluvaltainen (kuvio 1). Helsingin seudulla palvelujen osuus arvonlisäyksestä kasvoi 70 prosentista noin 80 prosenttiin vuodesta 1975 1990-luvun alkuun, laski 1990-luvun alun laman seurauksena ja on vakiintunut sittemmin hieman yli 75 prosenttiin. Palvelualojen osuus riippuu luonnollisesti jonkin verran tarkasteltavasta ilmiöstä. Esimerkiksi palvelujen osuus aluetilinpidon työllisistä oli Helsingin seudulla vuosina 2005–2008 noin 82 prosenttia. Palvelualojen osuuden kasvu taittui 1990-luvun lamakauden aikoihin melkein kaikissa suurimmissa seutukunnissa, poikkeuksena lähinnä Turun seutu. Nykyisin Helsingin, Turun, Jyväskylän ja Kuopion seudut eroavat

växtskillnaden mellan sektorerna varierar per ekonomisk region och är speciellt stor i Uleåborgsregionen.

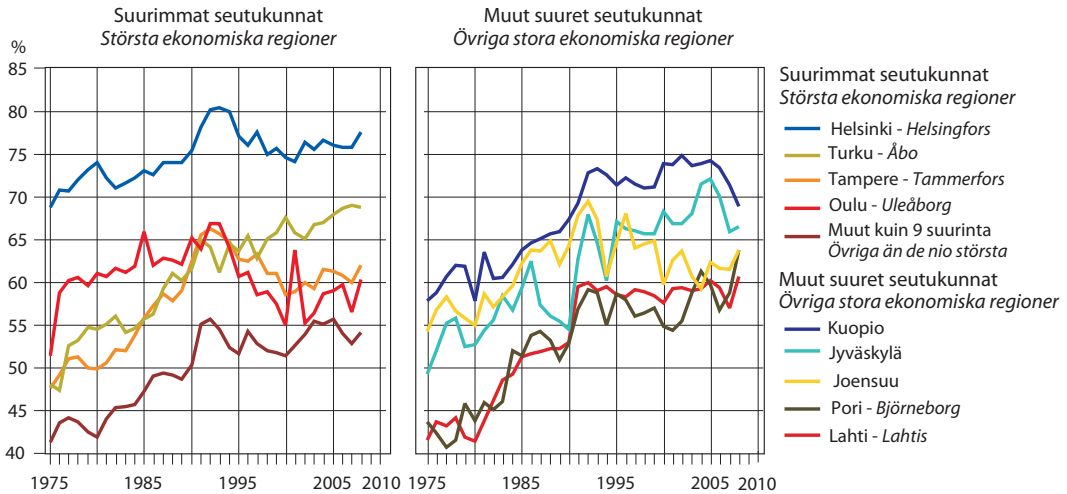
Sysselsättningen har ökat årsvis under perioden 1975–2009 inom hela ekonomin och inom den offentliga sektorn men inom den privata sektorn har sysselsättningen minskat något. Sysselsättningen har ökat snabbast i Helsingfors- och Uleåborgsregionerna, svagast har utvecklingen varit i Björneborgsregionen. I de fyra största stadsområdena samt i Jyväskylä- och Kuopio-regionerna har sysselsättningen ökat både inom den privata och offentliga sektorn. På andra ställen har sysselsättningen ökat bara inom den offentliga sektorn.

Sysselsättningen inom den offentliga sektorn ökade i genomsnitt med 1,5 procent per år i hela landet åren 1975–2008 och tydligt snabbare än detta i de största stadsregionerna. På samma gång ökade den offentliga sektorns andel av sysselsatta i hela nationalekonomin från 16 procent år 1975 till ungefär 27 procent i mitten av 1990-talet, varefter andelen sjönk något och stabiliserade sig kring 25 procent. Även nivån på sysselsättningsandelen inom den offentliga sektorn skiljer sig i de olika stadsregionerna. Av de fyra största ekonomiska regionerna är Helsingfors, Tammerfors och Åbo nära landets medeltal under hela granskningsperioden, men i Uleåborg är den offentliga sektorn en klart större sysselsättare. Lågkonjunkturen satte från och med början av 1990-talet sin prägel på sysselsättningsutvecklingen i alla stadsregioner, men bara i en del av dem (tydligast Helsingfors och Uleåborgs ekonomiska regioner) var trenden uppgående både före och efter lågkonjunkturen. En del gick nedåt redan före lågkonjunkturen och inte alla tog sig upp från lågkonjunkturens bottennoteringar till nivån innan lågkonjunkturen eller år 1975.

Branschstruktur

Produktionen i de största ekonomiska regionerna är servicedominerad (figur 1). I Helsingforsregionen ökade andelen tjänster av värdeökning-

Kuvio 1. Palvelualojen osuudet suurien seutukuntien arvonlisäyksestä 1975–2008, prosenttia
Figur 1. Servicebranschernas andel av värdeökningen i stora ekonomiska regioner 1975–2008, i procent

palveluvaltaisuudessaan selvimmin muusta Suomesta.

Alueiden toimialarakenne on muuttunut viime vuosikymmeninä. Neljän suurimman seutukunnan ja koko maan arvonlisäykseltään suurimmat toimialat vuosina 1975 ja 2008 ovat taulukossa 3. Toimialan nimen perässä on ensiksi alan osuus yrittäjätoiminnan arvonlisäyksestä ja sitten suluissa osuus työllisyydestä. Tarkastelutasona on aluetilinpidon karkeahko 19 toimialan luokitus.

Vuonna 1975 enemmistö tarkastelualueiden suurimmista toimialoista oli tavarantuotantoa, joko teollisuutta tai rakentamista. Vuonna 2008 tuotannon rakenne oli muuttunut. Kiinteistö- ja liike-elämän palvelut, tukkukauppa ja metalliteollisuus olivat arvonlisäykseltään suurimpia toimialoja, ja suurin toimiala oli eri alueilla joko metalliteollisuus tai liike-elämän palvelut. Työllistävyydeltään metalliteollisuus jäi kuitenkin selvästi liike-elämän palveluja ja kauppaa vähäisemmäksi. Kiinteistö- ja liike-elämän palvelut ovat varsinkin suurilla kaupunkialueilla kasvaneet. Tällä toimialalla tehtiin Helsingin seudulla noin 127 000 henkilötyövuotta vuonna 2008, kun vuonna 1975 vastaava luku oli 34 000 työvuotta. Vuonna

en från 70 procent till cirka 80 procent från år 1975 till början av 1990-talet, sjönk till följd av lågkonjunkturen i början av 1990-talet och har sedermera stabiliserat sig till 75 procent. Servicebranschernas andel beror naturligtvis i någon mån på fenomenet som granskas. Till exempel var servicebranschernas andel av sysselsatta enligt regionalräkenskaperna cirka 82 procent i Helsingforsregionen under åren 2005–2008. Andelen servicebranscher slutade öka samtidigt med 1990-talets lågkonjunktur i nästan alla största ekonomiska regioner, med Åboregionen som det enda undantaget. Idag skiljer sig Helsingfors-, Åbo-, Jyväskylä- och Kuopio-regionerna tydligast från övriga Finland beträffande service-dominansen.

Regionernas branschstruktur har förändrats under de senaste årtiondena. De branscher med största värdeökning i de fyra största ekonomiska regionerna och i hela landet under åren 1975 och 2008 presenteras i tabell 3. Efter branschens namn anges först branschens andel av värdeökningen inom företagsverksamhet och sedan inom parentes andelen av sysselsättningen. Som granskningsnivå är den relativt grova klassificeringen till 19 branscher i regionalräkenskaperna.

Taulukko 3. Suurimmat toimialat ja niiden osuudet yksityisen sektorin arvonlisäyksestä sekä työllisyydestä. Neljä suurinta seutukuntaa ja koko maa 1975 ja 2008

Tabell 3. De största branscherna och deras andelar av värdeökningen i den privata sektorn samt av sysselsättningen. Fyra största ekonomiska regioner och hela landet 1975 och 2008.

Helsingin seutu Helsingforsregionen	Tampereen seutu Tammerforsregionen	Turun seutu Åboregionen	Oulun seutu Uleåborgsregionen	Koko maa Hela landet
1975				
Tukku- ja vähittäiskauppa Parti- och detaljhandel 23% (24 %)	Muu teollisuus Övrig industri 20% (22 %)	Metalliteollisuus Metallindustri 17% (15 %)	Muu teollisuus Övrig industri 24% (7 %)	Tukku- ja vähittäiskauppa Parti- och detaljhandel 13% (16 %)
Metalliteollisuus Metallindustri 12% (12 %)	Metalliteollisuus Metallindustri 17% (15 %)	Muu teollisuus Övrig industri 16% (14 %)	Rakentaminen 15% (17 %)	Muu teollisuus Övrig industri 12% (11 %)
Kiinteistö- ja liike- elämän palvelut Fastighets- och företagstjänster 10% (8 %)	Tukku- ja vähittäiskauppa Parti- och detaljhandel 13% (17 %)	Tukku- ja vähittäiskauppa Parti- och detaljhandel 12% (17 %)	Tukku- ja vähittäiskauppa Parti- och detaljhandel 14% (21 %)	Rakentaminen Byggande 11% (11 %)
2008				
Kiinteistö- ja liike- elämän palvelut Fastighets- och företagstjänster 21% (22 %)	Metalliteollisuus Metallindustri 24% (16 %)	Kiinteistö- ja liike- elämän palvelut Fastighets- och företagstjänster 13% (17 %)	Metalliteollisuus Metallindustri 26% (15 %)	Metalliteollisuus Metallindustri 16% (12 %)
Tukku- ja vähittäiskauppa Parti- och detaljhandel 17% (21 %)	Kiinteistö- ja liike- elämän palvelut Fastighets- och företagstjänster 15% (19 %)	Tukku- ja vähittäiskauppa Parti- och detaljhandel 13% (18 %)	Kiinteistö- ja liike- elämän palvelut Fastighets- och företagstjänster 13% (18 %)	Kiinteistö- ja liike- elämän palvelut Fastighets- och företagstjänster 13% (15 %)
Metalliteollisuus Metallindustri 11% (7 %)	Tukku- ja vähittäiskauppa Parti- och detaljhandel 11% (17 %)	Metalliteollisuus Metallindustri 12% (12 %)	Rakentaminen Byggande 11% (13 %)	Tukku- ja vähittäiskauppa Parti- och detaljhandel 12% (17 %)

1975 tämä toimiala mahtui vain Helsingin seudulla kolmen suurimman alan joukkoon, mutta vuonna 2008 se oli kaikilla neljällä alueella yksi suurimmista.

Kuten jo kuvioista 1 nähtiin, tavarantuotanto on Oulun ja Tampereen seuduilla pitänyt asemansa Helsingin ja Turun seutuja paremmin. Metalliteollisuuden osuus Oulun ja Tampereen seutujen yksityisen sektorin arvonlisäyksestä oli vuonna 2008 noin 25 prosenttia ja osuus työllisyydestä 15 prosenttia. Teollisuustilaston mukaan yksin elektroniikka- ja sähkötekninen teollisuus tuotti Oulun seudulla kolme viidesosaa teollisuuden jalostusarvosta ja työllisti hieman yli puolet sen henkilöstöstä vuonna 2008. Sama toimiala oli suurin myös Tampereen seudulla, jossa sen osuus teollisuuden jalostusarvosta oli noin

År 1975 var merparten av granskningsområdenas största branscher varuproduktion, antingen industri eller byggande. År 2008 hade produktionsstrukturen förändrats. Fastighets- och företagstjänster, partihandel och metallindustri var de största branscherna i fråga om värdeökning, och den största branschen i olika regioner var antingen metallindustri eller företagstjänster. I fråga om sysselsättningen förblev ändå metallindustrin klart mindre än företagstjänsterna och handeln. Fastighets- och företagstjänsterna har vuxit speciellt i stora stadsområden. I den här branschen gjordes i Helsingforsregionen cirka 127 000 årsverken år 2008, medan motsvarande siffra år 1975 var 34 000 årsverken. År 1975 var den här branschen bara i Helsingforsregionen en

kolmannes ja osuus teollisuuden henkilöstöstä viidennes.

Tuottavuus

Kun tuotanto kasvaa nopeammin kuin sen aikaansaamiseksi käytetty työpanos niin työn tuottavuus kasvaa. Seuraavassa tarkastellaan kaupunkiseutujen yksityisen sektorin työn tuottavuuden kehitystä suhteessa vastaavaan koko maan kehitykseen. Julkisen sektorin vastaavaa tarkastelua ei tehdä siihen liittyvien mittaamisongelmien vuoksi.

Tuottavuutta mitataan kuviossa 2 viiden vuoden liukuvana keskiarvona ajanjaksona 1977–2008, jotta lyhyen ajan vaihtelut eivät häiritse kokonaiskuva. Vuoden 2007 luvut ovat kuitenkin vuosien 2006–2008 tuottavuuskeskiarvoja ja päätevuoden 2008 luvut pelkästään kyseisten vuosien tuottavuuslukuja.

Neljän suurimman seutukunnan työn tuottavuus on tutkimusjaksolla ollut kansantalouden keskiarvon yläpuolella tai sen tasolla, Turun seutua lukuun ottamatta. Helsingin seudun tuottama arvonlisäys työllistä kohden on ollut näistä alueista korkein, lukuun ottamatta ajanjaksoa 1993–1997, jolloin Oululla oli ykkössija. Helsingin

av de tre största branscherna, men år 2008 var den en av de största i alla fyra regioner.

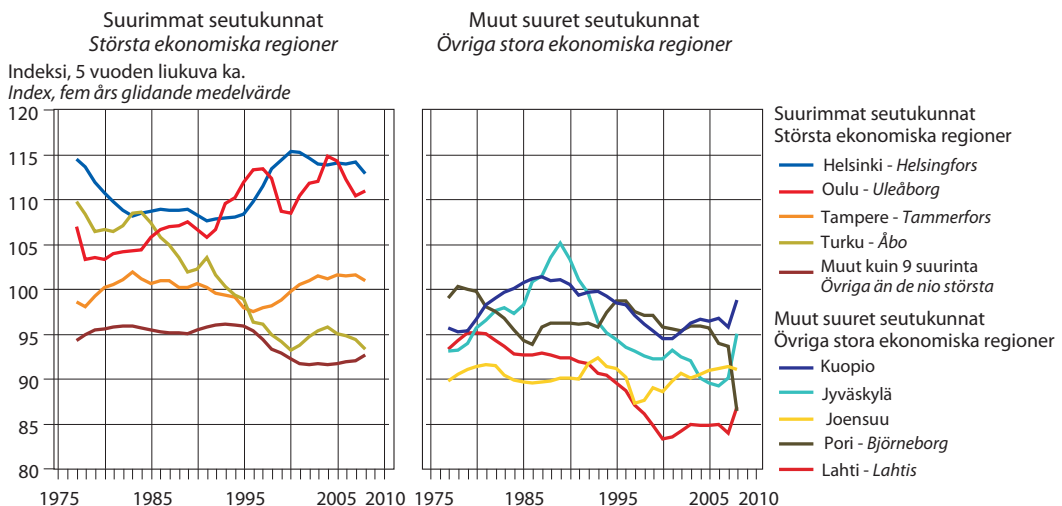
Som figur 1 visar har varuproduktionen i Uleåborgs- och Tammerforsregionerna behållit sin ställning bättre än i Helsingfors- och Åbo-regionerna. I Uleåborgs- och Tammerforsregionerna var metallindustrins andel av värdeökningen i den privata sektorn år 2008 cirka 25 procent och av sysselsättningen 15 procent. Enligt industristatistiken producerade elektronik- och den elektrotekniska industrin ensam tre femtedelar av förädlingsvärdet inom industrin i Uleåborgsregionen och sysselsatte något över hälften av industriarbetarna år 2008. Samma bransch var störst också i Tammerforsregionen, där dess andel av förädlingsvärdet inom industrin var cirka en tredjedel och andelen av industriarbetare en femtedel.

Produktivitet

När produktionen växer snabbare än den arbetsinsats som gjorts för att åstadkomma den växer produktiviteten av arbetet. I det följande granskas utvecklingen av produktiviteten i den privata sektorn i stadsregioner i förhållande till motsvarande utveckling i hela landet. En motsvarande

Kuvio 2. Yksityisen sektorin työn tuottavuus suurissa seutukunnissa 1997–2008, koko maa=100

Figur 2. Arbetsproduktiviteten inom den privata sektorn i stora ekonomiska regioner 1997–2008, hela landet = 100

gin seudun suhteellinen tuottavuus koko maahan nähden on ollut korkeimmillaan 2000-luvulla, jolloin ero koko kansantalouteen nähden on ollut runsaat 15 prosenttia. Alueen yksityinen sektori tuotti keskimäärin noin 78 500 euron suuruisen arvonlisäyksen yhtä työllistä henkilöä kohden vuonna 2008, kun koko maassa vastaava luku oli noin 69 500 euroa.

Helsingin seudun ohella vain Oulun seudulla työn tuottavuus on ollut jatkuvasti koko maata korkeampi. Oulun seudun suhteellinen tuottavuus on kolmen vuosikymmenen aikana hiukan noussut, ja vuonna 2008 alueen yksityinen sektori tuotti noin 77 100 euron suuruisen arvonlisäyksen työllistä kohden. Sen sijaan Turun seudun suhteellinen työn tuottavuus on koko kansantalouteen verrattuna selvästi laskenut ja ollut 1990-luvun alkupuolelta lähtien koko maata alhaisempi. Tampereen seudun tuottavuus on ollut maan keskitason tuntumassa. Muut kaupunkiseudut oikeanpuoleisessa kuviossa ovat kaikki etäänntyneet maan keskiarvosta alaspäin 1990-luvun puolivälin jälkeen.

Kotitalouksien tulot

Edellä seutukuntien talouskehitystä tarkasteltiin tuotannon kautta. Seuraavassa näkökulmana ovat kotitalouksien tulot, erityisesti henkeä kohti lasketun ensitulon ja käytettävissä olevan tulon kehitys suurimmilla kaupunkiseuduilla suhteessa koko maahan ajanjaksolla 1995–2008. Tuotantonäkökulmassa alueen tuotannoksi kirjataan kaikki alueen rajojen sisäpuolella tuotetut tavarat ja palvelut. Tästä poiketen kotitalouksien tulonmuodostukseen sisällytetään kaikki alueen asukkaiden saamat tulot miltä alueelta ne ovat peräisin. Ensitulo kuvaa tilannetta ennen tulojen uudelleen jakoa, eli verot ja tulonsiirrot eivät ole mukana, kun taas käytettävissä olevien tulojen tapauksessa verot vähentävät tuloa ja tulonsiirrot lisäävät tuloa.

Taulukosta 4 nähdään alueiden talouskasvu 1990-luvun alun laman jälkeen. Taulukon vasen puoli näyttää arvonlisäyksen ja kotitalouksien

granskning för den officiella sektorn görs inte på grund av mätningsproblem i anslutning till den.

Produktiviteten visas i figur 2 som ett fem års glidande medelvärde under tidsperioden 1977–2008, så att korttidsvariationer inte stör helhetsbilden. Siffrorna för år 2007 är emellertid genomsnitt i produktiviteten under åren 2006–2008 och siffrorna för det sista året 2008 är produktivitetssiffrorna enbart för dessa år.

Arbetsproduktiviteten i de fyra största kommunerna, med undantag av Åboregionen, har under granskningsperioden varit högre än eller samma som nationalekonomins medelvärde. Helsingforsregionen har producerat den högsta värdeökningen per sysselsatt bland dessa regioner förutom under tidsperioden 1993–1997, då Uleåborg placerade sig på första plats. Den relativa produktiviteten i Helsingforsregionen jämfört med hela landet har varit som högst på 2000-talet, då skillnaden mot hela nationalekonomin har varit drygt 15 procent. Den privata sektorn i regionen producerade en genomsnittlig värdeökning på cirka 78 500 euro per sysselsatt person år 2008, medan den motsvarande siffran för hela landet var 69 500 euro.

Förutom i Helsingforsregionen har arbetsproduktiviteten endast i Uleåborgsregionen ständigt varit högre än i hela landet. Den relativa produktiviteten i Uleåborgsregionen har under tre årtionden stigit något, och år 2008 producerade den privata sektorn i regionen en värdeökning på 77 100 euro per sysselsatt. I Åboregionen har däremot den relativa arbetsproduktiviteten sjunkit klart jämfört med hela nationalekonomin, och från början av 1990-talet varit lägre än i hela landet. I Tammerforsregionen har produktiviteten varit nära landets genomsnittsnivå. De övriga stadsregionerna i figuren till höger har alla fjärrmat sig nedåt från landets genomsnitt efter 1990-talets mitt.

Hushållens inkomster

Ovan granskades de ekonomiska regionernas ekonomiska utveckling via produktionen. I det

saamien ensitulojen kokonaissummien alueellisen jakautumisen vuosina 1995 ja 2008. Taulukon kotitalouksien tulo-osuudet ja suhteelliset tulotasot on laskettu deflatoimattomista tiedoista. Ensituloa ovat kotitalouksien saamat palkat ja palkkiot, työnantajain sosiaaliturvamaksut, nettomääräiset omaisuustulot, toimintaylijäämä ja sekatalo. Helsingin seudun osuus koko maan tuotannosta ja tuloista on vuoden 1995 jälkeen kasvanut noin neljä prosenttiyksikköä. Tämä kasvu vastaa suunnilleen Oulun seudun talouden nykyistä kokonaisvolyymia. Myös Tampereen, Oulun ja Jyväskylän seudut ovat laman jälkeen saaneet kasvavan osan sekä kansantalouden tuotannosta että kotitalouksien tuloista. Useimpien muiden suurien seutukuntien sekä yhteenlaskettu pienten talousalueiden osuus ovat molempien mittareiden mukaan olleet laskusuunnassa.

Taulukon 4 oikealla puolella arvonlisäys ja kotitalouksien tulonmuodostus on suhteutettu seutukuntien asukaslukuun siten, että koko maan vastaava taso on kussakin tapauksessa 100. Kotitalouksien tulokäsittäänä on nyt käytettävissä

följande är perspektivet hushållens inkomster, speciellt utvecklingen av den primära inkomsten och den disponibla inkomsten per person i de största stadsregionerna i förhållande till hela landet under tidsperioden 1995–2008. Ur produktionssynvinkeln registreras alla varor och tjänster producerade inom områdets gränser som områdets produktion. Till skillnad från detta inkluderas i hushållens inkomstbildning inkomsterna för alla invånare på området oavsett från vilket område de kommer. Den primära inkomsten skildrar situationen före omfördelningen av inkomsterna, d.v.s. utan skatter och inkomstöverföringar. I fråga om disponibla inkomster däremot minskas inkomsterna av skatter och ökas av inkomstöverföringar.

I tabell 4 presenteras regionernas ekonomiska tillväxt efter lågkonjunkturen i början av 1990-talet. Tabellens vänstra sida visar den regionala fördelningen av den totala summan av värdeökningen och hushållens primära inkomster under åren 1995 och 2008. Hushållens inkomstandelar och relativa inkomstnivåer i tabellen har beräk-

Taulukko 4. Seutukuntien arvonlisäyksen, ensitulojen ja kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kehitys 1995–2008

Tabell 4: Utveckling av värdeökningen, primära inkomster och hushållens disponibla inkomster i ekonomiska regioner 1995–2008

Seutukunta Ekonomisk region	Osuus koko maasta, % Andel av hela landet, %				Asukasta kohden, koko maa=100 Per invånare, hela landet = 100			
	Arvonlisäys Värdeökning		Kotitalouksien ensitulot Hushållens primära inkomster		Arvonlisäys Värdeökning		Kotitalouksien käyt. olevat tulot Hushållens disponibla inkomster	
	1995	2008	1995	2008	1995	2008	1995	2008
Helsinki Helsingfors	29,6	33,8	26,9	30,7	138	141	108	115
Tampere Tammerfors	5,6	6,7	5,7	6,5	100	106	102	100
Turu Åbo	5,7	5,5	5,8	5,8	104	95	104	101
Oulu Uleåborg	3,5	4,1	3,2	3,9	104	102	93	94
Lahti Lahtisi	2,8	2,6	3,1	3,0	85	82	99	95
Jyväskylä	2,5	2,8	2,7	2,9	85	88	95	93
Pori Björneborg	2,4	2,1	2,6	2,3	87	80	99	95
Kuopio	2,1	2,1	2,1	2,1	92	94	97	94
Joensuu	1,8	1,7	1,9	1,8	78	77	94	90
Muu Suomi Övriga Finland	44,3	38,7	46,0	41,1	87	83	97	94
Koko maa Hela landet	100	100	100	100	100	100	100	100

sä olevat tulot. Talouden voimakas keskittyminen Helsingin seudulle laman jälkeen näkyy jälleen selvästi, sillä ainoastaan täällä molemmat suhdeluvut ovat kasvaneet vuoden 1995 jälkeen. Tampereen, Jyväskylän ja Kuopion alueilla asukasta kohden lasketun arvonlisäyksen indeksi on noussut, mutta suhteellinen tulotaso on hieman laskenut. Oulun seudun suhteellinen tilanne on pysynyt melko lailla ennallaan, ja muiden alueiden sekä yhteenlasketun muun Suomen suhteelliset tasot ovat laskeneet.

Yhteenveto

Käsillä oleva artikkeli perustuu Tilastokeskuksen aluetilinpidon tietoihin, ja siinä kuvataan suurimpien kaupunkiseutujen aluetaloudellista kehitystä Suomessa vuodesta 1975 lähtien.

Suurien kaupunkiseutujen viimeaikaisen nopean kasvun myötä niiden merkitys on entisestään korostunut. Kaupunki- ja aluetaloustieteen 1990-luvun alussa syntynyt uusi talousmaantiede korostaa kasautumisesta seuraavia markkinaetuja, joilla on suuri merkitys yritysten sijaintipaikkavalinnoille. Kasvun kierteeseen päästyään kaupunkialue voi kasvaa pitkäänkin, jos kasautumisen haittoja saadaan vähennettyä ja jos kansainvälisen talouden veto ylläpitää osaltaan kasvua. Koska suurimmat kaupunkiseudut ovat avainasemassa kansantalouden kehityksessä, niitä kannattaa tarkastella myös omana kokonaisuutenaan. Kuvauksen kohteena ovat tässä yhdeksän suurinta seutukuntaa.

Karkeasti ottaen voidaan todeta, että Suomen aluekehitys on ollut uuden talousmaantieteen ajatusten mukaista. Erityisesti Helsingin seudun voimakas pitkän ajan kasvu nousee esiin, kun kehitystä tarkastellaan arvonlisäyksen, työllisyyden tai kotitalouksien tulojen kannalta. Koska Helsingin seutu on taloudellisesti vetovoimainen korkean tuottavuuden alue, on tutkimus- ja kehityspanoksen suuntaaminen sille kansantaloudellisesti perusteltua. Uuteen teknologiaan panostaneen Oulun seudun pitkän ajan talouskasvu on kuitenkin ollut suurista kaupunkialueista kaik-

nats från odeflaterade uppgifter. Primära inkomster är löner och arvoden, arbetsgivarnas sociala avgifter, kapitalinkomster netto, driftsöverskott och sammansatt förvärvsinkomst som hushållen erhållit.

Helsingforsregionens andel av hela landets produktion och inkomster har efter år 1995 vuxit med cirka fyra procentenheter. Denna tillväxt motsvarar ungefär den nuvarande helhetsvolymen av ekonomin i Uleåborgsregionen. Också Tammerfors-, Uleåborgs- och Jyväskyläregionerna har efter lågkonjunkturen fått en ökad andel av nationalekonomins produktion och hushållens inkomster. Andelen av de flesta andra stora ekonomiska regionerna samt den sammanlagda andelen av små ekonomiområden har enligt båda mätarna haft en nedåtgående tendens.

Till höger i tabell 4 har värdeökningen och hushållens inkomstbildning relaterats till de ekonomiska regionernas invånarantal på så sätt att hela landets motsvarande andel i vart och ett av fallen är 100. Hushållens inkomstbegrepp är nu de disponibla inkomsterna. Ekonomins starka centralisering till Helsingforsregionen efter lågkonjunkturen syns åter tydligt eftersom bara här har båda jämförelsetalen ökat efter år 1995. I Tammerfors-, Jyväskylä- och Kuopio-regionerna har indexet för värdeökningen per invånare stigit men den relativa inkomstnivån har sjunkit något. Den relativa situationen i Uleåborgsregionen har förblivit i stort sett oförändrad, och de relativa nivåerna för andra områden och de sammanlagda nivåerna för övriga Finland har sjunkit.

Sammanfattning

Den föreliggande artikeln baseras på uppgifter i Statistikcentralens regionalräkenskaper, och i den beskrivs den regionala utvecklingen i de största stadsregionerna från år 1975.

I och med den snabba tillväxten i de stora stadsregionerna har dessa fått en allt större betydelse. Den nya ekonomiska geografin som uppstod i början av 1990-talet i stads- och regionekonomin framhäver marknadsfördelar som

kein nopeinta. Myös Tampereen seutu on kasvanut varsin nopeasti, kun taas Turun alueen kehitys on ollut heikompaa. Pienet talousalueet ovat kolmessa vuosikymmenessä menettäneet viidenneksen kansantuoteosuudestaan.

Lähteet: | Källor:

Helsingin kaupungin tietokeskus: Helsingin seutu innovaatiotoimintaa mittaavissa tilastoissa. Helsingin kaupungin tietokeskus, tilastoja 2011:9.

Tilastokeskus: Aluutilinpitotiedot 1975–2008

Tilastokeskus: Tilastollinen vuosikirja 2010, Helsinki

uppstår till följd av koncentration och som har en stor betydelse för företagets val av läge. När tillväxten väl kommit igång kan en stadsregion fortsätta växa en lång tid, om man lyckas minska nackdelarna med koncentrationen och om dragkraften från den internationella ekonomin för sin del upprätthåller tillväxten. Eftersom de största stadsregionerna har en ännu starkare nyckelposition i utvecklingen av nationalekonomin, lönar det sig att granska dem också som sin egen helhet. Här fokuserar beskrivningen på de nio största ekonomiska regionerna.

I grova drag kan man konstatera att Finlands regionala utveckling har följt tankarna i den nya regionekonomin. Särskilt framträder Helsingforsregionens starka långtidstillväxt när utvecklingen granskas med tanke på värdeökning, sysselsättning eller hushållens inkomster. Eftersom Helsingforsregionen är ett ekonomiskt attraktivt område med hög produktivitet är det nationalekonomiskt motiverat att rikta forsknings- och utvecklingsansattningar dit. Långtidstillväxten i Uleåborgsregionen som har satsat på ny teknologi har ändå varit snabbast av alla de stora stadsregionerna. Också Tammerforsregionen har vuxit tämligen snabbt, medan utvecklingen i Åboregionen har varit svagare. De små ekonomiska områdena har på tre årtionden förlorat en femtedel av sin andel av nationalprodukt.

Heikki A. Loikkanen
kaupunkitaloustieteen professori
Helsingin yliopisto ja VATT
Heikki A. Loikkanen
professor i urban ekonomi
Helsingfors universitet och
VATT

Ilkka Susiluoto
erikoistutkija
Helsingin kaupungin tietokeskus
Ilkka Susiluoto
specialforskare
Helsingfors stads faktacentral

Helsingin suurkaupungistuminen nostaa talouden tuottavuutta

Metropoliseringen i Helsingfors ger högre ekonomisk produktivitet

Artikkelissa tarkastellaan suurkaupunkien synnyttämää muuta maata korkeampaa taloudellista tuottavuutta, agglomeraatioetua. Tässä artikkelissa arvioidaan muun muassa, että Helsingin keskusta tuottaa kansantuotetta (bkt:a) enemmän kuin mitkään Suomen vahvimista toimialoista. Agglomeraatioetu sisältää suuren mahdollisuuden urbaanin talouden kehittämislle Helsingissä ja Helsingin seudulla, mutta samalla myös haasteen sekä kaupunkitutkimukselle että suunnittelulle.

Helsingin kehittyminen suurkaupungiksi

Kun Helsinki on suurkaupungistunut, kaupunkisuunnittelu on joutunut yhä monimutkaisempien kysymysten eteen. Kaupunkikehityksen riskitkäiset paineet eivät enää ratkea yhtä helposti kuin ennen, vaikka toteutetaan laadukasta ja vuorovaikutteista kaavatarjontaa ja liikennesuunnittelua.

Vahvin kaupunkidynamiikan paine tulee asuntojen hintojen nousun kautta. Helsingin hinnat ovat jo yli kaksinkertaiset muuhun Suomeen verrattuna. EU vertailussa Helsingin hintataso on kahdeksanneksi kallein 89 kaupungin joukossa, kun bkt-taso/asukas otetaan huomioon. Myös asumistasossa (väljyydessä) Helsinki

Artikeln granskar agglomerationsfördelen, dvs. den relativt högre ekonomiska produktivitet som finns i storstadsområden. Vi gör bl.a. bedömningen att Helsingfors stadskärna producerar mera BNP än någon av de starkaste näringsgrenarna i Finland. Agglomerationsfördelen – sammangyttringsfördelen – innebär en stor chans att utveckla den urbana ekonomin i Helsingfors och övriga Helsingforsregionen, men samtidigt också en utmaning för stadsforskningen och planeringen.

Helsingfors utveckling till storstad

I och med att Helsingfors metropoliserats har stadsplaneringen stött på allt mera invecklade frågor. De olika utvecklingsbehoven i staden är inte lika lätthanterliga som förr, trots att staden producerar högklassig och växelverkande planläggning och trafikplanering.

Av de dynamiska tryckfaktorer som påverkar staden är bostadsprissteget starkast. I Helsingfors är bostadspriserna redan dubbelt så höga som i övriga Finland. En EU-jämförelse placerar Helsingfors som åttonde dyrast bland 89 städer, då BNP-nivån per capita tas i betraktande. I boständstandard (rymlighet) ligger Helsingfors klart efter de övriga EU-städerna – och övriga

on muuta Suomea selvästi jäljessä, niin kuin se on EU kaupunkien vertailussakin. Siinä Helsinki on yhdeksänneksi huonoin 115 kaupungin joukossa. (EU kaupunkivertailu, omat laskelmat 2011).

Korkeat asuntojen hinnat aiheuttavat monenlaisia sosiaalisia ongelmia, joita pyritään vaihtelevalla menestyksellä lievittämään sosiaalipoliittisin toimin ja asuntopoliitiikan keinoin. Mutta aina seuraava hintojen nousunkierros herättää ongelmat kärjistyneinä henkiin, vanhoin ja uusin ilmenemismuodoin.

Suurkaupunki synnyttää agglomeraatioedun

Asuntojen tarjontaongelmaa ja korkeita hintoja kärjistää vielä se merkittävä lisäkysyntä, joka on seurausta suurkaupungistumisen synnyttämästä agglomeraatioedusta. Kysyntää parantaa huomattavasti yritysten toimintaedellytyksiä ja nostaa niiden tuottavuutta. Esimerkiksi paljon asukkaita on myös paljon *asiakkaita*. Suuret asiakasvirrat mahdollistavat suurtuotantoedun hyväksikäytön ja yksikkökustannusten alenemisen. Kun tuotteiden ja palvelujen hinta laskee, niin meneki kasvaa. Tällöin tuotantoa voidaan lisätä, jolloin myös työvoiman kysyntä kasvaa, palkat nousevat, niin kuin verotulotkin. Toisaalta samoin käy muuttoliikkeelle, asuntojen kysynnälle ja hinnoille, jne.

Agglomeraatioetuun liittyvää tutkimusta on maailmalla paljon, mm. Glaeser & Gottlieb 2009, Combes & Duranton & Gobillon & Puga & Roux 2009. Suomessa laaja kaupunkitalouden perusteos Laakso & Loikkanen 2004 tai myös empiiriset Helsinkiin liittyvät Lauronen 2004, 2005. Tämä artikkeli lähestyy asiaa myös empirisesti Helsingin näkökulmasta.

Agglomeraatioetu synnyttää sekä hyötyjä, että haittoja. Kaupunkisuunnittelulla on merkittävä rooli siinä, miten hyvin tai huonosti tätä prosessia ymmärretään ja miten vahvoja taloudellisia tuottavuusetuja kyetään ottamaan käyttöön ja syntyviä ongelmia ratkomaan.

Verrattaessa EU:n suurkaupunkeja toisiinsa, havaitaan merkittävä agglomeraatioedun vaiku-

Finland. Av 115 EU-städer är Helsingfors nionde sämst (EU-stadsjämförelsen, egna beräkningar 2011).

De höga bostadspriserna förorsakar många slags sociala problem, som man med varierande framgång försöker lindra genom social- och bostadspolitiska åtgärder. Men följande prisstegningsomgång väcker alltid liv i problemen i tillspetsad form, i både gammal och ny gestalt.

Storstaden ger en agglomerationsfördel

Problemen med bostadsutbudet och de höga priserna tillspetsas ytterligare av den stora efterfrågan som följer av den agglomerationsfördel som storstadsområdet medför. Denna agglomerationsfördel förbättrar kännbart företagets verksamhetsbetingelser och höjer deras produktivitet. Som exempel är många invånare analogt med många *kunder*. Stora kundströmmar gör det möjligt att sätta in stor produktion och få skalafördelar och lägre enhetskostnader. Då priserna på varor och tjänster sjunker stiger åtgången. Och då kan man utöka produktionen, vilket ger ökad arbetskraftsefterfrågan och stigande löner med därmed ökande skatteintäkter. Å andra sidan blir det motsvarande stimulans för migration, bostadsefterfrågan och -priser, o.s.v..

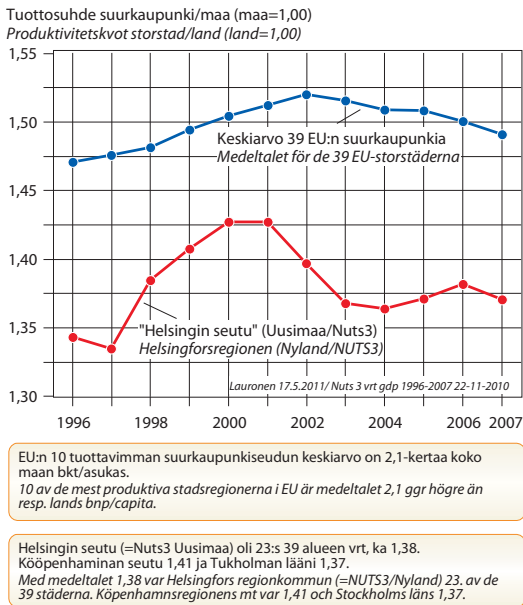
Det finns gott om forskning i agglomerationsfördelar runtom i världen, bl.a. Glaeser & Gottlieb 2009, Combes & Duranton & Gobillon & Puga & Roux 2009. I Finland behandlas ämnet i Laakso & Loikkanens grundläggande verk i stadsekonomi (2004), och i mina helsingforsanknutna empiriska verk (2004, 2005). Denna artikel närmar sig saken också empiriskt ur Helsingfors synvinkel.

Agglomeration – sammanbyggnad – ger både nytta och nackdelar. Stadsplaneringen har en viktig roll i hur bra eller illa denna process förstås och hur starka ekonomiska produktivetsfördelar man förmår tillgodogöra sig – och hur bra man lyckas lösa problemen.

En jämförelse av storstäderna i EU visar betydande verkningar av agglomerationsfördelen.

Kuvio 1. EU:n 39 suukaupungin agglotuottovertailu (bkt/asukas) vrt suukaupunki/koko maa

Figur 1. Jämförelse av agglotivitet (BNP/capita) i 39 EU-storstäder

tus. Suurkaupunkien arvonlisäys, bruttokansantuote asukasta kohti on huomattavasti koko maan keskimäärää korkeampi. EU:n vertailukaupungeissa (39 kpl, Nuts3) arvonlisäys oli vuosina 1996–2007 noin 1,5-kertainen koko maahan verrattuna. (kuvio 1)

Helsingin seudun (=Nuts3; Uusimaa) tuottavuus (bkt/asukas) oli hieman alhaisempi, noin 1,4-kertainen koko Suomeen verrattuna. Osassa EU:n suurkaupunkeja tuottavuus on jopa 2–3 kertainen koko maan bkt tasoon verrattuna. Suomen kannalta on merkittävää, että Helsingin seudun tuottavuus on huomattavasti koko maata korkeampaa.

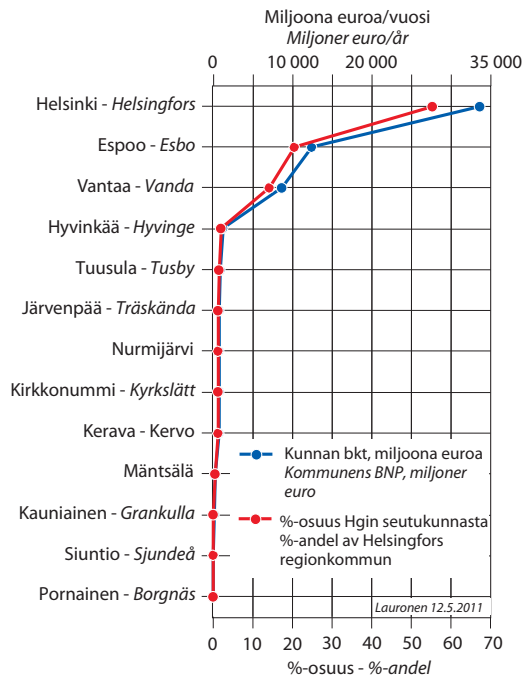
Helsinki on hallitseva seutukunnan sisällä

Helsingin seutukunta (13 kuntaa) tuottaa noin 34 % koko maan arvonlisäyksestä.

Helsingin seutukunnan sisällä Helsinki, Espoo ja Vantaa ovat bkt:n tuotantomäärien suhteen ylivoimaisia muihin seudun kuntiin verrattuna. Pelkästään Helsingin bkt oli vuonna 2007

Kuvio 2. BKT kunnittain Helsingin seutukunnassa; milj. euroa ja %-osuus koko seutukunnasta, v. 2007

Figur 2. BNP kommunvis i Helsingfors regionkommun; miljoner euro och %-andel av regionkommunens värde år 2007

Förädlingsvärdet, bruttonationalprodukten per capita är klart större i storstäderna än i deras respektive länder i medeltal. I 39 jämförda EU-städer (på NUTS3-nivå) var förädlingsvärdet åren 1996–2007 ca. 1,5 gånger så högt som landsmedeltalet.

I Stor-Helsingfors (=NUTS3 dvs. Nyland) var produktiviteten lite lägre, men ändå 1,4 ggr så hög som landsmedeltalet. I en del storstäder i EU är produktiviteten rentav 2–3 ggr så hög som BNP-medeltalet för respektive land. Ur Finlands synvinkel är det av betydelse att Helsingforsregionen har betydligt högre produktivitet än landet som helhet.

Helsingfors dominerar inom regionkommunen

Helsingfors regionkommun (13 kommuner) producerar ca. 34 % av hela landets förädlingsvärde.

34 000 miljoonaa euroa ja 56 % koko seutukunnan arvonlisäyksestä. (Kuvio 2) (Niemi 2010)

Kehyksen ottavat vastaan suuren osan seudun väestönkasvusta ja ovat suoran arvonlisäyksen näkökulmasta vähämerkityksellisiä. Mutta ne ovat merkittäviä sukkuloivan työvoiman tarjoajia ja keräävät ydinalueilta palkkoja ja verotuloja.

Agglomeraatioetu keskittää toimintoja

Agglomeraatioetu vahvistaa yritysten keskinäistä vuorovaikutusta, työnjakoa, keskinäistä riippuvuutta, kilpailua ja erikoistumisen dynamiikkaa. Tällöin agglomeraatioetua tehokkaasti hyödyn-

Inom Helsingfors regionkommun är Helsingfors, Esbo och Vanda överlägsna de andra kommunerna beträffande BNP. År 2007 utgjorde Helsingfors BNP om 34 000 miljoner euro 56 % av hela regionkommunens BNP (Figur 2) (Niemi 2010).

Kranskommunerna tar emot en stor del av regionens befolkningstillväxt men spelar en mindre omedelbar roll för förädlingsvärdet. Men de är viktiga som källor till pendlande arbetskraft och samlar löner och skatteinkomster från kärnområdet.

Agglomerationsfördelen komprimerar

Kuvio 3. Helsinki ja Tukholma; toimistojen vuokrataso ja etäisyys keskustasta (km); euroa/m²/kk (2003)
Figur 3. Helsingfors och Stockholm, kontorshyror (euro/m²/mån) och avstånd till centrum (km) 2003

Toimistojen vuokrataso, euro/m²/kk
 Hyresnivån för kontor euro/m²/mån

◆ Tukholma; euroa/m²/kk - Stockholm; euro/m²/mån
 ● Helsinki; euroa/m²/kk - Helsingfors; euro/m²/mån

Gyllene triangeln (Stureplan-Jarplan-Hötorget)
 Västra + Östra City
 Centrala Östermalm
 Ruoholahti
 Frösunda Haga
 Otaniemi
 Mörby Centrum
 Leppävaara
 Östra Östermalm
 Värtan
 Frihamnen
 Kannelmäki
 Lauttasaari
 Hagalund
 Taka-Töölö
 Punavuori
 Siltasaari
 Sörmäinen
 Hemanni, Vallila
 Herttoniemi
 Helsinki, keskusta
 Kaartinkaup.
 Kruununhaka, Katajanokka
 Pasilat
 Globen området
 Nacka Strand
 Oulunkylä
 Centrala Södermalm
 Gamla Stan
 Västra och Östra Södermalm

<==== Länthen - Västerut HELSINKI - HELSINGFORS Itään - Österut ====>
 <==== Pohjoiseen - Norrut TUKHOLMA - STOCKHOLM Etelään - Söderut ====>

Etäisyys keskustasta, km - Avstånd till centrum, km

Lauronen 16.5.2011 / Tukholma-tsto-vuokr-4-2003 18-4-2007b

tävät toimialat, yritykset ja työpaikat saavat merkittävästi lisätuottavuutta ja pyrkivät keskittymään.

Keskittymisen voimakkuutta kuvaa varsin hyvin toimistotiloista maksetut vuokrat kaupunkien keskustoissa, esimerkiksi Tukholmassa ja Helsingissä. Kuviosta (3) havaitaan, että ydinkeskusta, jossa vuokrataso on 2–3-kertainen muuhun kaupunkiin verrattuna, on aika suppea, säteeltään 2–4 km. Kun ydinalueen tilantarjonta ei enää josta (kaavoituksellisista syistä), syntyy hintakuviioon ns. olkapäät, jotka kertovat cityn laajennusalueiden synnystä. (Hyresnivåguiden 2003) (Lauronen, omat laskelmat 2007)

Tukholman ydinalueen työpaikkamäärä on kaksinkertainen ja työpaikkatiheys / km², noin 3–4-kertainen Helsingin keskustaan verrattuna. (Lauronen 2004)

Kaupungit hyödyntävät agglomeraatioetua eri tavoin kaupunkisuunnittelussa. Tämä näkyy mm. eroina keskustojen rakentamistehokkuuksissa, kuten vaikka Toronton ja Helsingin vertailukuvista havaitaan. (Google Earth).

Agglomerationsfördelen stärker växelverkan, arbetsfördelning, inbördes beroende, konkurrens och specialiseringsdynamik företag emellan. Då får de näringsgrenar, företag och arbetsplatser som effektivt utnyttjar agglomerationsfördelen ett märkbart produktivitetstillägg och försöker anropa sig, gyttra sig samman.

Sammanbygtringens styrka avspeglas mycket bra av företagshyrorna i stadskärnor, t.ex. i Stockholm och Helsingfors. Figur 3 visar att den absoluta stadskärnan, där lokallhyrorna är 2–3 gånger så höga som i staden i övrigt, är ganska liten, ca. 2–4 km i radie. Då utbudet på företagslokaler inte längre räcker till (av planläggningsorsaker) uppstår de s.k. skuldrorna i prisdiagrammet, som vittnar om att city håller på att utvidgas. (Hyresnivåguiden 2003) (Lauronen, egna beräkningar 2007)

I Stockholms city är arbetstillfällena dubbelt så många och arbetstillfällena per kvadratkilometer 3–4 ggr så många som i Helsingfors stadskärna (Lauronen 2004).

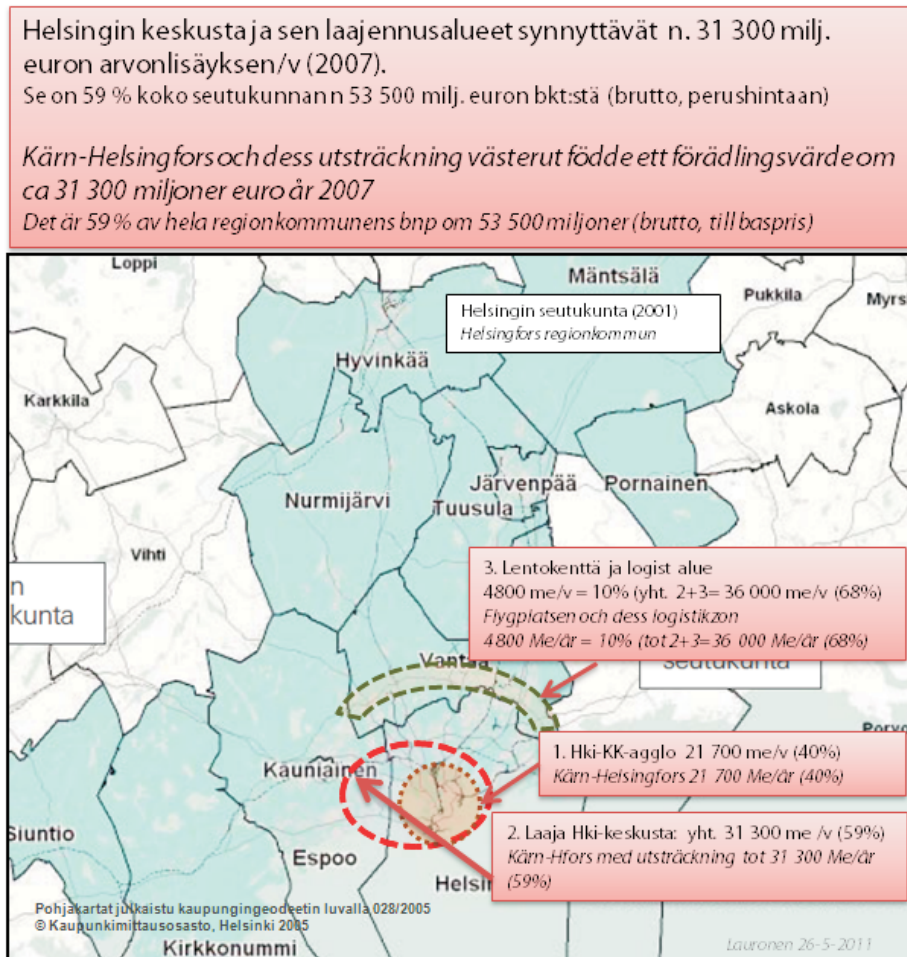
Kuvio 4. | Figur 4.

Agglomeraatioetu syntyy paljolti keskustoissa
Agglomeraatioedun vahvistama lisätuottavuus ja keskittymisen dynamiikka johtavat siihen, että suuri osa seutukunnan arvonlisäyksestä tuetaan Helsingin keskustassa ja sen lähetyvillä.

Olika städer utnyttjar agglomerationsfördelen på olika sätt i stadsplaneringen. Detta märks bl.a. på skillnader i stadskärnornas exploateringsgrad, som bilderna av t.ex. Toronto och Helsingfors åskådliggör (Google Earth).

Kuvio 5. | Figur 5.

Helsingin ydinkeskusta tuottaa arvonlisäystä noin 10 000 miljoonaa euroa vuodessa ja kanta-kaupunki lähes 22 000 milj. euroa. Kun keskustan laajentumisalueet Espoon puolelle huomioidaan, syntyy yhteensä noin 31 000 miljoonaa euroa/vuosi, eli lähes 60 % koko seutukunnan arvonlisäyksestä. (kuvio 5¹).

Helsingin taloudellista merkitystä voidaan havainnollistaa vertaamalla sitä koko maan tär-

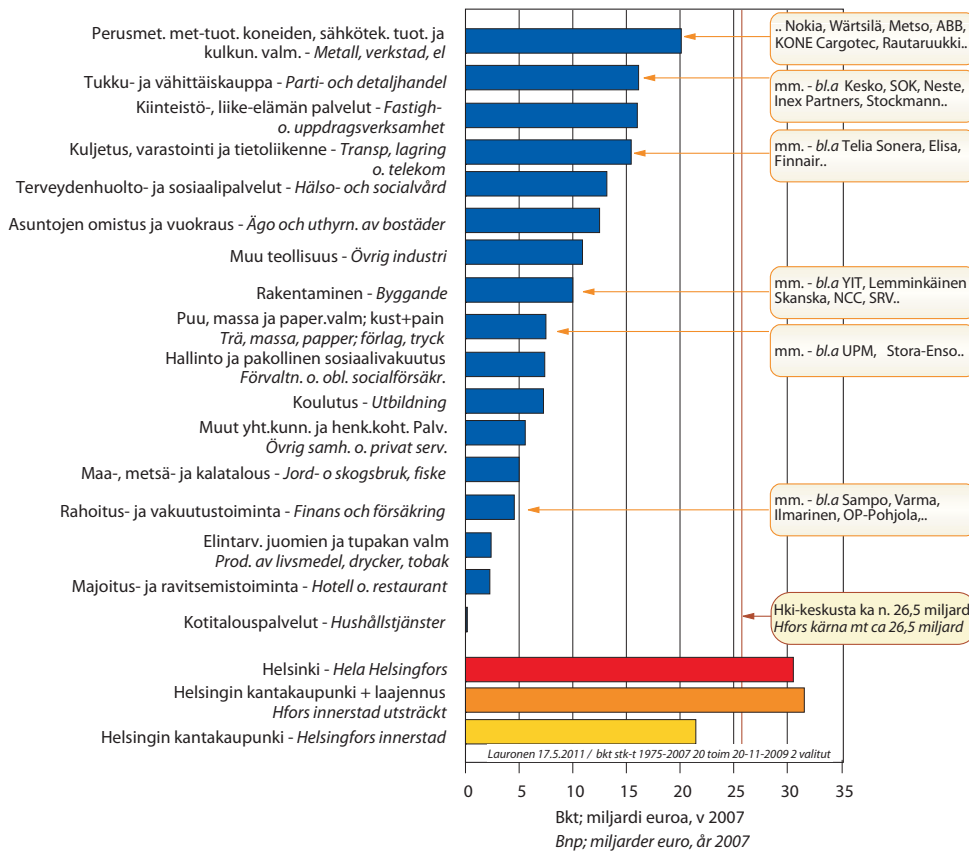
Agglofördel uppstår i hög grad i stadskärnor

Den extraproduktivitet som agglomerationsfördelen stärker leder tillsammans med sammangyttringsdynamiken till att en stor del av regionkommunens förädlingsvärde produceras i Helsingfors stadskärna och dess närhet.

Helsingfors stadskärna producerar årligen ca. 10 000 miljoner euro i förädlingsvärde och hela innerstaden nästan 22 000 miljoner. Om man

¹Helsingin keskusta-alueiden bkt-määrät on laskettu vuoden 2007 kuntien bkt-luvuista, vuoden 2000 alueellisten palkkasummajakaumien avulla. (YTV:n/Helsingin tietokeskuksen lisätilaus väestölaskenta 2000 palkka-aineistosta 2003 / Tilastokeskus. (Jos uudemmat tiedot olisivat käytettävissä, jakaumat hieman muuttuisivat, erityisen lentokenttäseutu nousee, mutta suuruusluokat säilynevät.) | BNP-beloppen för Helsingfors centrumområden har räknats ut ur BNP för år 2007, med hjälp av de lokala lönesummafördelningarna år 2000. (SAD:s / Faktacentralens tilläggsurval till löneavsnittet i FoB 2000, Statistikcentralen 2003.) Om det fanns nyare data att tillgå skulle fördelningarna vara något annorlunda – i synnerhet zonen kring flygplatsen hade varit högre – men storleksklasserna torde bestå.

Kuvio 6. Suomen toimialoittaisen bkt:n vertaaminen Helsinkiin, kantakaupunkiin ja sen laajennuksiin: miljardi euroa 2007
Figur 6. Jämförelse mellan BNP näringsgrensvis i Finland, Helsingfors, innerstaden och dess utsträckning: miljarder euro 2007

Bkt, Suomi 156,9 miljardia euroa. Helsingin seutukunta 53,5 miljardia (n 34 %)
 Bnp Finland 156,9 miljarder euro. Hfors regionkommun 53,5 miljard (ca 34 %)

keimpiin talouden sektoreihin. (Kuvio 6). Vertailusta havaitaan, että Helsingin kantakaupungin, sen laajempi alue ja koko kaupungin talousklusteri ylittävät selvästi vuotuisella arvonlisäyksellään Suomen jokaisen avaintoimialan.

Perinteisesti on ajateltu, että Suomen talouskehitys ja kilpailukyky ovat vahvojen yritysten ja toimialojen varassa (metalli, metsä ja ICT). Niiden onnistumisesta on kannettu huolta, ja niihin on panostettu mm. noiden alojen erityiskoulutukseen, tutkimukseen, tuotekehittelyyn, kilpailukyyn, devalvaatioihin, erikoisrahoitukseen, infrastruktuuriin, investointitukeen jne. Mutta sitä vastoin agglomeraatioetuuja ja Helsingin keskus-

också räknar med stadskärnans utsträckning till esbosidan uppkommer årligen 31 000 miljoner euro, dvs. nästan 60 % av hela regionkommunens förädlingsvärde i området (Figur 5¹).

Helsingfors ekonomiska betydelse kan åskådliggöras genom en jämförelse med de viktigaste ekonomiska sektorerna i hela Finland (Figur 6). Jämförelsen visar att Helsingfors innerstad i sin större omfattning och hela stadens ekonomiskluster har ett klart större årligt förädlingsvärde än någon av Finlands viktigaste näringsgrenar.

Det har varit vanligt att tänka att Finlands ekonomiska utveckling och konkurrenskraft hänger på starka företag och näringsgrenar (me-

tan rooliin, ei ole juurikaan kiinnitetty huomiota. Tulisiko ajattelua nyt muuttaa?

Miten eteenpäin?

Yleisesti vallitsee näkemys, että Helsingin seutu on Suomen kehityksen kannalta tärkeä. Mutta merkittävin taustavoima sille, että näin on, eli agglomeraatioetu, on hyvin heikosti tunnettu ja siksi myös puutteellisesti hyödynnetty. Ei ole myöskään ole huomattu, että tällainen keskittyneen urbaanin talouden lisäetuottavuus on Suomessa tarjolla vain Helsingissä ja Helsingin seudulla. Olisi vastuutonta jättää sen anti hyödyntämättä.

Emme tiedä mitä kaikkia mahdollisuuksia liittyy agglomeraation ja urbaanin talouden systemaattiseen kehittämiseen ja hyväksikäyttöön. Toisaalta tiedämme, että kaupungit ja kaupunkitaloudet voivat toimia hyvin tai huonosti. Esimerkiksi tärkeä huonon toimivuuden ilmentymä on korkeat asuntojen hinnat. Kun urbaani talous on pääosin palvelutaloutta, jossa työvoiman hinnalla on tärkeä rooli, korkeat asuntohinnat heikentävät merkittävästi talouden toimintaa. Kun toiminnot keskittyvät ja asuminen hajaantuu seudulle, työ- ja asuntomarkkinoilla saavutettavuudella on yhä tärkeämpi rooli ja niin edelleen.

Olisi hyödyllistä, jos kaupunkipolitiikkaa ja suunnittelua voitaisiin kehittää. Pitkälti kaavoituksen ympärille kietoutunut kaupunkisuunnittelu kaipaisi rinnalleen vahvempaa strategisen suunnittelun otetta. Suunnittelussa tulisi olla oma roolinsa agglomeraatioedulla, asunto- ja tonttimarkkinoilla ja yleisemmin urbaanilla taloudella ja sen dynamiikalla.

tall, skog och ICT). Dessa har man hyst omsorg om och i dem har man investerat bl.a. genom specialutbildning, forskning, produktutveckling, konkurrenskraft, devalveringar, specialfinansiering, infrastruktur, investeringsstöd o.s.v.. Men vid agglomerationsfördel och Helsingfors centrumets roll har inte så mycket uppmärksamhet fås. Är det dags att tänka om?

Hur gå vidare?

En allmän uppfattning är att Helsingforsregionen spelar en viktig roll för Finlands utveckling. Men den viktigaste bakgrundskraften till denna roll, dvs. agglomerationsfördelen, är ganska okänd och därför också bristfälligt utnyttjad. Man har inte heller märkt att den extraproduktivitet som en sammangyttrad urban ekonomi kan ge finns till buds bara på ett ställe i Finland: i Helsingfors och dess region. Det vore ansvarslöst att lämna den outnyttjad.

Vi vet inte vilka alla möjligheter som gömmer sig i ett systematiskt utvecklande och utnyttjande av agglomeraationsfördelen och den urbana ekonomin. Men å andra sidan vet vi att städer och stadsekonomier kan fungera bra eller dåligt. En yttring av dålig funktionalitet är t.ex. höga bostadspriser. I och med att urban ekonomi i huvudsak handlar om serviceekonomi, där arbetskraftens pris spelar en viktig roll, försämrar höga bostadspriser ekonomins funktionalitet i betydande grad. Då funktioner anhopas och boendet splittras i regionen får närbarheten en allt viktigare roll på arbets- och bostadsmarknaden, och så vidare.

Det vore till fördel om stadspolitik och planering kunde utvecklas. Förutom en närmast planläggningsbaserad stadsplanering skulle det behövas ett starkare strategiskt planeringsgrepp. I denna planering borde agglomerationsfördelen ha sin givna roll, liksom också bostads- och tomtmarknaden och mera allmänt den urbana ekonomin och dess dynamik.

Lähteet: | Källor:

Combes PierrePhilippe & Duranton Gilles & Gobillon Laurent & Puga Diego & Roux Sébastien (2009); The productivity advantages of large cities: Distinguishing agglomeration from firm selection

EU-kaupunkivertailu; Omat laskelmat (2011), tilastoaineiston lähteet; Eurostat / Regions and cities (2010) ja Urban Audit (2008, vuoden 2001 vertailutiedot)

Glaeser Edward L. & Gottlieb Joshua D. (2009) The Wealth of Cities: Agglomeration Economies and Spatial Equilibrium in the United States

Google Earth

Hyesresiväguiden 2003: Tukholman toimistovuokrat, excel-aineisto

Laako Seppo, Loikkanen Heikki A. (2004) Kaupunkitalous, johdatus kaupungistumiseen, kaupunkien maankäyttöön sekä yritysten ja kotitalouksien sijoittumiseen

Lauronen Esko (2004) Kaupunkituottavuus; Lontoon, Tukholman ja Helsingin vertailu. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2004:4

Lauronen Esko (2005) Helsingin kaupunkituottavuus; Miksi Helsinkiä ja seutua kannattaa kehittää. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2005: 8

Lauronen Esko (2007) Omat laskelmat: Toimistojen vuokrataso ja etäisyys Helsingissä ja Tukholmassa 2003 (excel-aineisto)

Niemi Erkki (2010) Tilastokeskus, aineisto. Kuntatason bkt tiedot 2007 (Tietokeskus; Ilkka Susiluoto)

Tilastokeskus, Altika. Vuoden 2007 arvonlisäys (bkt) tiedot; Tuotannon ja työllisyyden aluetilit

Esko Lauronen on insinööri Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosastolla

Esko Lauronen är ingenjör vid Översiktsplaneringsavdelningen på Helsingfors stads stadsplaneringskontor

ESA KATAJAMÄKI

Muistoja kansainvälisestä ja liikunnallisesta tietokeskuksesta

Minnen av en internationell och sportig faktacentral

Tätä kirjoittaessa katselen toisella silmällä jääkiekon MM-kisojen loppuottelua Suomi–Ruotsi. Tilanne ensimmäisen erän jälkeen on maaliton tasapeli. Suomen ainoasta mestaruudesta onkin jo 16 vuotta, mikä kuitenkin tuntuu kuin eiliseltä. Ensimmäisen mestaruuden aikana työskentelin vielä Tielessä ja ajan nopea kulku tuntuu uskomattomalta tästäkin näkökulmasta.

Tilastoyhteistyötä jääkiekon suurmaiden kanssa

Tänä vuonna lätkässä neljän parhaan joukkoon pääsivät Suomen lisäksi Ruotsi, Tsekki ja Venäjä. Pääsin tutustumaan näiden kaikkien kolmen maan pää- tai muihin suurkaupunkeihin Tielessä työskentelyn aikana tilastojen valossa.

Euroopan kulttuuripääkaupunkihakemuksen liittyen 1990-luvulla tehtiin kaupunkivertailuja mm. Helsinki-Praha taskutilasto. Itse en varsinaisesti osallistunut taskutilaston tekemiseen, mutta pääsin kuitenkin kirjoittamaan artikkelin siitä Helsingin Henkeen. Sinänsä artikkelin sisällöstä ei ole jäänyt kovin paljoa mieleen, mutta kyllä siinä ainakin yksi lause oli jääkiekosta.

Då jag börjar skriva detta ser jag med ett öga på finalmatchen i ishockey, denna gång mellan Sverige och Finland. Efter första perioden står spelet noll–noll. 16 år har gått sedan Finland vann sitt hittills enda världsmästerskap i hockey, men det känns som igår. Då det begav sig jobbade jag fortfarande på Faktacentralen. Oj, vad tiden har gått snabbt också ur den synvinkeln.

Statistiksamarbete med ishockeyns storländer

I år tog sig förutom Finland även Sverige, Tjeckien och Ryssland till semifinal. Under mitt arbete vid Faktacentralen fick jag tillfälle att bekanta mig med storstäderna i samtliga tre länder – i statistikens ljus.

I samband med Helsingfors stads ansökan om att få bli europeisk kulturhuvudstad gjorde vi på 1990-talet olika stadsjämförelser, bl.a. en fickstatistik om Helsingfors och Prag. Jag deltog inte själv i det arbetet, men jag ombads skriva en artikel om fickstatistiken i stadens personaltidning Helsingin Henki. Minns inte längre så noga vad jag skrev, men med säkerhet handlade åtminstone någon fras om ishockey.

Pietari – Helsinki – Turku – yhteisen tilastojulkaisun synty

Välirävästustajamme Venäjän osalta yhteistyö tiivistyi Pietarin, Helsingin ja Turun yhteisen kaupunkitilastojulkaisun ”Pietari–Helsinki–Turku numeroina” tekemiseen. Toimiekseni tämän julkaisun päätoimittajana minulla oli loistava mahdollisuus tutustua sekä Pietarin että Turun tilastoihin ja tilastojen tekijöihin. Julkaisun valmistelu- ja toteutusvaiheessa pietarilaiset vierailivat Tielessä ja myös me tieläiset kävimme Pietarin tilastokomiteassa vierailulla. Pietarin ja Helsingin tilastojen osalta muuttujien sekä niiden määritelmien vertailukelpoisuudessa oli kohtuullisesti haasteita. Lopulta yhteismitalliset muuttujat löydettiin ja kaikki osapuolet olivat tyytyväisiä julkaisuun. Tilastojen lisäksi julkaisu sisälsi lyhyen tekstimuotoisen kuvauksen mukana olleista kolmesta kaupungista. Julkaisun toimittamisen apuna oli Etiopiasta kotoisin oleva Helsingin yliopistossa tilastotiedettä opiskeleva ”Shewa”, joka Venäjällä opiskelleena hallitsi venäjän kielen. Shewa oli hyvin kohtelias ja miellyttävä työkaveri ja hänen lyhyestä opiskeluun liittyvästä harjoittelusta Tielessä jäi hyvät muistot.

Nordstatin ensiaskeleet

Ruotsalaisten kanssa yhteistyön pääfoorumi oli omalta osaltani 1990-luvun alussa Nordstat-tilastotietokanta. Pääsin osallistumaan Asta Mannisen tarmokkaalla johdolla Nordstatin ensimmäisten versioiden toteuttamiseen. Työhöni kuului tietojen kokoamista sekä Helsingin että osittain muidenkin Suomen suurkaupunkien osalta sekä tietojen vastaanottamista ja tarkistamista muista yhteistyöhön osallistuvista kaupungeista. Alkuvaiheessa tiedot koottiin excel-taulukoihin. Nykyisin nämä pohjoismaisten suurkaupunkien tilastot löytyvät jo paljon käyttäjystävällisemmästä Nordstat tietokannasta. Tietokannan perustamisvaiheessa käytiin useita neuvotteluja muuttujaluetteloista ja muuttujien määrittämisestä. Hyvillä mielin voi katsella nykyistekin tietosisältöä, sillä useita alussa mukaan otet-

Työmatkalla Pietarissa 1996. - På tjänsteresa i S:t Petersburg 1996.

Samstatistik S:t Petersburg – Helsingfors – Åbo

För Finlands semifinalmotståndare Rysslands del komprimerades samarbetet i en gemensam stadsstatistik om S:t Petersburg, Helsingfors och Åbo. Som chefredaktör för denna publikation hade jag tillfälle att bekanta mig med statistik och statistikmakare från både Petersburg och Åbo. Både i publikationens beredningsskede och dess genomförningsskede besökte petersburgarna Faktacentralen, och även vi åkte och hälsade på hos Peterburgkomstat. Statistiken från Petersburg innebar en viss utmaning beträffande definitioner och jämförbarhet. Men småningom hittade vi jämförbara gemensamma variabler, och alla parter blev nöjda med publikationen, som också innehöll en komprimerad textpresentation av de tre städerna. Med i vårt team hade vi också etiopiern Shewa, som studerat i Moskva och var förtrogen med ryskan. Shewa var en mycket artig och trevlig arbetskamrat och av hans korta studierelaterade praktik vid Faktacentral har jag goda minnen.

tuja tietoja on edelleen mukana. Tämä osoittaa, että alkuvaiheessa valmistelua vetänyt työryhmä osasi valita mukaan aikaa kestävästi tietosisällön. Nordstat -yhteistyön kohokohta oli julkaisu, jota pääsin mukaan kokoamaan ja kirjoitin julkaisuun myös kuvausta Helsingin osalta.

Tässä yhteydessä on syytä tarkentaa, että Nordstat yhteistyö oli toki alusta saakka yhteistyötä kaikkien Pohjoismaiden suurimpien kaupunkien kanssa, ei pelkästään Ruotsin kaupunkien. Tanskalaisista yhteistyökumppaneista mieleeni on jäänyt syvän asiantuntemuksen lisäksi kielitaidolleni haasteellinen ”skandinaaviska”. Norjalaiset olivat numerotarkkoja ja heidän kaupunkien välinen tilastoyhteistyö oli jo tuolloin pitkälle yhdenmukaistettua.

Nyt pelistä on jo toinen erä takana ja tilanne on 1–1.

Työtehtävät Tiekkeen vuosien jälkeen

Työskentelin erityisesti 1990-luvun alkupuoliskolla lähes vuorotellen kaupunkitilastojen ja maataloustilastojen parissa. Kaupunkitilastojen ja maataloustilastojen historian pituudessakin in yhtymäkohtia. Maatalouslaskenta Suomessa täytti juuri sata vuotta. Suomen liityttyä EU:n jäseneksi urani ajautui yhä enemmän maataloustilastoihin. Jäsenyyden myötä myös maataloustilastojen tekeminen muuttui hyvin kansainväliseksi ja Tiekeessä saadut kokemukset kansainvälisestä tilastoyhteistyöstä ovat olleet korvaamattoman arvokkaita myöhemmin työelämässä. Nykyisessä työpaikassani (Tieke, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus) EU-kokoukset ovat arkipäivää. Lisäksi kokoonnumme säännöllisesti ja teemme yhteistyötä sekä Pohjoismaiden että Baltian maiden tilastoviranomaisten kesken. Tällä hetkellä olen mukana myös Tilastokeskuksen vetämässä projektissa, jossa viemme hyviä käytäntöjä ja pyrimme kehittämään Kirgisian maataloustilastoja. Kansainvälisyyden osalta työurani mieleen jäävin kokemus on työskentely Eurostatissa 2000-luvun alussa.

Nordstats begynnelsekedan

I svenskarnas fall var huvudforumet för vårt samarbete för min del de första versionerna av databasen Nordstat i början av 1990-talet. Under Asta Manninens energiska ledning fick jag delta i utformandet av dessa versioner. Till mina åligganden hörde att samla in uppgifter för Helsingfors och – delvis – de övriga finländska stadsregionerna och att ta emot och kontrollera de uppgifter som skickats in från de övriga nordiska stadsregionerna. Till en början samlade vi dem i excel-tabeller, men numera finns Nordstats statistik i en mycket användarvänligare databas. Då vi gjorde upplägget för databasen hade vi flera överläggningar om innehållet, dvs. variabler och definitioner. Nu känns det gott att bläddra i databasen sådan den är idag – mycket av det vi tog med i början finns ännu kvar. Det visar att vår arbetsgrupp lyckades välja ett innehåll som håller för tidens tand. Höjdpunkten i Nordstat-samarbetet var publikationen, som jag var med om att sammanställa, förutom att jag skrev en beskrivning av Helsingfors.

Det är skäl att precisera att Nordstat ända från början var ett projekt som förenade statistikkollegor från de största städerna i alla nordiska länder, inte bara Sverige. Av våra danska samarbetspartners minns jag förutom deras gedigna sakkunskap även den för mina språkkunskaper utmanande skandinaviskan. Norrmännen var noga med siffrorna, och deras statistiksamarbete städer emellan var redan då i hög grad förenhetligt.

Nu står matchen redan 1–1 och två perioder är spelade.

Efter åren vid Faktacentralen

Under förra hälften av 1990-talet jobbade jag nästan turvis med stadsstatistik och lantbruksstatistik. I och med att Finland blev medlem av EU kom jag allt mera in på lantbruksstatistik. Genom medlemskapet blev vår lantbruksstatistik också mycket internationellare, och de erfarenheter av internationellt samarbete jag inhämtat vid Fakta-

Parhaat Tieke-muistot

Nyt kun jääkiekon mestaruus ratkesi, on syytä palata vielä muihin Tieke-muistoihin ennen varsinaiseen juhlimiseen liittymistä.

Vaikka työtehtävät olivatkin mielenkiintoisia, parhaat muistot jäävät kuitenkin kanssakäymisestä työkavereiden kanssa. Tässä onkin hyvä tilaisuus kiittää kaikkia Tiekeläisiä, joihin tutustuin Tieke-vuosien aikana.

Työkavereiden jälkeen mieleeni ovat jääneet erilaiset liikuntaan liittyvät tapahtumat. Heti ensimmäisenä kesänä pääsin mukaan Suomi-Juoksee viestiin vierailevana tähtenä Nuorisooasiankeskuksen joukkueeseen. Tässä ideana oli juosta Utsjoelta Helsinkiin yötä päivää siten että yksi joukkueesta oli koko ajan juoksemassa. Sinänsä tylsän tuntuinen tapahtuma, mutta oheistapahtumineen kyseessä oli aivan rento liikuntatapahtuma, johon osallistuimme useana vuonna peräkkäin. Lihavimpina 90-luvun vuosina tähän viestiin liittyi myös kaupungin rekrytointikampanja, jossa pyrittiin houkuttelemaan työntekijöitä Helsingin kaupungille matkan varrelta.

Vaikka työtehtävät ovatkin vieneet jo melko kauan sitten pois Tiekestä, säännöllinen yhteydenpito jatkuu yhä liikunnan merkeissä. Heti ensimmäisenä syksynä aloin käymään perjantaisin lentopallovuorolla Olympiastadionilla. Paikka on jo useaan otteeseen vaihtunut, mutta näillä vuoroilla olen pysynyt tähän saakka kohtuullisesti kärryllä siitä mitä Tiekessä tapahtuu. Uskon ja toivon että tapaamiset lentopallon merkeissä jatkuvat vielä vuosia. Lisäksi juoksukisoissa silloin tällöin törmään tutkuspäällikön kanssa, joka juoksee nykyisin joko huolestuttavan kovaa tai sitten oma vauhtini on alkanut hiipumaan,

Erittäin hyvin mieleeni on jäänyt myös lihapullien syömiskilpailun jaettu voitto, mutta tästä kisasta ja erityisesti sen lopputuloksesta saadaan mahdollisesti toinenkin näkemys Antti Kariston kertomana Kvartin myöhemmissä numeroissa. Syömisen saralla Tieken jälkeiset saavutukseni ovat jääneet vähäiseksi. Ainoa mainittava teko

centralen blev ovärderliga. I mitt nuvarande arbete vid Jord- och skogsbruksministeriets informationstjänstcentral är EU-möten en del av vardagen. Dessutom träffas vi regelbundet och samarbetar med både de nordiska och de baltiska ländernas statistikmyndigheter. För närvarande sitter jag också med i ett projekt lett av Statistikkentralen, där vi exporterar god praxis och försöker utveckla lantbruksstatistiken i Kirgisien. Men i internationellt hänseende anknyter mina mest minnesvärda erfarenheter till mitt arbete vid Eurostat i början av 2000-talet.

Bästa minnena av Faktacentralen

Nu är matchen slut och vi vet vem som blev världsmästare. Jag vill ändå återgå till några minnen från Faktacentralen innan jag sällar mig till segerfirarna.

Hur intressanta arbetsuppgifterna än var hänger de bästa minnena samman med umgänget med arbetskamraterna. Dessa rader ger mig möjlighet att tacka alla dem jag fick träffa under åren på Faktacentralen.

Och näst efter arbetskamraterna skulle jag kanske, trots det verkligt intressanta arbetet, ändå placera idrotten och motionen vid Faktacentralen. Genast första sommaren som sommarjobbare fick jag vara med som gäststjärna i Ungdomscentralens lag i stafetten Suomi Juoksee (Finland springer). Idén var att lagen skulle springa oavbrutet från Utsjoki längst i norr ner till Helsingfors så att en i laget sprang medan de andra vilade. Det kan låta tråkigt, men med alla anknytande jippon blev det en makalöst avslappnad (idrotts)fest, som jag sedan deltog i flera år å rad. Under de fetare åren mot slutet av 1990-talet kopplades stafetten samman med en rekryteringskampanj, där man försökte locka folk i bygderna att komma och jobba för Helsingfors stad.

Trots att arbetet redan för ganska länge sedan förde mig bort från Faktacentralen fortsätter kontakten ännu i motionens tecken. Genast första hösten började jag gå med i Faktacentralens

lienee laatikollisen (25 kappaletta) pusuja syöminen pidennetyllä kahvitauolla, josta todistuksena roikkuu kunniakirja työhuoneeni seinällä. Tämä voisi olla hyvä jälkiruokahaaste lihapullakisan osallistujille. Virallinen kisamaku on mansikka.

fredagsvolleyboll på Olympiastadion. Sedan dess har adressen ändrats många gånger, men tack vare dessa fredagar har jag hittills hållits ganska bra underrättad om vad som händer på Faktacentralen. Jag hoppas och tror att vi ännu i många år kan träffas på volleybollplanen. Dessutom stöter jag vid löptävlingar ibland ihop med forskningschefen, som numera redan springer alarmerande fort – eller är det min egen fart som håller på att avta?

Jag minns också mycket väl en delad seger i köttbullsätning – men det kan hända att sanningen om slutresultatet är en annan då Antti Karisto i ett senare Kvartti-nummer i år berättar om tävlingen. Efter åren på Faktacentralen har mina bedrifter inom ätande varit anspråkslösa. Enda undantaget torde vara förtäringen av 25 chokladkyssar (en låda) under en förlängd kaffepaus, varom ett diplom ännu vittnar på mitt arbetsrums vägg. Detta kunde vara en god dessertutmaning för deltagarna i köttbullstävlingen. Den officiella tävlingssmaken är jordgubbe.

Esa Katajamäki

Tuotantopäällikkö

Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus

(Työskentelin useammassa jaksossa Tieessä vuosien 1989 ja 1997 välillä)

Esa Katajamäki

Produktionschef

Jord- och skogsbruksministeriets informationstjänstcentral

(jobbade vid Faktacentralen i flera repriser mellan 1989 och 1997)

MARTA GOMES

Kokemuksia työskentelystä Helsingissä ja Portossa

Erfarenheter av arbete i Helsingfors och Porto

Kansainvälisen Leonardo da Vinci -liikuvuushankkeen kautta sain mahdollisuuden suorittaa 10 viikon harjoittelujakson Helsingin kaupungin tietokeskuksessa. Harjoittelun pääpainona oli syventää tietämystäni kaupunkitutkimuksessa hyödynnettävistä työskentely-, organisointi- ja analysointitavoista (tilasto- ja paikkatiedon analysointi). Harjoittelu alkoi maaliskuun alussa ja päättyi toukokuun puolivälissä.

Juuri kaupunkitutkimusyksikkö valikoitui harjoittelupaikaksi pääasiassa sen takia, että sen tekemä työ sivuaa tehtäviäni Porton kaupungin palveluksessa, mutta myös hyvä suhde molempien osapuolien välillä vaikutti valintaan.

Työskentelen tutkimusosastolla, joka on osa Porton kaupungin tutkimus- ja suunnitteluvirastoa. Yksikkömme suunnittelee ja kehittää tutkimuksia ja seurantajärjestelmiä, joita voidaan hyödyntää Porton kaupungissa ja sitä ympäröivällä suurkaupunkialueella. Tutkimustyömme tavoitteena on lisätä kaupunkidynamiikkaan liittyvää tietoa, jonka avulla voidaan tarjota asianmukaista tukea poliittiseen ja tekniseen päätöksentekoon.

Harjoitteluohjelman puitteissa minua pyydettiin vertaamaan Helsingin ja Porton kaupunkien työkokemukseni perusteella. Tehtävä on haasteellinen, kun otetaan huomioon, että vietin Suomen pääkaupungissa varsin lyhyen ajan. Täs-

I samband med det internationella rörlighetsprogrammet Leonardo Da Vinci hade jag möjlighet att genomföra en tio veckor lång praktik om Helsingfors på Helsingfors stads faktacentral. Initiativet var ett utbildningsprogram på arbetsplatsen, vars huvudmål var att fördjupa kunskaperna om stadsforskning, både vad gäller analysmetoder (statistisk och spatiell analys) och arbets- och organiseringsmetoder. Utbildningen började i början på mars och slutade i mitten på maj.

Anledningen till att välja denna institution, Stadsforskningsenheten, har huvudsakligen att göra med den forskning som utförs av den enheten, vilken vi identifierar som en referens för avdelningen där jag arbetar i staden Porto, men även med de goda relationerna mellan de två institutionerna.

Jag arbetar på Studieavdelningen, som är en del av Porto stads studie- och planeringskontor. På den enheten tar vi fram och utvecklar studie- och övervakningssystem för Porto stad och storstadsområdet Porto. Syftet med våra studier är att öka kunskaperna om stadsdynamiken, som skulle kunna utgöra ett starkt och lämpligt stöd till det politiska och tekniska beslutsfattandet.

Inom detta utbildningsprogram fick jag i uppdrag att jämföra de två städerna Helsingfors och

tä syystä en kykene antamaan syvällistä arvioita Helsingin todellisesta tilanteesta enkä vertailemaan kaupunkien eroja ja samankaltaisuuksia kovinkaan kattavasti. Näin ollen keskityn tiettyihin tekijöihin, jotka kiinnittivät huomioni joko siksi, että kaupungit eroavat niissä toisistaan tai että olen taustani vuoksi herkempi havainnoimaan ko. asioita. Helsinki ja Porto eroavat toisistaan luonnollisesti monilla muillakin alueilla, joten tarkoitukseni ei ole kirjoituksessani osoittaa kaupunkien olennaisimpia eroja.

Demografinen ja alueellinen näkökulma

Helsinki ja Porto ovat monessa suhteessa kaksi erilaista todellisuutta, joista löytyy lukuisia eroavuuksia: poliittiset ja hallinnolliset järjestelmät, talous, demografinen jakauma, sosiaaliset rakenteet jne. Myös kaupunkien mittasuhteet ovat erilaiset, tarkasteli niitä sitten kansallisten kaupunkirakenteiden tai Euroopan kaupunkien näkökulmasta. Vaikka kaupungeilla on kummallakin omat vahvuutensa ja heikkoutensa, molempien rasitteena on samankaltaisia ongelmia ja haasteita, jotka ovat tyypillisiä useimmille kaupungeille.

Helsinki on Suomen pääkaupunki, maan poliittinen ja hallinnollinen keskus, jossa on lähes 585 000 asukasta. Kaupunki on myös Suomen alueellinen keskus, johon on keskittynyt suuri osa maan taloudellisesta toiminnasta, noin 25 % väestöstä ja yrityksistä sekä noin kolmannes työpaikoista ja bruttokansantuotteesta.

Porto taas on Portugalin toiseksi suurin kaupunki, jonka asukasluku on noin 210 000. Kaupunkiin, joka on Porton suurkaupunkialueen keskus, on keskittynyt paljon julkisia palveluita sekä runsaasti hallinnollista ja taloudellista toimintaa. Suurkaupunkialueella asuu noin 16 % koko maan väestöstä, ja alue tuottaa noin 15 % Portugalin bruttokansantuotteesta.

Porton suurkaupunkialueella on 26 prosenttia enemmän asukkaita kuin pinta-alaltaan puolta pienemmällä Helsingin seudulla. Alueiden kaupunkirakenteessa ja maankäytössä on yhtäläisyyksiä, mutta myös muutamia yksilöllisiä piir-

Porto med avseende på mina arbetserfarenheter här. Detta innebär en utmaning för mig med tanke på den kortvariga vistelsen i den finska huvudstaden. Av samma anledning kan jag inte göra en korrekt bedömning av stadens verklighet eller vara uttömmande när det gäller att identifiera skillnaderna och likheterna mellan de två städerna. Därför fokuserade jag på en del aspekter som fångade min uppmärksamhet mera, på grund av antingen kontrasten mellan städerna eller min större känslighet för de aktuella frågorna. Det finns dessutom många fler skillnader än dem som har identifierats i uppsatsen, så jag menar inte att dessa nödvändigtvis är de huvudsakliga aspekter som skiljer Helsingfors och Porto åt.

Demografi och territoriella mått

Helsingfors och Porto är två skilda verkligheter på många nivåer, politiskt och administrativt, ekonomiskt, demografiskt, socialt osv. De är städer på olika skalor vad gäller både deras nationella stadssystem och de europeiska städernas nätverk. Båda städerna, trots att de var för sig har sina egna starka och svaga sidor och utmärkande problem att handskas med, konfronteras dock av en liknande uppsättning med problem och utmaningar som egentligen är gemensamma för de flesta städer.

Helsingfors är Finlands huvudstad, landets politiska och administrativa mittpunkt, med nästan 585 000 invånare. Staden är även mittpunkten för den finska region som har den största ekonomiska dynamiken, med cirka 25 % av befolkningen och företagen, en tredjedel av landets arbetsstyrka och samma andel av landets bruttonationalprodukt.

Porto, å sin sida, är Portugals andra stad, med cirka 210 000 invånare. I staden koncentreras en hög nivå av offentliga tjänster och administrativa och ekonomiska aktiviteter och den utgör det huvudsakliga handelscentret för hela storstadsområdet Porto. I storstadsområdet Porto koncentreras cirka 16 % av hela landets befolkning

teitä. Porton suurkaupunkialueella on tiheitä asutuskeskittymiä (kaupungin keskustassa ja sen lähiympäristössä) ja harvemmin asuttuja alueita, jotka muodostavat kaupunkirakentamisen näkökulmasta heterogeenisen ympäristön. Kaupunkikeskuksissa asuinrakennukset ovat pääasiassa kerrostaloja, mutta pientalot ovat syrjäisemmällä seuduilla ja lähiöissä yleisempiä. Vuonna 2009 Helsingin seudulla oli 16 prosenttia vähemmän kotitalouksia kuin Porton suurkaupunkialueella, vaikka asukkaiden määrä asuntoa kohden oli molemmilla alueilla sama ja Portossa asuntoja oli yli kaksi kertaa tiheämmässä. Ero käy selväksi, kun analysoimme ydinkaupunkien tietoja. Portossa asuntojen tiheys on kaksi kertaa suurempi kuin Helsingissä, mutta niissä asuu suhteessa vähemmän ihmisiä.

Kaupungit eroavat merkittävästi myös alueellisilta mittasuhteiltaan. Helsinki sijaitsee viisi kertaa suuremmalla alueella kuin Porto. Porto on tiivis kaupunkikeskus, jossa keskimääräinen asukastiheys on korkeampi kuin 5 000 asukasta/km², kun taas Helsingissä asutus on väljempää ja tiheys on alle 3 000 asukasta/km².

Lisäksi kaupunkien demografinen kehitys on ollut viime aikoina vastakohtaista. Helsingissä asukasluku on kasvanut 90-luvun alusta lähtien, ja noin 4 %:n kasvutaso saavutettiin vuosien 2001 ja 2010 välillä. Tästä poiketen Portossa on

och regionen producerar cirka 15 % av Portugals bruttonationalprodukt.

Vid en jämförelse av de bägge regionerna är storstadsområdet Portos befolkning 26 % större än Helsingforsregionens, som är hälften så stor. Stadsstrukturen och markanvändningen i de två regionerna uppvisar en del liknande aspekter samt en del olika mönster. I storstadsområdet Porto finns det en blandning av tätt befolkade bostadsområden (i stadskärnan och dess närmaste omgivning) och utspridda och halvlantliga områden, med ett heterogent område vad gäller mönstren i stadsutvecklingen som resultat. Medan bostäder i lägenhetshus dominerar i de huvudsakliga stadscentrumen är fristående villor och radhus vanligare i de kringliggande och utspridda områdena.

År 2009 var antalet hushåll 16 % lägre i Helsingforsregionen än i storstadsområdet Porto, fastän det genomsnittliga antalet boende per bostad var identiskt i bägge regionerna (2.1).

Detta mönster är relativt tydligt vid analys av kärnstädernas data. Staden Porto har mer än den dubbla bostadstäthet än Helsingfors stad, men en lägre medelbeläggning.

Vad gäller de territoriella måtten är dessa två städer påtagligt olika. Helsingfors yta är cirka fem gånger större än Portos. Porto har en kompakt stadskärna, med en genomsnittlig befolknings-

Taulukko 1. Asukasluku, alue ja asunnot – Helsinki 2009/2010 ja Porto 2009

Tabell 1. Befolkning, yta och bostäder – Helsingfors 2009/2010 och Porto 2009

Mittarit Indikatorer	Helsinki ¹ Helsingfors ¹	Porto ² Porto ²	Helsingin seutu ¹ Helsingforsregionen ¹	Porton suurkaupunkialue ² Storstadsområdet Porto ²
Asukasluku yhteensä Totala boende invånare	583 350	210 558	1 335 366	1 684 901
Pinta-ala, km ² Markyta, km ²	214	42	3 698	1 883
Asukastiheys, määrä/km ² Befolkningsstäthet, ant./km ²	2 726	5 074	361	895
Kuntien lukumäärä Kommuner, ant.			14	16
Asuntojen lukumäärä ³ Bostäder, ant. ³	325 818	134 530	671 413	798 309
Asuntojen tiheys, määrä/km ^{2,3} Bostadstäthet, ant./km ^{2,3}	1 398	3 203	168	424
Asukasmäärä, asukkaita/asunto ³				
Medelbeläggning, boende/bostad ³	1,8	1,6	2,0	2,1

Lähde: Källa: ¹Helsingin kaupungin tietokeskus, vuosi 2010. | Helsingfors stads faktacentral, år 2010.

²Instituto Nacional de Estatística, vuosi 2009. | Portugals centrala statistikbyrå, år 2009

³Helsingin kaupungin tietokeskus, vuosi 2009. | Helsingfors stads faktacentral, år 2009.

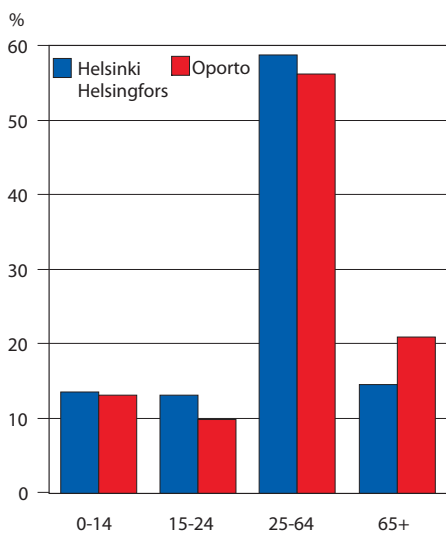
samalla ajanjaksolla havaittu voimakasta väestön vähenemistä: noin 20 % kaupungin asukkaista on siirtynyt pääosin muihin suurkaupunkialueen kuntiin.

Kaupungit poikkeavat toisistaan myös ikärakenteensa suhteen. Portossa on esimerkiksi enemmän iäkästä väestöä (yli 65-vuotiaita). Väestön ikääntyminen tulee selvemmin ilmi arviotaessa iäkkäiden (yli 65 vuotta) ja nuoren väestön (alle 15 vuotta) suhdetta. Kun Portossa iäkkäitä on 160 jokaista 100 nuorta kohden, Helsingissä luku on huomattavasti alhaisempi (107).

Nuorten ja erityisesti lasten määrässä kaupungit eivät eroa toisistaan niin paljon kuin voisi olettaa, vaikka Helsingin katukuvassa ja viheralueilla tuntuukin näkyvän huomattavasti enemmän lapsia kuin Portossa. Tilastojen valossa kaupungit ovat nimittäin lähellä toisiaan. Väestö, jonka ikä on 0–4 vuotta, muodostaa 5 % Helsingin asukasluvusta ja 4,4 % Porton asukasluvusta. Jos laajennamme ikäryhmää kattamaan iät 0–9, luvut pysyvät vastaavina: Helsinki 9,2 % ja Porto 8,8 %.

Kuvio 1. Asukkaiden ikäryhmät, 2009/2010

Figur 1. Invånarpopulation per åldersgrupp, 2009/2010

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, Statistics Portuga (SP)
Källa: Helsingfors stads faktacentral, Statistics Portugal (SP)

täthet på mer än 5 000 invånare/km², medan Helsingfors är mer utspritt, med en medelbefolkningsstäthet under 3 000 invånare/km².

Den demografiska utvecklingen för de två städerna på senare tid har också utgjort en kontrast. Staden Helsingfors befolkning har vuxit sedan det tidiga 90-talet, med en markant tillväxttakt på cirka 4 % mellan 2001 och 2010. Staden Porto däremot har upplevt en stark befolkningsminskning under samma period och har förlorat cirka 20 % av sina invånare, som huvudsakligen har flyttat till de angränsande kommunerna i storstadsområdet.

Vad gäller befolkningens åldersstruktur uppvisar de två städerna också en del skillnader, där Porto uppvisar en starkt åldrande befolkning, särskilt bland den äldre befolkningen (65 år eller äldre). Detta demografiska åldrande blir mer uppenbart när man beaktar åldringsförhållandet, där man mäter förhållandet mellan den äldre befolkningen (65 år eller äldre) och de unga människorna (under 15 år). Medan staden Porto uppvisar hela 160 äldre personer per 100 unga ligger detta värde väsentligt lägre i Helsingfors (107).

Skillnaden mellan de två städerna med avseende på unga personer, i synnerhet barn, är inte så stor som man skulle förvänta sig när man går på gatorna och i grönområdena i Helsingfors, där man ser många fler barn än på Portos gator. När vi betraktar statistiken är dock siffrorna för de båda städerna ganska lika. Befolkningen i åldrarna mellan 0 och 4 år motsvarar cirka 5,0 % av Helsingfors totala befolkning och 4,4 % av Portos. Utökar vi åldersgruppen till 0–9 år förblir siffrorna för båda städerna liknande, 9,2 % respektive 8,8 %.

Trots dessa siffrors relevans vad gäller komponenterna i befolkningens verklighet återspeglar de inte hela den demografiska komplexiteten och mångfalden hos de två städerna, då motsatta trender kan observeras i den intraurbana skalan. Detta faktum gör stadsplaneringen till en ännu större utmaning.

Vaikka luvut heijastavatkin todellista väestötilannetta, ne eivät kerro kaupunkien demografiasta monimuotoisuudesta, sillä kaupunkien sisällä on havaittavissa vastakkaisia suuntauksia. Tämä on merkittävä haaste kaupunkisuunnittelulle.

Liikkuminen

Huolimatta siitä, että vietin Helsingissä vain vähän aikaa, havaitsin julkisen liikenteen järjestelyt hyväiksi ja tehokkaiksi. Niiden ansiosta liikkuminen on helppoa. Julkisen liikenteen verkosto on kattava, ja niin se kuin käytössä oleva lippujärjestelmäkin ovat erinomaisen toimivia. Kaikki tieto eri julkisista kulkuneuvoista on lisäksi saatavilla reaaliaikaisesti ja verkossa. Yksityisautoilun on silti havaittu kasvattavan osuuttaan työmatkaliikenteessä.

Portossa julkisen liikenteen käyttö on viime vuosina lisääntynyt: matkustajamäärät ovat kasvaneet noin 11 % vuosien 2003 ja 2009 välillä. Suuntauksen todennäköisimmät syyt ovat kaupungissa toimintansa aloittanut kevytmetro, eri kulkuneuvoissa kelpaavan matkakortin käyttöönotto sekä julkisen liikenteen verkostoa kohtanut rakenneuudistus. Näistä parannuksista huolimatta henkilöauto on pitänyt pintansa työmatkalaisten suosituimpana kulkuvälineenä. Tämä on yksi tärkeimmistä syistä siihen, että kaupunkiin tulevilla teillä ja keskustan alueella esiintyy pahoja ruuhkia erityisesti vilkkaimpina aikoina. Myös pääosin kapeista teistä muodostuva ja verrattain harva tieverkosto heikentää liikumisen sujuvuutta.

Viheralueet

Yksi kaupunkeja erottavista tekijöistä on julkisten viheralueiden määrä ja saatavuus. Helsingissä on runsaasti erityyppisiä ja kokoisia puistoja ja puutarhoja (146 m²/asukas), jotka jakautuvat koko kaupungin alueelle. Näin ollen mahdollisimman suuri osa kaupungin asukkaista pääsee nauttimaan niiden annista. Erityisen huomion arvoisia ovat laajalle ulottuva Keskuspuisto sekä

Rörlighet

Trots den korta tiden jag vistades i Helsingfors, och så långt jag har provat det, har jag fått intrycket att staden är begåvad med ett bra och effektivt kollektivtrafiksystem, som ger god åtkomlighet och rörlighet. Den har ett ganska omfattande och effektivt kollektivtrafiknät och ett mycket funktionellt biljettsystem. Systemet ger också all information online och i realtid om de olika typerna av transport. Det noteras dock att den privata transporten under senare år har ökat sin andel i pendeltrafiken.

I Porto har användningen av kollektivtrafiken ökat under senare år, då en tillväxt i antal passagerare på cirka 11 % har noterats mellan 2003 och 2009. Denna sentida trend beror huvudsakligen på inledandet av kommersiell drift av Portos Metro (lätt spårssystem), införandet av ett intermodalt resekort och omstruktureringen av vägnätet för kollektivtrafik. Trots dessa förbättringar under senare år i kollektivtrafiksystemet förblir den privata bilen det huvudsakliga transportsättet vid pendling. Detta är en faktor som påverkar rörligheten i staden och som bidrar starkt till de höga nivåerna av trängsel i trafiken, särskilt vid rusningstimmen, vid infarterna och i stadskärnan. Den låga tätheten hos vägnätet, som till största delen består av smala gator, är ytterligare en begränsning på goda rörlighetsförhållanden.

Grönområden

Tillgången och den lätta åtkomsten till trädgårdar och grönområden är ytterligare en särskiljande punkt hos dessa två städer. Helsingfors är rikt begåvad med denna typ av områden (146 m²/invånare), med parker och trädgårdar med olika topologier och mått fördelade i hela staden. Denna utmärkta åtkomlighet bereder invånarna större njutning. De huvudsakliga områdena som bör lyftas fram med anledning av sin storlek är Centralparken, för sin historiska karaktär, Esplanadparken och Brunnsparken. De olika stadsdelsträdgårdarna och utomhuslekplatserna för barn bör också framhävas för sitt stora antal. Före-

historiallisesti merkittävät Esplanadin puisto ja Kaivopuisto. Kaupungin ehdottomiin ansioihin kuuluu myös pienempien kaupunginosapuistojen ja leikkiapuistojen runsaus. Helsingin kaupunkikuvan ainutlaatuisuutta lisää se, että kaupunkialue on metsäistä ja sieltä löytyy useita suojelualueita, jotka mahdollistavat kasvi- ja eläinlajien suojelun sekä tarjoavat monenlaisia mahdollisuuksia urheiluun ja vapaa-ajanviettoon. Myös kaupungin rantaviiva on huomattavan pitkä.

Porton tiiviimpi rakenne ei salli laajoja viheralueita, mutta kaupungissa on tästä huolimatta suhteellisen paljon erilaisia puistoja ja puutarhoja (13 m²/asukas), jotka soveltuvat mainiosti urheiluun ja vapaa-ajan harrastuksiin. Suurin osa keskustan alueella olevista puistoista on pieniä, mutta niiden historiallinen merkittävyys ja taidokas suunnittelu nostavat ne huomattavaan arvoon. Esimerkkeiksi käyvät puutarhat Palácio de Cristal (Kristallipalatsi) ja Jardim de Serralves (Serralvesin puutarha). Suuremmat puutarhat ja puistot, kuten Parque da Cidade (Kaupungin puisto; 80 ha) ja uusi Parque Oriental (Itämainen puisto; valmistuessaan 50 ha), sijaitsevat keskusta-alueen ulkopuolella.

Harjoittelun anti

Vaikka harjoittelu suoritettaisiin aidossa työympäristössä, se eroaa aina kokemuksena todellisesta työskentelystä. Harjoittelun kesto on lyhyempi, ja sen päämääränä on oppiminen ja tiedon lisääminen varsinaisen työsuorituksen sijasta.

Harjoittelupaikkanani toiminut kaupunkitutkimusyksikkö ja oma tutkimusryhmäni Porton kaupungissa vastaavat joiltain osin toisiaan, kun tarkastellaan niiden vahvuuksia, tavoitteita ja tutkimusalueita. Molemmat yksiköt keskittyvät seuraamaan ja ennakoimaan urbaaneja ilmiöitä, jotka kuvastavat kaupunkien tämänhetkistä tilaa ja kehitystä.

Yksiköiden pääasialliset toimet on kuitenkin organisoitu eri tavalla. Kaupunkitutkimusyksikön toiminta on rakennettu viiden teeman ympärille: väestö, asuminen, kaupunkirakenne ja ym-

komsten av skog och flera skyddsområden inom staden, som ger skyddade platser för såväl djur och växter som idrottsaktiviteter, rekreation och fritid, liksom den oerhört vidsträckta strandlinjen, är också slående.

Portos kompakta stadsstruktur utgör en begränsning för förekomsten av stora grönområden, men staden har ändå relativt många trädgårdar och grönområden (13 m²/invånare) av olika typer och mått för utövandet av idrotts- och fritidsaktiviteter. De flesta trädgårdarna i stadskärnan är små, även om de bör framhåvas på grund av sin väldiga historiska och landskapsarkitektoniska betydelse. Så är fallet med trädgårdarna vid Palácio de Cristal (Kristallpalatset) och Jardim de Serralves (Serralves-trädgården). De större trädgårdarna och stadsparkerna, som t.ex. Parque da Cidade (Stadsparken) (80 ha) och nya Parque Oriental (Östra parken) (har 50 ha när den är färdig), är belägna i stadens mer kringliggande områden.

Arbetsupplevelse

Genomförandet av en praktik, även på en arbetsplats, är alltid en annorlunda upplevelse än att utföra ett arbete. Utbildning går på kortare tid och har ett mycket mer specifikt ändamål, som har mer att göra med inläring och kunskapsför djupning än med skapandet av en slutprodukt.

Stadsforskningsenheten där jag genomförde praktiken har en del likheter med den avdelning där jag arbetar på Porto stad vad gäller kompetenser, mål och forskningsområden. De två avdelningarna ägnar sig på samma sätt åt att övervaka och förutse de stadsfenomen som för närvarande utmärker städernas dagordning.

Vad gäller organisationen finns det en skillnad i det sätt som huvudaktiviteten struktureras. Aktiviteterna på Stadsforskningsenheten struktureras kring fem tematiska områden: befolkning, bostäder, stadsstruktur och -miljö; demokrati och administration; välfärd och tjänster; stadskultur; samt kommunal ekonomi, arbetsmarknad och konkurrenskraft. På Studieavdel-

päristö; demokratia ja hallinto; hyvinvointi ja palvelut; kaupunkikulttuuri; kunnallistalous, työmarkkinat ja kilpailukyky. Porton kaupungin tutkimusosastolla toiminta on jaettu viidelle toiminta-alueelle: päätöksentekoa tukevien työkalujen kehittäminen; tutkimus; strategisen tiedon analysointi ja julkaisu; projektit/tukitoimet; muut toiminnot. Organisoinnissa nähtävät eroavuudet ilmentävät myös eroja yksiköiden toiminnassa. Helsingin kaupunkitutkimusyksikkö keskittyy tutkimukseen yllä mainituilla alueilla, kun taas Porton tutkimusosaston toiminta on moninaisempaa. Esimerkkinä eroista yksiköiden pääasiallisissa tehtävissä Porton tutkimusosasto tuottaa tutkimus- ja seurantajärjestelmien lisäksi työkaluja päätöksentekoon (kaupunkiasumisen laatu, sosiaalinen tilanne, talous jne.).

Yksiköt poikkeavat toisistaan myös muilla tavoilla. Eroja on esimerkiksi työskentelytavoissa, organisoinnissa sekä tietolähteiden ja työkalujen käyttöön liittyvissä toiminnoissa (tilasto- ja paikatiedon käsittely ja analysointi sekä projektien hallinta).

Helsingin tietokeskuksesta poiketen Porton kaupungin organisaatiossa ei ole tilastotiedosta vastaavaa erillistä osastoa. Tilastotietojen pääasiallinen lähde on Instituto Nacional de Estatística (Portugalin kansallinen tilastokeskus). Hyödynämme myös muiden yksiköiden ja virallisten laitosten tuottamia tietoja. Tietojen täydentämiseksi ja/tai laadullisen tiedon keräämiseksi Porton tutkimusosasto toteuttaa erilaisia kyselyitä, joiden avulla selvitetään kaupungin asukkaiden näkemyksiä ajankohtaisista kysymyksistä. Näin tekee myös Helsingin kaupunkitutkimusyksikkö.

Merkittävä ero yksiköiden välillä liittyy paikatietojen hajanaisuuteen. Portugalissa suurin osa tiedosta koskee ainoastaan kuntia ja seurakuntia (toinen paikallinen hallintotaso; kunnan alapuolella). Mitä tulee kaupungin sisäiseen tietoon, Porton kaupungin tarjoamien maantieteellisten tietojen (julkiset tilat ja palvelut, liikenneverkostot, maankäyttö jne.) lisäksi käytössämme

ningen grupperas aktiviteterna efter fem funktionella områden: utveckling av beslutsstödsverktyg; studier; analys och publicering av strategisk information; projekt/stödaktiviteter; samt andra aktiviteter. Dessa olika organisationer avslöjar något om skillnaden vad gäller den aktivitet som dessa två avdelningar utför. Medan Stadsforskningsenheten har tillämpad forskning inom ovannämnda tematiska områden som sin kärnaktivitet har Studieavdelningen ett bredare fält för sina aktiviteter. Som ett exempel på en kontrasterande aspekt med relation till de två avdelningarnas ständiga aktiviteter kan nämnas att på Studieavdelningen utgör olika övervakningssystem verktyg till stöd för beslutsfattandet bortom forskningen (livskvalitet i staden, socialt, ekonomiskt...).

Det finns en del andra särskiljande aspekter som definierar dessa två avdelningar. Det bör nämnas, till exempel, någon skillnad vad gäller arbetsmetoder, organisation och hur arbetet utvecklas, nämligen vad gäller informationskällor och arbetsverktyg (bearbetning och analys av statistiska och spatiella uppgifter, projektledning).

Vad gäller statistisk information som används i våra studier finns det i Porto stad ingen avdelning som ansvarar för statistiken som den som finns på faktacentralen. Vår huvudsakliga leverantör av statistiska uppgifter är Portugals statistiska centralbyrå. Vi använder även interna data från andra stadsavdelningar och annan information som framställs av myndigheter. För att kunna fylla i informationsgap och/eller samla in kvalitativ information i syfte att fånga upp invånarnas uppfattning om specifika stadsfrågor tar Studieavdelningen även fram befolkningsenkäter, en metod som även används av Stadsforskningsenheten.

Det finns en viktig skillnad som har samband med nivån på den samlade karaktären hos de spatiella data. I Portugal finns de flesta data endast för kommunerna och församlingarna (sekundär lokal administrativ nivå; underavdelning av kom-

on huomattava määrä korttelikohtaista tilastotietoa (yksittäisistä henkilöistä, perheistä, rakennuksista, asumisesta jne.). Tiedot tosin päivittyvät ainoastaan väestönlaskennan yhteydessä. Portugalissa väestöön ja asumiseen liittyvät laskennat eivät Suomesta poiketen perustu rekistereihin. Sen sijaan Portugalin tilastokeskus suorittaa kattavat laskennat kymmenen vuoden välein.

Harjoittelun aikana huomasin, että Helsingin kaupungilla on käytössään runsaasti rekisteripohjaista tietoa kotitalouksista ja asunnoista. Tämä mahdollistaa kaupunkijärjestelmän yksityiskohtaisemman ja kattavamman analysoinnin sekä tarjoaa enemmän tukea kaupunkisuunnitteluun ja päätöksentekoon.

Myös tutkimusyksiköiden ja paikallisten yliopistojen välisessä yhteistyössä on eroja.

Kaupunkitutkimusyksikkö tekee tiivistä yhteistyötä Helsingin korkeakoulujen kanssa. Porton tutkimusosasto on pyrkinyt kehittämään vastaavanlaista yhteistoimintaa pääasiassa Porton yliopiston kanssa, mutta parantamisen varaa on vielä paljon.

Iän puolesta yksiköitä ei voi edes vertailla: Helsingin tietokeskus juhlii tänä vuonna 100-vuotista taivaltaan, kun Porton tutkimusosasto on toiminut vasta noin 16 vuotta.

Helsingin kaupunkitutkimusyksiköllä on käytössään suuremmat henkilöstöresurssit, sillä työryhmään kuuluu 26 eri aloja edustavaa asiantuntijaa. Porton tutkimusosastolla on töissä 10 henkilöä, joiden taustat ovat kuitenkin yhtäläillä vaihtelevat. Kaupunkitutkimusyksikössä useimmat tutkimukset viedään läpi itsenäisesti, kun taas Portossa projekteja kehitetään ryhmätyöskentelyn kautta. Työympäristö harjoittelupaikassani oli erinomainen, mikä helpotti huomattavasti sopeutumista uuteen kaupunkiin ja työhön.

Harjoittelu soi minulle yhtäältä mahdollisuuden havainnoida ja ymmärtää organisaatioon ja itse työhön liittyviä eroja ja yhtäläisyyksiä oman työpaikkani ja samankaltaisen yksikön välillä.

mun). På intraurban nivå, förutom geografisk information om Porto stad (offentliga anläggningar, offentliga tjänster, transportnät, markanvändning, ...) har vi en viktig uppsättning med statistisk information (personer, familjer, byggnader, bostäder) på kvartersnivå, även om denna är begränsad till år med folkräkningar. I Portugal är folk- och bostadsräkningen fortfarande inte registerbaserad som här i Finland, vilket innebär att Portugals statistiska centralbyrå fortsätter att använda omfattande enkäter var tionde år.

Under praktiken insåg jag att Helsingfors stad förfogar över omfattande information om hushåll och bostäder som framställs från databasregister, vilket möjliggör en mer detaljerad och fullständig analys av stadssystemet och ett bättre stöd till stadsplaneringen och beslutsfattandet.

En annan sak som skiljer dessa institutioner åt har att göra med samarbetet mellan dem och de lokala universiteten.

Stadsforskningsenheten bedriver ett nära forskningssamarbete med Helsingfors universitet. På Studieavdelningen har den här typen av samarbete gradvis förbättrats, huvudsakligen med Porto universitet, men det finns mycket kvar att göra.

Vad gäller institutionernas ålder finns det ingen likhet. Faktacentralen firar i år sitt 100-årsjubileum medan Studie- och planeringskontoret är cirka 16 år gammalt.

Vad gäller personalens storlek har Stadsforskningsenheten också en bättre tilldelning av personalresurser, med en tvärvetenskaplig grupp på cirka 26 medarbetare, medan bara 10 personer arbetar på Studieavdelningen, likaså med olika bakgrund. Medan forskningen på Stadsforskningsenheten huvudsakligen utförs individuellt utvecklas de flesta projekt på Studieavdelningen genom lagarbete. Arbetsmiljön på den avdelning där jag praktiserade var också mycket god, och underlättade således integreringen, både på institutionen och i staden.

Å ena sidan medgav denna praktik en förståelse av skillnaderna och likheterna i arbetet och or-

Toisaalta sain tutustua uusiin työkaluihin, metodeihin ja lähestymistapoihin, minkä katson kehittäneen asiantuntemustani kaupunkitutkimuksen alueella. Ehdottoman tärkeä osa kokemusta oli tietenkin myös mahdollisuus tavata uusia ihmisiä ja oppia erilaisia työskentely- ja ongelmanratkaisutapoja yhdessä heidän kanssaan. Samalla sain paljon tietoa minulle uudesta ympäristöstä ja kulttuurista.

Lopuksi haluaisin kiittää Porton ja Helsingin kaupunkeja sekä erityisesti Porton tutkimusosastoa ja Helsingin kaupungin tietokeskusta tästä mahtavasta ja rikastavasta kokemuksesta. Olen myös erittäin kiitollinen tietokeskuksen työntekijöille heiltä saamastani lämpimästä vastaanotosta ja huolenpidosta, joiden ansiosta tunsin heti oloni kotoisaksi. Suuret kiitokset teille kaikille.

Lähteet: | Källor:

Helsingin kaupungin ympäristökeskus: www.hel.fi/ymk

Helsingin kaupungin ympäristöraportti 2007 – Yhteenveto, Helsingin kaupungin ympäristökeskus

Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto: www.hel.fi/ksv

Helsingin kaupungin tietokeskus: www.hel.fi/tietokeskus

Helsingin kaupunki: www.hel.fi

Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Facts about Helsinki 2010, Helsingin kaupungin tietokeskus, 2010

Monitoring System on Urban Quality of Life, Porton kaupungin tutkimus- ja suunnitteluvirasto, 2010

Tilastokeskus, www.stat.fi

Instituto Nacional de Estatística, www.ine.pt

The State of Helsinki Region 2009 – European Comparisons, Helsingin kaupungin tietokeskus, 2009

Urban Audit, www.urbanaudit.org

ganisationen inom en struktur liknande den där jag arbetar. Å andra sidan har den gjort det möjligt för mig att komma i kontakt med nya arbetsverktyg och annorlunda metoder och att annalkas olika frågeställningar, vilket har ökat mina kunskaper och färdigheter inom stadsforskningen. Också betydelsefull i denna utbytesupplevelse var möjligheten att träffa nya människor och lära tillsammans med dem nya sätt att göra saker, annorlunda sätt att betrakta problem och motsvarande lösningar. Det var också en möjlighet att lära känna nya platser och kulturer.

Slutligen måste jag tacka båda institutionerna – Porto stad och Helsingfors stad – och i synnerhet Studie- och planeringskontoret och Helsingfors stads faktacentral för denna fina möjlighet och denna berikande upplevelse. Jag vill även uttrycka min tacksamhet till alla kollegor på Faktacentralen för det omtänksamma, varma och uppmärksamma sätt på vilket jag välkomnades och togs om hand. Deras vänliga omtanke gjorde att jag kände mig som hemma. Stort tack för allt.

Marta (Isabel Pontes) Gomes on maantieteilijä ja hän työskentelee Oporton kaupungin tutkimus- ja suunnitteluvirastossa (City of Porto Studies and Planning Department).

Marta (Isabel Pontes) Gomes är geograf och anställd vid Oporto stads forsknings- och planeringskontor (City of Porto Studies and Planning Department).

Summary

by translator **MAGNUS GRÄSBECK**

Quotations are translations from Finnish
[except Ms Gomes]

Director Asta Manninen in her editorial:
“On 26–27 May 2011 Helsinki City Urban Facts Office celebrated its 100th anniversary by organising an international jubilee seminar. Its themes were *Information, Knowledge, Improving Life* and *Open Data, Open Access*. The jubilee seminar gathered almost two hundred participants from the Helsinki Region, the largest Finnish cities and many other big cities in Europe where the Urban Facts Office has cooperation partners and contacts. Thanks to the internationally renowned lecturers the seminar got an attractive programme with scientific and international depth ...” addressing, for instance “... examples of how welfare and quality of life are measured in practice in various countries and cities and how these gauges are developed. The possibility of measuring or studying happiness, too, was debated. Initiatives from International organisations such as the OECD and UN regarding internationally comparable descriptions of living conditions or welfare differences were dealt with, as also work done at universities and research institutes to compare competitiveness, welfare and sustainable development between countries and cities.”

The present *Kvartti* focuses mainly on urban economy.

In their article on long-term economic development in large city regions, Ilkka Susiluoto, a Senior Researcher at Helsinki City Urban Facts Office and Heikki A. Loikkanen, a Professor at Helsinki University’s Department of Geography look back until 1975:

“Recent rapid growth in large city regions has boosted their importance even more. The new discipline of economic geography born out of urban and regional economic sciences in the early 1990s emphasises the market advantages following from urban agglomeration – advantages that are important to companies looking for favourable locations. Once in a growth surge, a city may keep on growing for quite a while if the disadvantages of agglomeration are minimised and if the international market contributes to keeping growth alive. ...

... Roughly speaking, regional development in Finland has matched the ideas of new economic geography. What particularly stands out is the long-lasting strong growth in the Helsinki Region in terms of GNP, employment and household income. Since the Helsinki Region is an economically attractive area of high productivity, there is national economic interest in targeting research and development on it. ... Over just three decades, small economic regions have

lost one-fifth of their share of GNP”, Susiluoto and Loikkanen conclude.

“Ever since the first Municipal Act in 1865, municipal autonomy in Finland has included the right to levy municipal tax from the members of the municipality. Each and everyone has had the duty to contribute to the costs of the municipality”, says Heikki Helin, a Helsinki City Urban Facts Senior Researcher in municipal finance, in his article.

These “each and everyone” include companies and associations, which pay corporate tax to the municipalities – and to the state. Mr. Helin’s article discusses two major issues: 1) How to divide the total “cake” of corporate tax revenue among the state and the municipal sector and 2) How to divide the municipal sector’s share among municipalities.

In Finland, the division of taxes into state vs. municipal tax goes back to the fact that municipalities – originally conceived as communities consisting of members, not just residents – are in charge of the basic social, health, educational and cultural services of the community.

Mr Helin points out that “According to the Ministry of Finance, corporate tax is unfit for financing basic (=municipal) public services because of its high dependence on economic fluctuations and its unpredictability. The ministry feels the state should, instead of giving part of the corporate tax revenue to the municipalities, correspondingly start to pay higher state allocations to municipalities.” This view, Helin also notes, has been strongly contested by the Association of Finnish Local and Regional Authorities

In her article Seija Ilmakunnas, Managing Director of the Finnish Labour Institute for Economic Research, addresses this and other issues relating to a solid urban economy:

“Sustainable municipal finance also requires increased revenue. From the angle of the whole national economy, it is significant to what extent revenue should be increased through either raised municipal tax or increased state alloca-

tions. This choice also dictates the weight given to progressive and relative salary income taxation. ...

... A crucial question relating to the tax structure of municipalities is whether tax increases should concern municipal income tax only or whether raising pressures should also be targeted on, for example, real estate taxation. Tax raises always encounter strong opposition, and real estate tax is hardly an exception. There is no shortcut to happiness, and in tax policy, too, long-term solutions are needed.”

Also relating to the objective of solid urban economy and growing revenue, Mr Esko Lauronen, an Engineer at Helsinki City Planning Department, contributes with an article about metropolisation in Helsinki, a process that has given higher productivity:

“A common view is that the Helsinki Region plays an important part for development in Finland as a whole. But the most important background factor to this role, i.e. the agglomeration advantage, is still rather unknown and not very much exploited. Neither is there an awareness that the extra productivity provided by an agglomerated urban economy is available only in one place in Finland, namely Helsinki and its region. It would be irresponsible not to take advantage of it. ...

... Besides a primarily city plan based urban planning we also need a stronger strategic approach to planning. In such strategic planning, agglomeration advantage should have a given role, as also the housing and property market and, more generally, the urban economy and its dynamics.”

Additional international perspective is provided by Marta Gomes from Porto in Portugal in her article:

“In the context of the international mobility programme Leonardo Da Vinci, I had the opportunity to carry out a 10 week internship in Helsinki at Helsinki City Urban Facts Office within a training programme whose main objective was to

deepen knowledge of urban research, both in terms of methods of analysis (statistical and spatial analysis) and of working and organisation methods. The training started at the beginning of March and ended in mid May. ...

... Helsinki and Porto are two distinct realities at many levels, political and administrative, economic, demographic, social, etc. They are cities of different scales in their national urban systems and in the network of European cities. Nonetheless, although both have their own strengths and weaknesses and distinctive issues to manage, they both face a similar set of problems and challenges which are, indeed, common to most cities. ...

... Finally, I want to thank both the City of Porto and the City of Helsinki - in particular the Studies and Planning Office and the Helsinki City Urban Facts Office, for providing me this excellent opportunity and this enriching experience. I am also very grateful to all the colleagues at Urban Facts for their caring, warm and attentive welcome and support, which made me feel so very much at home."

Our office has yet another satisfied ex-collaborator. In our 100th anniversary series of contributions by former Urban Facts employees, Esa Katajamäki reminisces, relating to Finland's newly won IIHF world championship in ice-hockey: [ice hockey being the number one team sport in Finland. Ed. comm.]

"This year besides Finland, Sweden, the Czech Republic and Russia made it to the quarter finals. During my work at Helsinki City Urban Facts Office I got the opportunity to get acquainted with the biggest cities of all these countries – in the light of statistics.

As regards Finland's semi final opponent Russia, our cooperation culminated in a shared urban statistics compilation on S:t Petersburg, Helsinki and Turku. As the editor-in-chief of this publication I got acquainted with statistics and statisticians from S:t Petersburg and Turku. Both when preparing and finalising the publication, the Petersburgers visited us and we visited them. The statistics of Peterburgkomstat were at first a slight challenge in terms of definitions and comparability, but gradually we found common variables, and all parties were pleased with the publication ...

... The main forum for my cooperation with the Swedes were the early versions of the Scandinavian statistics database Nordstat. Under Ms. Asta Manninen's energetic direction I got the chance to participate in the design of these first versions. ... Today, it feels good to browse the database in its present form: much of the materials and variables we included initially is still there. This shows our work group managed to select variables that survive the tooth of time."